БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

1983 йил 2 ОКТЯБРЬ № 40 (2728) ЯКШАНБА

ҚУРОЛЛАНИШ ПОЙГАСИГА БЕҲУДА САРФЛАНАЁТГАН МОДДИЙ РЕСУРСЛАРНИ БЎШАТИБ ОЛИШ, ИНСОННИНГ БИТМАС-ТУГАНМАС ИЖОДИЙ ИМКОНИЯТЛАРИНИ ҚУЛФ УРДИРИШ — ОДАМЛАРНИ БИРЛАШТИРА ОЛАДИГАН СОҲАДИР. XX ВА XXI АСРЛАР МАРРАСИДА ДАВЛАТЛАРНИНГ СИЁСАТИНИ БЕЛГИЛАБ БЕРАДИГАН ОМИЛ МАНА ШУНДАН ИБОРАТ. МАНА ШУЛАРНИНГ ҲАММАСИ РУЁБГА ЧИҚИШИ УЧУН МИЛИТАРИЗМ КУЧЛАРИНИ ТЎХТАТИШ, БИРГАЛИКДА КУЧ-ҒАЙРАТ САРФЛАБ, ДУНЁНИ ҲАЛОКАТ ЁҚАСИГА СУДРАШДАН САҚЛАБ ҚОЛИШ КЕРАК.

Ю. В. АНДРОПОВ

ОСИЁ ВА АФРИКА МАМЛАКАТЛАРИ ЁЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИ VII КОНФЕРЕНЦИЯСИНИНГ ҚАТНАШЧИЛАРИГА

Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари Уюшмасининг 25 йиллиги муносабати билан Тошкент шаҳрида йиғилган шу ташкилот VII конференциясининг қатнашчиларини самимий табриклайман.

Ўтган чорак аср мобайнида Осиё ва Африкада катта ижобий ўзгаришлар содир бўлди. Империалистик мустамлакачилик системасининг харобаларида мустақил давлатлар вужудга келди, бу давлатлар жаҳон сиёсатида тобора сезиларли роль ўйнамоқдалар.

Совет Иттифоқидагилар Уюшмангизнинг фаолиятини, унинг миллий ва социал озодлик, халқлар ўртасида тинчлик ва ҳамжиҳатлик йўлида тараққийпарвар кучлар олиб бораётган муштарак курашга қўшаётган ҳиссасини биладилар ва юксак қадрлайдилар. Осиё ва Африка ёзувчиларининг бадиий асарлари меҳнаткашлар онгини уйғотишга, уларнинг интернационал бирдамлигини мустаҳкамлашга актив ёрдам бермоқда.

Сизларнинг конференциянгиз империализмнинг айби билан халқаро вазият жуда ҳам кескинлашган, ядро ҳалокати хавфи кучайган ниҳоятда мураккаб ва қийин бир пайтда ўтмоқда. АҚШ ва НАТОнинг интенсивлиги жиҳатидан мислсиз ҳарбий тайёргарликлари билан бир вақтда тинчлик, демократия ва миллий мустақиллик кучларига қарши ҳужумлар қилинмоқда, Осиё, Африка, Лотин Америкаси халқларига нисбатан яна «катта тўқмоқ» сиёсати кўтариб чиқилмоқда. Шу боисдан ҳам бугунги кунда инсоният учун ядро урушининг олдини олишдан, бемаъни қуролланиш пойгасини жиловлашдан, империализмнинг агрессив муддаолари йўлига ғов солишдан кўра муҳимроқ ва масъулиятлироқ вазифа йўқ.

Биз шунга асосланамизки, холис ниятли кишиларнинг умумий куч-ғайратлари билан тинчликни қаттиқ туриб сақлаб қолиш ва ҳозирги замон цивилизациясининг ресурсларини миллионлаб кишиларнинг энг муҳим эҳтиёжларини қондиришга, мустамлакачилик ўтмишининг шармандали оқибатларини тугатишга сарфлаш мумкин. Гражданлик бурчи ёзувчидан мана шу юксак мақсадларни амалга ошириш учун курашда актив иштирок этишни талаб қилади. Аминманки, халқлар тинчлиги, тараққиёти билан мустақиллиги йўлидаги кураш масалалари сизларнинг конференциянгизнинг ҳам диққат марказида бўлади, сизларнинг ёзувчилик талантингиз бундан буён ҳам инсониятнинг олижаноб идеалларига хизмат қилаверади.

Сизларга жамоат фаолиятида ва адабий-ижодий фаолиятда катта-катта муваффақиятлар, шахсий бахт-саодат тилайман.

Ю. АНДРОПОВ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Ю. В. АНДРОПОВга

Биз, Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари уюшмаси VII конференциясининг қатнашчилари шу ташкилотнинг 25 йиллиги муносабати билан Тошкент шаҳрида тўпланиб, Сизнинг табрикномангизда унинг фаолиятига берилган юксак баҳо учун астойдил миннатдорчилигимизни изҳор этамиз. Биз бу ерда, икки қитъамиз тараққийпарвар ёзувчиларининг мўътабар анжуманлари анъанаси юзага келган Тошкент шаҳрида яна тўпланиш имконияти берилганлиги учун Совет ҳукуматига, шунингдек, СССР ва Ўзбекистон Ёзувчилар союзларига шу фурсатдан фойдаланиб чин кўнгилдан ташаккур изҳор этамиз.

Осиё ва Африка ёзувчиларининг халқлар ўртасида тинчлик ва ҳамжиҳатлик учун, ядро урушининг олдини олиш учун, қуролланиш пойгасини жиловлаш учун, инсониятнинг порлоқ идеаллари учун, империализмга ва ирқчиликка, сионизмга ва янги мустамлакачиликка қарши муқаддас курашга ўз ҳиссаларини қўшиш йўлидаги олижаноб муддаоларини Сиз қўллаб-қувватлаётганлигингиз биз учун бениҳоя қимматлидир. Биз Сизнинг холис ниятли кишиларнинг ялпи куч-ғайратлари билан тинчликни қўллаб-қувватлаш ва ҳозирги замон цивилизациясининг ресурсларини миллион-миллион кишиларнинг энг зарур эҳтиёжларини қондиришга, мустамлакачилик ўтмишининг шармандали оқибатларини тугатишга сарфлаш мумкин, деган ишончингизни қатъият билан қўллаб-қувватлаймиз.

Биз Сизнинг баёнотингиз билан ғоят эътибор бериб танишиб чиқдик, унда АҚШ ҳозирги маъмуриятининг планетамизга таҳликали хавф солаётган урушқоқлик йўли ишонарли тарзда фош қилиб ташланган. Москвадан: реакция кучлари тўхтатиб қолинсин, дунёни уруш ҳалокатига судраш бас қилинсин, деган дадил ақл-идрок овози яна янграб эшитилди.

Биз, Осиё ва Африка ёзувчилари ўз асарларимизда тинчлик учун жангни давом эттира берамиз. Биз инсонпарварлик ва эзгуликни, халқлар ўртасида муҳаббат ва ҳамжиҳатликни қаттиқ туриб ҳимоя қила берамиз. Биз қардошлик ва озодлик учун яратилган ягона дунёнинг юрагига ёвузларча тиғ ураётган разолат ва адоватга қарши, империализм ва ирқчиликка қарши ҳамиша ва ҳамма жойда кураша берамиз.

Яшасин тинчлик ва холис ниятли кишиларнинг қардошларча бирлиги!

Конференция қатнашчиларининг топшириғига мувофиқ

Алекс Ла ГУМА,
Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмасининг Бош секретари
Тошкент шаҳри.
1983 йил 1 октябрь

МЕҲРИБОНЛИК СИЁСАТИ

СОВЕТ Иттифоқининг ленинча ташқи сиёсатини юксак қадрлаймиз. Бу сиёсатга кўп эзгу таърифлар билан нисбат бериш мумкин. Мен совет ташқи сиёсатини меҳрибонлик сиёсати дегим келади. Чунки инсониятга меҳр, унинг тақдирига ғамхўрлик билан қараш бу сиёсатнинг асосини ташкил этади. Улуғ Ватанимизда ўтказиладиган ҳар бир халқаро анжуман каби Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг VII конференцияси ҳам Ер юзида тинчлик ишига, ижтимоий тараққиёт ва эзгу идеаллар тантанаси ишига хизмат қилади. Бутун прогрессив кишилар қаторида бу анжуман қатнашчилари ҳам КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Ю. В. Андроповнинг Баёнотини зўр мамнуният билан кутиб олдилар ва унда илгари сурилган фикрларни чин юракдан қўллаб-қувватладилар. Бу Баёнотда кўп миллатли барча совет халқларининг, Ер юзидаги барча соф ниятли кишиларнинг ўй ва ниятлари, орзу-умидлари ўз ифодасини топгандир. Дарҳақиқат, ўртоқ Юрий Владимирович Андропов зўр донолик ва вазминлик билан, кучли ақл-идрок ва инсониятга буюк бир меҳр билан мушоҳада юритган, ҳаммамизнинг дилимиздаги гапни айтган. Баёнотда таъкидланганидек, бизнинг йўлимиз аввалгидек тинчликни сақлаб қолиш ва мустаҳкамлашга, кескинликни юмшатишга, қуролланиш пойгасини жиловлашга, давлатлар ўртасида ҳамкорликни кенгайтиришга ва чуқурлаштиришга қаратилган. Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, бутун совет халқининг ўзгармас хоҳиш-иродаси мана шундай. Барча халқларнинг орзу-умидлари ҳам шу эканлигига аминмиз.

Биз, адиблар ҳам ижодий, ҳам жамоатчилик фаолиятимиз билан тинчлик учун курашаверамиз, эзгу идеаллар тантанасига муносиб ҳиссамизни қўшаверамиз.

Тинчлик иши зафар қозонажак!

Раҳмат ФАЙЗИЙ

7-БЕТ

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ нутқи

Азиз дўстлар! Ўртоқлар!

Ер юзидаги икки буюк қитъа халқлари озодлиги, тараққиёти ва тинчлиги байроқдорлари, шон-шарафи ва виждони бўлган муҳтарам меҳмонларимиз!

Бизнинг нуфузли конференциямиз номига КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Юрий Владимирович Андроповдан табрикнома келганлигини сизларга маълум қилиш менга жуда катта қувонч бахш этади.

[Ш. Р. Рашидов узоқ давом этган қарсаклар остида ана шу табрикнома текстини ўқиб эшиттиради].

Сизларнинг гулдурос қарсакларингизни, — дейди Ш. Р. Рашидов, — Африка — Осиё ёзувчилари уюшмасининг ҳамда унинг барча кўпдан кўп миллий отрядлари фаолиятига юксак баҳо берганлиги учун, уларнинг халқлар ўртасида тинчлик ва ҳамжиҳатлик йўлидаги, ядро урушининг олдини олиш, қуролланиш пойгасини жиловлаш, инсониятнинг олижаноб идеаллари йўлидаги, империализм ва ирқчиликка қарши муқаддас жангида эзгу ва самимий истаклар билдирганлиги учун Коммунистлар шонли ленинчи партияси билан Совет давлатининг раҳбари Юрий Владимирович Андроповга изҳор этилган астойдил миннатдорчилик белгиси, деб ҳисоблашга ижозат этгайсиз!

Дўстлар!

Бундан чорак аср муқаддам кузнинг худди шундай очиқ кунларида Совет Ўзбекистонининг пойтахти — Тошкентда Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг биринчи, таъсис конференцияси очилган эди. Ана шу конференция планетадаги икки буюк қитъа илғор адибларини ташкилий ва ижодий жиҳатдан жипслаштиришга асос солди. Барча қитъаларга парвоз қилган, дунёдаги ҳамма тараққийпарвар санъаткорларнинг қалбларига жо бўлган қуйидаги сўзлар айни шу ерда, биринчи Тошкент конференциясининг юксак минбаридан янграган эди:

«Биз ўз ўртамизда адоват уруғини сочишга ва сафларимизни бузишга уринаётган империалистлар билан мустамлакачиларни йўлимиздан улоқтириб ташлаймиз, биз ўзимизнинг бирлигимизни, муштарак идеалларимиз ва муштарак орзу-умидларимизни тасдиқлаймиз. Биз сизларни, бутун дунё ёзувчиларини айрим кишиларга нисбатан ҳам, шунингдек бутун-бутун халқларга нисбатан ҳам қилинаётган барча қабиҳликларга қарши, адолатсизликка, мустамлакачилик ва эксплуатацияга қарши бараллa овоз билан курашишга даъват этамиз...

Биз, ёзувчилар, — халқларнинг виждонимиз. Замондошларимизнинггина эмас, шу билан бирга келгуси авлодларнинг ҳам тақдири учун масъулият бизнинг зиммамиздадир.

Биз сизларни халқ турмуши билан боғлиқ бўлган ҳамда ақл-идрок ғалабаси ва Ер юзида адолат тантанаси учун курашда халққа ёрдам қила оладиган адабиётни яратишимизга имкон берадиган ҳақиқатни, гўзаллик ва эркинликни қидиришда биз билан бирга олға боришга даъват этамиз».

Тошкент руҳи — ер юзидаги икки буюк қитъа илғор ёзувчиларининг дўстлиги ва қардошлиги руҳи, замондошларнинг адабий ҳаракатидаги интернационализм ва демократия руҳи шундай вужудга келган эди. Янги тарихий шароитларда санъаткорнинг халқ ишига, инсонпарварлик ва озодлик идеалларига содиқлиги тўғрисидаги энг асосий фикр ана шундай ифода этилган эди. Африка-Осиё ёзувчиларининг қудратли ҳаракатига шундай асос солинган эди.

Йигирма беш йил муқаддам биз Тошкентда ўзимизнинг таъсис конференциямизга йиғилганимизда Африка — Осиё ёзувчилари ҳаракати улкан ва шонли истиқболга эга эканлигига ишонган эдик. Бугун биз ўз юбилейимизни нишонлар эканмиз: дарҳақиқат биз улкан истиқболга эгамиз. Лекин биз шонли ўтмишга ҳам эгамиз — бизнинг ижодий ютуқларимиз, ғоявий душманга қарши курашдаги муваффақиятларимиз, ҳар томонлама ҳамкорликнинг бой тажрибаси бор, деб тўла ҳуқуқ билан айта оламиз.

Чорак аср муқаддам вужудга келган Тошкент руҳи баракали самаралар берди. Бу руҳ тинчликка, халқлар ўртасида дўстлик ва бирликка, мамлакатлар ҳамда қитъаларнинг озодлиги ва равнақи учун курашга даъват этувчи, юксак пафос билан суғорилган ажойиб дил шеърларида ва поэмаларда, романлар ва ҳикояларда, пьесалар ва мақолаларда моддий ифодасини топди.

Нуфузли конференцияларимиз ўтказилган жойлар — Қоҳира ва Байрут, Деҳли, Олмаота ва Луанда Африка ва Осиё ёзувчилари ҳаракати тарихидаги катта босқичлар бўлиб қолди. Шу муносабат билан 1976 йилнинг кузини ҳам эслаш жоиздир. Ўшанда Осиё ва Африка ёш ёзувчиларининг биринчи учрашуви Тошкентнинг порлоқ юлдузлари остида ўтган эди. Келажак ана шу талантли, гражданлик жиҳатдан актив санъаткорларники бўлиб, бизнинг умидларимиз ҳам уларнинг ижодиёти билан боғлиқдир!

Африка-Осиё ёзувчилари уюшмасининг ташкилий ва ижодий фаолияти кўп қиррали ва баракали бўлиб, жуда катта аҳамиятга эгадир. Миллий маданиятларнинг ўнлаб мусаффо чашмаси кенг ва лиммо-лим интернационал оқимга бирлашди. Бинобарин, ҳозирги дунёда ўз кўламлари, географик қамрови, сиёсий, фалсафий, эстетик ва ахлоқ принципларининг аҳамияти жиҳатидан Африка ва Осиё ёзувчиларининг ҳаракати билан рақобатчилик қила оладиган ёки у билан тенг кела оладиган ижодий бирлашма, иттифоқ ёки клуб йўқ.

Бу ҳаракат заиф ривожланган мамлакатларда адабиётларнинг мустақил ривожланишини рағбатлантирди. Ҳаракат ёзувчиларни ғоят муҳим миллий ва умуминсоний проблемаларни ҳал қилишда қатнашишга жалб этди, миллатлараро маънавий ва ижодий алоқаларни мустаҳкамлашга ёрдам берди. Ҳаракат икки қитъа санъаткор зиёлиларининг барча илғор демократик кучларини мустамлакачиликка, империализмга, ирқчиликка, сионизм ва агрессияга қарши биргаликдаги кураш негизида жипслаштирди.

Африка-Осиё ёзувчилари ҳаракатида қатнашаётган ёзувчилар яратган китоблар ва пьесалар, фильмлар ва қўшиқлар доимий эстетик бойликларгина бўлиб қолмай, улар омманинг онгини уйғотадиган ва уни империализм, реакциянинг қора кучларига қарши, ирқий ҳамда миллий зулмнинг барча турлари ва формаларига қарши жангга уюштирадиган қудратли маънавий кучдир.

Дунёда содир бўлган прогрессив ўзгаришларда Африка-Осиё ёзувчиларининг роли ниҳоятда каттадир. Уларнинг ижодий ва ижтимоий куч-ғайратлари барча қитъалардаги халқ оммасининг революцион-демократик ва миллий озодлик ҳаракати билан уйғунлашиб кетди.

Давоми иккинчи бетда

Урушга қарши ёзувчининг қўлида жаҳонда энг қудратли ёлғиз биргина қурол — ҳақиқат бор. Умидсизликка тушмай кураш олиб бормоқ учун шунинг ўзи етарли. Бунинг устига агарда барча тинчликсевар кишилар ва шулар қаторида қудратли сўз соҳиблари мана шу бош масалага ўзларининг бутун ақлу идроклари, виждон ва истеъдодларини бахшида этсалар, кураш муваффақият қозонади...

Ҳали кеч бўлмасдан тирикликни ҳимоя қилайлик!

Михаил ШОЛОХОВ

ЖАҲОН ХАЛҚЛАРИГА МУРОЖААТНОМА

Чорак аср муқаддам Осиё ва Африка мамлакатларидан келган ёзувчилар СССРда, қадимий Тошкент шаҳрида тўпланиб, ҳамма замонларда бадиий дурдоналар ижодкорларига илҳом бериб келган идеалларга — инсонпарварлик, социал адолат, гўзаллик, тинчлик ва тараққиёт идеалларига ишончларини эълон қилган эдилар.

Ўтган 25 йил мобайнида Осиё ва Африка ёзувчилари ҳаракатининг тарихи — кўп жиҳатдан икки қитъа халқларининг тарихи билан, уларнинг миллий суверенитет, сиёсий мустақиллик, социал озодлик ва маданий тикланиш йўлидаги қаҳрамонона кураши тарихи билан ҳамоҳанг бўлди. Осиё ва Африка ёзувчиларининг ҳаракати замон синовидан ўтди, ўсиб, мустаҳкамланди.

Ҳозирги замоннинг тараққийпарвар ёзувчилари ўз ижоди билан халқларни дунёнинг ҳамма районларида — Осиё ва Африкада, Европада, Яқин Шарқда ва Марказий Американда кескинлик ҳамда иғвогарлик манбаларини вужудга келтираётган АҚШ империализми ва унинг иттифоқчилари сиёсатига қарши кескин курашга руҳлантирмоқдалар.

Фаластин Озодлик Ташкилоти бошчилигидаги қаҳрамон фаластин халқи исроиллик агрессорларга қарши, ўз ватани учун жанг қилмоқда; Африка жанубидаги халқлар мустамлакачиликка ва апартеидга қарши оғир кураш олиб бормоқдалар; ўз мустақиллиги ва суверенитетини қаттиқ туриб ҳимоя қилаётган жафокаш Ливан диёрида қон тўкилмоқда; Америка империализмининг айби билан Корея иккига бўлиниб турибди, бу мамлакат демократия ва ўз тақдирини ўзи белгилаш асосида тинч йўл билан бирлаштирилиши керак; Ироқ билан Эрон ўртасида иккала томон учун вайронгарчилик келтираётган уруш тўхтамаяпти. Ер юзининг турли жойларидаги миллион-миллион кишилар ўзларининг инсоний ҳуқуқлари ва шон-шарафи учун жанг қилмоқдалар. Мана шуларнинг ҳаммаси сизларни, жаҳон ёзувчиларини хўрланган ва эзилганларни қўллаб-қувватлаш, курашаётган халқларнинг муқаддас озодлик ишида ёрдам беришга даъват этади!

АҚШ ўзининг агрессив мақсадларига эришиш йўлида ўз миқёси жиҳатидан мислсиз қуролланиш пойгасини, аввало, ядро қуролининг янги системалари билан қуролланиш пойгасини авж олдириб юборганлиги, бу эса ер юзидаги тинчликни ва инсоният цивилизациясини фалокат ёқасига келтириб қўяётганлиги бизни бениҳоя ташвишга солмоқда.

Ҳозир ёзувчиларнинг тинчлик тақдири учун масъулияти ҳар қачонгидан ҳам ошиб бормоқда. Ер юзи халқлари ядро ёнғинида қирилиб кетишдан кўра яхшироқ хислатга лойиқдирлар. Қуролланиш пойгасига чек қўйилиши мумкин ва лозимлигига ишончимиз комил.

Бу ерда, совет диёрида биз совет халқининг кескинликни юмшатишга, қуролланиш пойгасини жиловлашга, турли мамлакатларнинг халқлари ўртасида ҳамкорликни мустаҳкамлаш ва кенгайтиришга қаратилган тинчликсеварлик орзу-умидлари самимий эканлигига яна бир бор ишонч ҳосил қилдик.

Ҳаёт ва у билан боғлиқ бўлган ҳамма нарса: замон ва макон, қуёш ва ой, баҳор ва гуллар, адабиёт ва санъат — биз қадрлайдиган ва азиз билган нарсаларнинг ҳаммаси сизларни, жаҳон ёзувчиларини ер планетаси узра пайдо бўлган ҳалокат хавфини тугатишни баралла талаб қилишга ва бу йўлда бутун куч-ғайратни сарфлашга даъват этади.

Ёзувчилар халқлар ўртасида адоват ва нафрат алангасини ўчиришга ёрдам беришлари, қўшнилар ўртасида холис ният муносабатларини мустаҳкамлашлари лозим.

Биз реакция қора кучларининг ва халққа қарши режимларнинг — империализм малайларининг жисмоний ва маънавий жабр-зулмларига дучор бўлаётган тараққийпарвар ёзувчиларни, жамоат арбобларини, озодлик ва социал тараққиёт йўлидаги курашчиларни баланд овоз билан қўллаб-қувватлаймиз.

Сизларнинг қаламкаш ўртоқларингиз бўлмиш бизлар, Осиё, Африка мамлакатларининг ва бошқа қитъаларнинг Тошкент шаҳрига тўпланган ёзувчилари сизларни, жаҳон ёзувчиларини термоядро уруши хавфига қарши, империализмга ва ирқчиликка қарши курашдаги куч-ғайратларни бирлаштиришга чақирамиз.

Планетамизда тинчлик ва ақл-идрок тантана қилаверсин!

ТИНЧЛИККА, ТАРАҚҚИЁТГА ХИЗМАТ ҚИЛИШ — АДИБНИНГ БУРЧИ

ТОШКЕНТДА ОСИЁ ВА АФРИКА МАМЛАКАТЛАРИ ЁЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИНИНГ VII КОНФЕРЕНЦИЯСИ ЎЗ ИШИНИ ТАМОМЛАДИ

Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари Уюшмасининг VII конференцияси Осиё ва Африка адиблари бирлигининг, улар ўзларининг бор кучларини, истеъдодларини инсониятнинг олижаноб идеалларига, тинчлик ва социал тараққиёт учун курашга хизмат қилдиришга азму қарор берганликларининг яққол намойиши бўлди. Унинг овози Ўзбекистон пойтахтида — бундан роппа-роса 25 йил муқаддам шу икки қитъа адибларининг Африка-Осиё ҳаракати вужудга келган тинчлик ва дўстлик шаҳрида олти кун мобайнида янграб турди, эндиликда бу ҳаракат ўз сафларида ўз халқлари фикр-ўйлари ва орзу-умидларининг чинакам ифодачилари бўлмиш жуда кўп ижодкор зиёлиларни, ер юзида тинчликни сақлаб қолиш, чинакам озодликни таъминлаш улуғ ишига астойдил садоқатли кишиларни бирлаштириб турибди.

Шу мўътабар анжуманнинг қатнашчилари ва меҳмонлари ўзи ташкил этилганидан буён ўтган вақт ичида Уюшма жуда катта иш қилганини, чорак аср муқаддам Биринчи Тошкент учрашувида асос солинган шонли анъаналарни кўпайтирганини зўр мамнуният билан гапирдилар, ўша биринчи учрашув барча сўз санъаткорларини халқ ҳаёти билан боғлиқ бўлган ва унга ер юзида ақл-идрок ғалабаси ҳамда адолат тантанаси учун курашда ёрдам бера оладиган асарлар ёзишга чақирганини эслатиб ўтдилар. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Юрий Владимирович Андроповнинг табрикномаси ва унда Уюшманинг фаолиятига юксак баҳо берилганлиги конференция қатнашчиларининг қалбларида қизғин акс садо берди. Конференция қатнашчилари ер юзида кескинликни кучайтираётган АҚШ янги маъмуриятининг авантюрачилик сиёсати муносабати билан Ю. В. Андроповнинг КПСС билан Совет давлати позицияси аниқ ва равшан тушунтириб берилган баёнотини бениҳоя муҳим аҳамиятга молик ҳужжат деб баҳоладилар. Бу ҳужжат инсониятга таҳлика солиб турган хавфга қарши курашда халқларнинг куч-ғайратларини бирлаштириш учун янги қудратли омил бўлади, деб таъкидлашди адиблар. Совет Иттифоқи тинчлик манфаатларини қаттиқ туриб ҳимоя қилаётган барча халқлар билан ҳамдам бўлиб келди ва ҳамдам бўлаверади, дейишди улар.

Ниҳоят, чорак аср муқаддам икки қитъа тараққийпарвар адибларининг ҳаёт ва кураш программаси бўлиб қолган тарихий ҳужжатлар қабул этилган Алишер Навоий номидаги театрда Уюшма VII юбилей конференцияси тантанали ёпиладиган кун келди. Мажлисда Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари Уюшмасининг Бош секретари Алекс Ла Гума раислик қилди.

Мажлис аҳли конференция меҳмони — Никарагуадан келган ёзувчи Фернандо Сильва Эспиносани қарсаклар билан кутиб олди. Унинг ҳозирги пайтда Америка ҳарбий кемаларининг қуршовида турган, АҚШнинг ювиндихўри бўлмиш сомосачи жаллодларнинг безорилик ҳуружларига дуч келиб турган ўз эрксевар мамлакатининг саломини Тошкент диёрига келтирганлиги тўғрисидаги сўзлари ҳаяжонли янгради. Менинг мамлакатим халқи, деди Никарагуа вакили, озодлик тантанаси йўлида жон фидо қилишга тайёр. Шу кунларда, тинчликсевар ёзувчилар конференцияси Тошкентда ишлаб турган бир пайтда бизнинг мамлакатимизда яна қон тўкилди — Американинг ҳарбий қисмлари жойлаштирилган Коста-Рика ва Гондурас тарафидан террорчилар яна ҳужум қилдилар. Аммо, Рейган маъмурияти никарагуаликларни чўчитишга муваффақ бўламан, деб беҳуда умид қилган эди. Агрессия қаршисида никарагуаликлар ўз сафларини янада маҳкамроқ жипслаштирдилар.

Фернандо Сильва Эспиносанинг конференция қатнашчиларига мурожаат этиб, Никарагуа халқининг одилона кураши тўғрисидаги ҳақиқатни одамларга ҳикоя қилиб берингиз, Лотин Америкаси мамлакатлари халқларининг озод-

Давоми иккинчи бетда

АДИБ БЕЗОВТА ДУНЁДА

Конференция қатнашчилари 26 сентябрда доҳий В. И. Лениннинг Тошкентдаги ҳайкали пойига ва Номаълум солдат қабрига гулчамбарлар қўйдилар. Шу куни оқшом В. И. Ленин номидаги СССР халқлари дўстлиги саройида анжуман очилди. Унда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов нутқ сўзлади.

Конференция 27—28 сентябрьда ўз ишини давом эттирди.

Давоми учинчи бетда

Конференция қатнашчилари Р. Шредер номидаги Боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий текшириш институтининг Самарқанд филиали боғида.

Махсус мухбиримиз С. МАҲКАМОВ фотоси

АҚЛ-ИДРОК ВА ТАФАККУР

Ўртоқ Ш. Р. РАШИДОВ нутқи

Боши биринчи бетда

Биз Вьетнам халқининг америкалик агрессор устидан қозонган улуғ ғалабасига ўз ёзувчилик ҳиссамизни қўшдик деб, Ангола ва Мозамбикда, Эфиопия ва Кампучияда, Афғонистон ва Никарагуада халқ революцион кучларининг муваффақиятларига жуда бевосита дахлдормиз деб ҳисоблашга ҳақлимиз. Кейинги йилларда Осиё, Африкадаги кўпгина мамлакатларда ва бошқа мамлакатларда рўй берган катта тарихий силжишларга нисбатан ҳам илғор адибларнинг масъулиятли миссияси худди шундай яққол кўриниб турибди.

Бугун биз «Лотос» журналининг, журнал редакцион коллегиясининг кўп қиррали фаолиятига муносиб баҳо берамиз. Журнал ўзининг эҳтиросли сўзи билан журналхонларни ватанпарварлик ва интернационализм руҳида, тинчлик, демократия, халқлар тараққиёти ва мустақиллиги идеаллари руҳида тарбияламоқда.

Америка империализми бошчилигидаги ўта реакцион кучларнинг социалистик ҳамдўстлик мамлакатларига, Осиё, Африка ва Лотин Америкасидаги мустақил давлатларга қарши мислсиз агрессивлиги яна кучайиб кетган ҳозирги 80-йилларда ёзувчи сўзининг, умуман адабиётнинг роли ва аҳамияти беқиёс даражада ортиб бормоқда.

Юрий Владимирович Андропов бугунги кунда дунёда вужудга келган кескин ва ниҳоятда мураккаб вазиятни анализ қилиб, қуйидагиларни қайд этади: «... Вашингтоннинг ҳозирги сиёсати халқаро вазиятни ғоят хатарли даражада кескинлаштирганлигини кўрмасдан бўлмайди. АҚШ ва унинг бошчилигидаги НАТО блоки кўраётган ҳарбий тайёргарликлар ҳамма замонлар учун мисли кўрилмаган рекорд даражага бориб етди. Вашингтондаги расмий вакиллардан «чекланган», «узоқ давом этадиган» ядро уруши ва унинг бошқа турлари эҳтимоли борлиги тўғрисидаги мулоҳазалар эшитилмоқда... Бизнинг бу масала хусусидаги позициямиз равшан: на кичик, на катта, на чекланган, на ялпи ядро урушига йўл қўйиб бўлмайди. Ҳозир янги уруш оловини ёқувчиларни тўхтатиб қолишдан ҳам муҳимроқ вазифа йўқ».

Планетадаги кенг меҳнаткашлар оммаси ҳамда Женевадаги музокараларнинг муваффақиятли тамомланишидан манфаатдор бўлган соғлом фикрдаги сиёсатчилар, дипломатлар, ёзувчилар ва олимлар Совет давлатининг тинчликсевар сиёсатини чуқур тушунмоқдалар. Ю. В. Андропов олға сурган янги тинчлик ташаббусларига билдирилаётган фикр-мулоҳазалар ана шундан ҳаммадан кўра яққолроқ далолат бериб турибди.

Айни вақтда АҚШнинг бузғунчилик позицияси барча софдил кишиларни ташвишлантирмаслиги мумкин эмас. АҚШ сиёсий реалликларни назар-писанд қилмай, мамлакатимиздан бир томонлама қуролсизланишни талаб этмоқда. Империалистик доиралар социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг тинчлик ташаббусларини барбод этиш ҳамда қуролланиш пойгасининг хатарли даврасини янада авж олдириш учун барча воситалардан фойдаланишга зўр бериб интилаётганлиги ҳам софдил кишиларнинг ҳаммасини ташвишлантирмоқда.

Термо-ядро урушида ғолибларнинг бўлиши мумкин эмас. Ер куррасининг ҳар қандай нуқтасида бошланадиган бу уруш бутун дунёни ўз комига тортади. Мана шуларнинг ҳаммасини охиригача англаб олмоқ учун эски меъзонлар билан фикр юритиш инерциясидан воз кечиш, капиталистик мамлакатлардаги айрим ёзувчиларнинг қалбида ҳамон яшаб келаётган саросималик ва тушкунлик кайфиятларини бартараф этиш зарур.

Улар: хўш, санъаткор давлат тепасида турмаса ва армияларга қўмондонлик қилмаса унинг қўлидан нима иш келарди? деб фикр юритадилар.

У кўп иш қилиши мумкин, деб жавоб берамиз биз ана шундай умидсиз кишиларга. Аввало, кекса авлодга мансуб антифашист ёзувчиларнинг ижодий жасорати, Африка-Осиё ёзувчиларининг кўп қиррали фаолияти, ўттизинчи йиллардаги совет сўз усталарининг илҳомбахш ватанпарварлик ишлари бунга ишонч ҳосил қилдиради.

Улар мардлиги бутун дунёни қойил қолдирган курашчиларнинг авлодларини тарбияладилар. Улар фашизмнинг белини синдирган ғолибларнинг характерларини шакллантирдилар. Уларнинг китоблари қаршилик ҳаракати қатнашчиларининг — Франция, Югославия, Италияда жанг қилган кишиларнинг ва Германиянинг ўзида душманнинг жуда катта кучларини банд этиб турган ҳамда ажал лагерларида мислсиз мардлик кўрсатган немис антифашист курашчиларининг қалбларини чиниқтирди.

Улар ажойиб самаралар берган интернационал бирдамлик, гуманизм, эрксеварликнинг мўъжизакор уруғларини сочдилар. Чили халқининг Пиночет тўдасига қарши тобора кенг қулоч ёзаётган қаҳрамонона кураши, «Першинг» ракеталари ва ҳужум қуролининг бошқа турлари Ғарбий Европада жойлаштирилишига ва урушга қарши қудратли намойишлар ана шундан далолат бермайдими?

Ёзувчи юксак ва олижаноб мақсадлардан илҳомланган тақдирда унинг оташин каломи ҳамиша тинчлик ва тараққиёт ишига хизмат қилиб келди ва миллионлаб кишиларнинг қалбларида хайриҳоҳлик акс садосини берди.

Бугунги кунда ҳам адиб қайси тилда ижод қилишидан қатъи назар, унинг учун, умуман Африка-Осиё ёзувчилари ҳаракати учун янги уруш оловини ёқувчиларни тўхтатиб қолишдан кўра муҳимроқ вазифа йўқ. Термоядро уруши хавфига қарши, халқларга шундай хавфни солаётган империализмга ва янги мустамлакачиликка қарши муросасиз ва фидокорона кураш — бу инсон тўғрисидаги, жонажон халқи тўғрисидаги ва бутун инсоният ҳақидаги фикр билан яшовчи ҳар қандай санъаткорнинг имкони бўлган бирдан-бир гражданлик ва ижодий позициясидир.

Бугунги кунда «соф» поэзия қобиғида биқиниб қолиш вақти эмас. Империализм ва ирқчиликка қарши кураш энг юқори нуқтасига етди. Фаластинликлар билан Ливан ватанпарварларининг қони тўкилмоқда. Озодлик учун курашчилар — Жанубий Африка Республикасидаги апартеид қурбонлари ҳалок бўлмоқдалар. Сальвадор ва Никарагуада шафқатсиз олишувлар тўхтамаяпти. Чад узра қора булутлар тобора қуюқлашмоқда.

Ёзувчининг ўрни жанг қилаётган халқнинг сафларидадир. Унинг эҳтиросли сўзи миллий озодлик ва тикланиш ишига ошкора ва ҳалол хизмат қилиши керак. Африка, Осиё ёзувчилар ҳаракати ветеранларининг ўтган чорак аср мобайнида биз жудо бўлган, аммо бугунги кунда ҳам биз билан бирга бўлган кишиларнинг илҳомбахш сўзи — Нозим Ҳикмат ва Николай Тихоновнинг, Патрис Лумумба ва Уильям Дюбуанинг, Агостиньо Нето ва Мухтор Авезовнинг, Сажад Зоҳир ва Мирзо Турсунзоданинг, Юсуф ас-Сибоий ва Берди Кербобоевнинг, Ойбек, Ғафур Ғулом ва бошқа кўпгина адибларнинг каломи айни шундай хизмат қилди ва ҳамон хизмат қилиб келмоқда. Улар демократия, гуманизм ва тинчлик тантанасига астойдил ишончларини, кабиҳлик ва зўравонликнинг, социал ва миллий зулмнинг қора кучларига, инсонни жисмоний ва маънавий асоратга солиб, таҳқирлайдиган барча иллатларга нисбатан ўзларининг муросасиз нафратларини васият қилиб қолдириб, оламдан ўтдилар.

Америка империализми билан унинг иттифоқчилари коммунизмга қарши «салб юриши» эълон қилиб ва барча қитъаларда, дунёнинг ҳамма мамлакатларида меҳнаткашлар оммасининг урушга қарши авж олиб кетган курашини бостиришга уриниб, «психологик» урушни тобора кенгайтирмоқдалар. Янги уруш оловини ёқувчилар ёлғон ва туҳматни, тарихни сохталаштиришни, сариқ чақага ҳам арзимайдиган «оммавий» калбаки адабиётни, сохта илмий модернистик типдаги эстетик назарияларни — шунга ўхшаш бошқа кўпгина нарсаларни монополистик капитал манфаатлари йўлида ишлатмоқдалар.

Реализм улуғ анъаналарига таянувчи ва жаҳон классикаси тажрибасини ижодий ўзлаштирувчи инсонпарвар ёзувчи бошқача фалсафий, сиёсий ва эстетик категориялар билан фикр юритади. Унинг асарлари дунёни бадиий идрок этишнинг сифат жиҳатдан беқиёс юксакроқ босқичидан далолат беради. Бундай ёзувчи шахсни улуғлайдиган инсоннинг порлоқ ва соф фазилатларини қарор топдиради ҳамда жамият ривожланишининг ҳаққоний манзарасини кўрсатиб беради.

Инсоннинг ички дунёсини ва воқеликнинг ўзини реалистик тадқиқ этиш имкониятлари ҳақиқатан ҳам чексиздир. Реализм санъатининг ғоят бой тажрибаси бунга ишонч ҳосил қилдиради. Зотан ўз талантига содиқ бўлган ёзувчиларнинг ижодий индивидуаллиги қанчалик хилма-хил бўлмасин, уларнинг ҳаётнинг объектив боришини бадиий жиҳатдан билишга қаратилган интилишлари албатта тинчлик ва тараққиёт ишига хизмат қилади, социал оптимизмни ва инсониятнинг порлоқ келажаги учун курашга бўлган иродани тарбиялайди.

Тинчлик ва тараққиёт ғояларини қарор топтириш учун курашда адабиётнинг барча жанрлари ва турларидан, санъатнинг ҳамма хилидан фойдаланиш керак. Ҳозирги замоннинг энг ўткир масалаларини ўртага қўяётган сиёсий роман бугунги кунда, айниқса, шуҳрат қозонмоқда.

Илғор ёзувчилар душман кучларининг мафкуравий бузғунчилигига қарши ҳужумкор кураш олиб боришлари керак. Маданият соҳасида янги формаларни тинимсиз излаш, миллий анъаналарни ижодий ривожлантириш, муштарак ижодий принциплар негизида турли тиллардаги адабиётларнинг ўзаро алоқасини мустаҳкамлаш зарурлиги шу билан белгиланади. Эстетик идеал бирлиги муштарак ижодий принципларнинг негизидир. Реал воқелик шу жиҳатдан ниҳоятда катта имкониятларга эга.

Вақт кутиб турмайди. Аср баррикадаларида ўзининг гражданлик бурчини охиригача адо этган жангчилар оламдан ўтмоқдалар. Лекин уларнинг ўрнини муқаддас озодлик ишининг давомчилари ва ворислари — идеология фронти солдатларининг тобора янгидан-янги авлодлари эгаллайдилар.

Африка-Осиё ёзувчилари ҳаракатининг чорак асрлик йўлида ёқимли ва қувончли воқеалар кўп бўлди. Бу ҳаракат озодлик ва тинчликнинг порлоқ идеаллари учун курашда кўпгина ғалабаларга эришди. Аммо бу йўлда талайгина қийинчиликларга, ўз муаммоларига ва қайғули маҳрумликларга дуч келинганлигини ҳам яширмаймиз. Бироқ, ҳаракатимизнинг кучи, унинг соғломлиги ва навқиронлиги ҳам шундаки, ана шу маҳрумликлар Африка-Осиё ёзувчиларининг олижаноб, юксак инсонпарварлик мақсадлари йўлидаги интилишларини уларнинг бирлиги ва метиндек жипслигини заифлаштира олмади. Тошкент руҳи ҳамон яшамоқда ва тантана қилмоқда!

Ҳаётий кучга тўла навқирон Африка-Осиё ёзувчилари ҳаракати шу кунларда узоқ асрлар оша бизгача етиб келган Тошкентнинг поэтик номларида ўз ифодасини топган кўҳна Шарқнинг улуғворлиги ва донишмандлиги билан учрашаётирки, бунда чуқур рамзий маъно бор.

Жазирама чўл-биёбонлар орқали ҳаётбахш воҳалар сари оҳиста йўл очиб борадиган карвон сингари Тошкент ҳам неча юз йиллик тарихга эга.

Шафқатсиз душманлар сон-саноқсиз галаларининг ҳужумлари, қирғин келтирган касалликлар ва ҳамма ёқни вайрон қилган зилзилалар одамларнинг ёстиғини қуритар ва уларни бошпанасиз қолдирар эди. Аммо меҳнат ажални енгаверди. Келажакка ишонч қалбларни чиниқтирди. Шаҳар ҳам афсонавий Феникс қуши каби инсониятнинг чинакам тарихи бошланганлигидан дарак берган янги давр тонготарида озодлик қизил байроғини — социалистик революция байроғини мағрур ва дадил кўтариш учун вайроналар ўрнида қайта қад кўтарди.

Совет ҳокимияти йиллари мобайнида Тошкент барча совет қардош халқларининг иштироки ва беғараз ёрдами билан ўз қиёфасини бутунлай ўзгартирди, мамлакатимизда ва бутун дунёда ҳамма эътироф этган маданият марказларидан бирига айланди.

Азиз дўстлар, ажойиб ҳаракатимизнинг бешиги бўлиб қолган шаҳарда, шу кунларда икки минг ёшга тўлган шаҳарда сизларни чин қалбдан табриклашга ижозат бергайсиз!

Сизларни ишонтириб айтаманки, коммунистлар ленинчи партияси интернационализм, халқлар дўстлиги ва қардошлиги руҳида тарбиялаган совет ёзувчилари, шу жумладан, Ўзбекистон ёзувчилари ҳам бизнинг учрашувимиз муваффақиятли ва самарали ўтиши учун ҳамма ишни қиладилар. Биз учрашувнинг ҳар бир қатнашчиси Тошкентда ўзини ўз уйидагидек, дўстлари ва қариндошлари даврасидагидек ҳис этмоғи учун энг муҳими эса, бу ерда бўлиб ўтадиган катта, жиддий ва самимий суҳбатлар Африка, Осиё ёзувчилари ҳаракатини яна ҳам кескин юксалтиришга, сафларимизни жипслаштиришга, халқлар оммасини тинчлик, тараққиёт ва демократия учун жангга илҳомлантирувчи янги ёрқин асарлар яратишга ёрдам бермоғи учун ҳамма ишни қиламиз.

Конференция қатнашчилари ҳамда меҳмонларига чин қалбдан, чин юракдан сиҳат-саломатлик, муваффақиятлар ва бахт-саодат тилаймиз. Биз шунга қатъий аминмизки, Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари биринчи Тошкент конференциясининг 25 йиллигига бағишланган бу учрашувимиз прогрессив сўз санъаткорларини сиёсий ва ижодий жипслаштириш йўлида янги муҳим босқич, реакция, империализм ва янги мустамлакачилик кучларига берилган яна бир зарба бўлади.

Ишларингизда муваффақиятлар тилайман, азиз дўстлар!

(Ўртоқ Ш. Р. Рашидовнинг нутқи зўр эътибор бериб тингланди ва бир неча марта қарсаклар билан бўлиниб турди).

ТИНЧЛИККА, ТАРАҚҚИЁТГА ХИЗМАТ ҚИЛИШ — АДИБНИНГ БУРЧИ

Боши биринчи бетда

лик йўлидаги курашчилари билан бирдамликни мустаҳкамлангиз, деб айтган сўзлари жонли акс садо берди.

Мажлисда конференция ишчи комиссиялари раҳбарларининг ахборотлари тингланди.

«Нилуфар» журналининг редакциясини Байрутдан Тунисга кўчиришга қарор қилинди.

Уюшманинг раҳбар органлари сайланди. Машҳур африкалик ёзувчи ва жамоат арбоби Алекс ла Гума Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари уюшмасининг бош секретари, Бхишам Сахни (Ҳиндистон), Сарвар Азимов (СССР), Али Окля Арсан (Сурия), Нгуен Динь Тхи (Вьетнам), Ассефа Гебре Мариам (Эфиопия) ўринбосарлари этиб, «Халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш учун» халқаро Ленин мукофотининг лауреати Файз Аҳмад Файз «Нилуфар» журналининг редактори этиб яна якдиллик билан сайландилар.

Уюшманинг уставига ўзгартишлар киритилди.

Жюрининг 1982—1983 йиллар учун «Нилуфар» халқаро адабий мукофотини Сарвар Азимов (СССР), Жозе Кравериньа (Мозамбик), Мустафо ал Ферзи (Тунис), Кайфий Азмий (Ҳиндистон) ва Нгуен Динь Тхига (Вьетнам) бериш тўғрисидаги қарори эълон қилинади.

Ўтган йилларда шу юксак унвонга сазовор бўлган лауреатларга ҳам «Нилуфар» халқаро адабий мукофоти кўкрак нишонлари топширилди.

... Конференциянинг иши тугади. Осиё ва Африка мамлакатлари адибларининг барча вакиллари якдиллик билан қабул этган ҳужжатларнинг сўзлари унинг якунловчи хотимаси бўлди.

Тошкент анжуманининг қатнашчилари «Жаҳон ёзувчиларига мурожаат»да ҳозирги пайтда ёзувчиларнинг тинчлик тақдири учун масъулияти ҳар қачонгидан ҳам ортиб бораётганини айтдилар. Улар қаламкаш ўртоқларини термоядро уруши хавфига қарши, империализмга ва ирқчиликка қарши курашдаги куч-ғайратларни бирлаштиришга чақирдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Ю. В. Андроповга мактуб қабул этилади.

Икки қитъа ёзувчилари конференцияга ўз табрикномаларини йўллаган бир қанча давлат ва ҳукуматларнинг бошлиқларига, халқаро ва миллий ташкилотларнинг раҳбарларига ташаккурнома йўлладилар.

Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари Уюшмасининг Бош секретари Алекс Ла Гума якунловчи нутқ сўзлаб, Тошкент юбилей конференциясининг ишини юқори баҳолади. У анжуманнинг самарали ишлашига шарт-шароит яратиб берилганлиги учун Ўзбекистон халқига, ҳукуматига, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетига, Шароф Рашидович Рашидовга, СССР ва Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзларига конференция қатнашчилари номидан миннатдорчилик изҳор этди. Тошкент руҳи — тинчлик руҳидир. Шу боисдан унга ҳеч ким ҳеч қачон путур етказа олмайди, деб таъкидлади нотиқ. Биз, адиблар инсониятнинг порлоқ идеаллари учун, инсон меҳнатининг қадр-қиммати учун, планетанинг порлоқ келажаги учун курашда ўз қуролимизни ҳеч қачон ташламаймиз.

(ЎзТАГ)

ТИНЧЛИКСЕВАР КИШИЛАРНИНГ ТИЛАГИ

Мана тўрт йилдирки, Эрон билан Ироқ ўртасида оғир уруш бормоқда. У иккала мамлакатга катта талофат келтирди ва ҳамон талофат келтирмоқда. Бу уруш жуда кўп кишининг ёстиғини қуритди. Эрон ва Ироқ халқлари келажагига, бизнинг цивилизациямизга хавф туғдирмоқда. Ваҳоланки, ўтган тўрт йил мазкур районда тинчликни мустаҳкамлаш учун ажойиб имкониятлар бериши мумкин эди.

Ер юзининг энг хавфли районларидан бўлмиш бу жойда инсон қони тўкилаётган урушга барҳам бериш учун жаҳон жамоатчилиги ўз таъсирини ўтказиши мумкин деб ҳисоблаймиз. Биз ишонамиз ва ишонишда давом этамизки, суверен давлатларнинг ички ишларига аралашишга уринишлар ҳамда агрессиянинг барча шаклларига барҳам беришда халқаро таъсир фойдали ва муҳимдир.

Жаҳон жамоатчилигининг асосий бурчи ва масъулияти ана шунда деб биламиз. Шунинг учун ҳам биз тараққийпарвар зиёлилар ва ёзувчиларга — эзгулик, ҳақиқат, бутун дунёда тинчлик ҳимоячиларининг илғор бўғинига мурожаат қиламиз. Эрон билан Ироқ ўртасидаги уруш фожиасига чек қўйишнинг вақти етди. Сизларнинг қалб тепишингиз, ақл-идрокингиз ва куч-қувватингиз ер юзининг бу районида ва бутун дунёда тинчлик ўрнатишга ёрдам беражак.

ОСИЁ ВА АФРИКА ЁЗУВЧИЛАРИ VII КОНФЕРЕНЦИЯСИДА ҚАТНАШГАН АРАБ АДИБЛАРИ

Алекс ЛА ГУМА

ВИЖДОН ИФОДАЧИСИ

БИЗ ёзувчилар ўтмишда ўз халқи виждонининг ифодачиси бўлган кишиларнинг ворисларимиз.

Осиё ва Африка маданияти, адабиёти ва санъати айни сўнгги чорак аср давомида жаҳон маданиятининг бир қисмига айланди. Бизлар буни ғоят камтарлик билан айтмоқдамиз. Чунки улуғ олимларимиз, рассомларимиз ва маданият арбобларимизнинг фикрлари қадимий анъанага эгадир ва у Европада бўлганидек шундай бир юксак даражага эришдики, бу ерда баъзи кишилар маданият соҳасида биринчиликни даъво қилмоқдалар.

Бизнинг даврда Тагор, Ганди, Сун Ят-Сен, Кабрал, Нето, Носир ва шу сингари озодлик учун, маданиятимиз ва миллий ўзига хослигимиз учун бошқа кўпгина буюк курашчиларимизни эсга олайлик. Улар қитъаларимиз халқлари ишини ва маданиятини бутун дунёда беқиёс мардлик билан ташвиқот қилдилар. Уюшмамиз, шубҳасиз, қитъаларимизда юз берган буюк ижтимоий ва сиёсий ўзгаришлардан, айниқса, иккинчи жаҳон урушидан кейинги даврда мустақиллик ва миллий озодлик учун кураш ҳаракатлари жадал ривожланганлигидан, жаҳондаги тараққийпарвар кучлар Европада нацизм ва фашизмни, Осиёда милитаризмни, империализмни, империализмнинг энг реакцион кучларини тор-мор этганлигидан илҳом олди.

Ўшандан бери мустамлака мамлакатлари халқларининг ҳаракатлари кенг ривожланди. Бандунг конференцияси, Осиё ва Африка мамлакатлари бирдамлик ҳаракатининг, қўшилмаслик ҳаракатининг, Африка Бирлиги ташкилотининг юзага келиши, Бирлашган Миллатлар Ташкилотига янги-янги давлатлар аъзо бўлиб кирганлиги — буларнинг ҳаммаси халқларнинг мустақилликни мустаҳкамлашга бўлган иродасидан далолат берди.

Европадаги, шунингдек, Осиё ва Кариб ҳавзасидаги кўпгина мамлакатларда Совет Иттифоқи бошчилигидаги социализм системасининг ўсганлиги ва кучайганлиги мустамлакачилик зулмини йўқ қилиб ташлаш учун курашаётган халқларга қудратли мадад бўлди.

Осиё ва Африка халқлари олиб борган кураш ва эришган ютуқлар маданиятнинг гуркираб ўсишини таъминлади. Санъат ва адабиёт миллий озодлик учун, бир вақтлар эзилиб келган халқларнинг миллий ўзига хослигини қарор топтириш учун, анъанавий структуралар нисбати тўғрисидаги масалаларнинг ижобий ҳал этилиши ҳамда фан-техника соҳасидаги ва алоқа воситалари соҳасидаги тараққиёт учун курашнинг муҳим жиҳатлари бўлди.

Биз, адиблар, адолатли ва мустаҳкам тинчликни таъминлаш учун олиб борилаётган улуғ курашда иштирок этаяпмиз.

Бизлар асарларимизда тинчлик учун курашни давом эттирамиз, инсоннинг ижобий хусусиятларини, инсонпарварлик ва эзгуликни, севгини ва ҳамжиҳатликни ҳимоя қиламиз, ҳамиша одамлар ўртасида адоват ва нафрат уйғотаётган салбий хусусиятларни қоралаймиз. Биз, ёзувчилар, кишиларимиз онгига таъсир қила оламиз. Бизлар кишиларимизнинг ҳаётни яхшироқ тушунишларига ва уларни ҳаёт учун курашга илҳомлантиришга кўмаклаша оламиз. Бизлар шундай қилишга азму қарор берганмиз. Бизлар тараққиётни ҳимоя қилувчи система билан реакцияни ҳимоя қилувчи система мавжуд деб ҳисоблаймиз. Тинчлик учун курашчилар ҳам бор, вайронгарчилик ва уруш тарафдорлари ҳам бор. Улар ўртасида чегара қўйишдан ҳам чўчимаймиз. Биз, ёзувчилар империалистларга қаршимиз, бизлар империализм ҳам бор, унга қарши курашувчилар ҳам бор, деб биламиз. Кимлар тинчлик тарафдорию, кимлар уруш тарафдори? Бу ҳозирги замонда берилаётган саволдир. Империализмнинг бутун дунё кўламида мағлубиятга учрашигина мана шу саволга узил-кесил жавоб бера олади. «Учинчи дунё» деб аталмиш мамлакатлардаги даҳшатли шароит учун кимлар жавобгар? ЮНЕСКО саводсизлик даражаси қашшоқлик даражаси билан қарийб баб-баравар эканлигини кўрсатади.

«Учинчи дунё» адибларининг бундай фактга тоқат қилишлари жуда қийин. Аммо бу нарса фақатгина узоқ давом этадиган сиёсий кураш натижасидагина кенг халқ оммасининг маданий бойиши мумкинлигига яна бир карра ишонч ҳосил қилдиради. Маданият ва сиёсат бир-бирини ўзаро тўлдиради ҳамда маданий революция ўзагини ташкил этади.

Хулоса қилиб айтганда, еттинчи анжуманимиз юксак савияда ўтди, жаҳон маданий ва ижтимоий ҳаётида муҳим воқеа бўлди, тинчликсеварлар сафини янада мустаҳкамлашга катта ҳисса қўшди. Ўртоқ Ю. В. Андроповнинг конференция кунларида эълон қилинган Баёнотида Совет Иттифоқининг ташқи сиёсати нақадар ҳаётбахш эканлиги, жаҳон халқ оммасининг ўй-фикрларига жуда мос тушганлигини ҳис қиламиз.

Ҳинд адибаси Гита Банержи китобхонларга дастхат бермоқда.

ЙЎЛИМИЗ ПОРЛОҚ

Георгий МАРКОВ

ЭНГ АВВАЛО, мамнуният билан шуни қайд этаманки, Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг VII конференцияси қатнашчилари ўртоқ Ю. В. Андроповнинг КПСС ва Совет ҳукуматининг тинчликсевар сиёсати тўғрисида ва АҚШ маъмуриятининг Советларга қарши хуружлари ва агрессив фаолияти хусусида берган Баёнотини якдиллик билан қўллаб-қувватладилар, ўз нутқларида ва ижодий гурунгларда бу ҳақда тўлиб-тошиб сўзладилар.

Еттинчи конференциямиз ўзининг миқёси, унда иштирок этган делегатлар ва мамлакатларнинг [illegible] ламли ва мўътабардир. Бу эса ҳозирги дунёда Африка ва Осиё ёзувчиларининг ҳаракати ўсганлигидан ва уларнинг обрў-эътибори ошганлигидан яққол далолат беради.

«Тошкент руҳи» — шоирона ўхшатишгина эмас, шу билан бирга мавжуд реалликдир. Бу — тинчлик ва ижтимоий адолат ишини қаттиқ туриб ҳимоя қилаётган адабиётлар ўртасидаги [illegible] қадимий ва абадий навқирон Ўзбекистон диёри ва осмони шу руҳ билан суғорилгандир. Бундай муҳитни вужудга келтиришда эса сўзсиз атоқли ёзувчи ва жамоат арбоби, бундан чорак аср муқаддам худди шу ерда, Тошкентда ҳаракатимиз тарихидаги биринчи конференцияни очган Шароф Рашидович Рашидов бошчилигидаги ўзбекистонлик ўртоқларимиз алоҳида роль ўйнади- [illegible] ўтилган йўлга назар ташлаш ва янги марраларни белгилаб олиш учун биз яна Тошкентда тўпландик. Икки қитъа ёзувчилари ўзларининг адабиёт соҳасидаги проблемаларини ва ер юзида яшовчи барча кишиларни тўлқинлантираётган проблемаларни муҳокама қилиш учун йиғилдилар. Бизнинг йўлимиз Африка ва Осиё ёзувчиларининг конференциялари ўтказилган Қоҳира, Байрут, Деҳли, Олма- [illegible] нинг ҳар бири ижтимоий ва маданий воқеа, жаҳон халқларининг бирлик ва ҳамкорлик учун, озодлик ва миллий мустақиллик учун, осмон одамлар учун мусаффо, тинч бўлсин деб олиб борган курашига қўшилган катта ҳиссадир. Биз қилган ишларимиз билан фахрлансак, уларни эсга олсак арзийди!

Биринчи Тошкент конференцияси: «Империализмга қарши, социал тараққиёт учун» курашда ёзувчиларнинг интернационал бирдамлигини Африка — Осиё адибларини бирлаштиришнинг бош принципи деб таърифлаган эди. Бугунги кунда ҳам мамнуният билан шуни айтиш керакки, ҳаракатимиз тарихида мазкур принципга қатъий амал қилиб келинди.

Шу таҳликали дамларда инсон ақл-заковатининг тантанаси йўлидаги курашда ёзувчи оташин сўзининг роли ҳар қачонгидан кўра кўпроқ ортади. Бугунги кунда ҳар биримизга шу нарса равшан бўлиши керакки, кескинликни юмшатиш ва тинчлик, империализм, сионизм, ирқчиликнинг қонли ёвузликларини фош этиш — замонамиз илғор ёзувчиларининг асосий вазифаси, уларнинг келгуси авлодлар олдидаги муқаддас бурчидир.

Совет ёзувчилари давлатимизнинг изчил ташқи сиёсий йўлини сўзда ҳам, амалда ҳам якдиллик билан қўллаб-қувватламоқдалар. Конференцияда қатнашган кўпгина чет эллик ҳамкасбларимиз ҳам матбуот саҳифаларида, халқаро анжуманларнинг минбарларида туриб кескинликни юмшатиш, мамлакатлар ва халқлар ўртасида ҳамкорлик сиёсатини неча марталаб қўллаб-қувватлаб чиқдилар. Шу боисдан конференциямизда Африка, Осиё мамлакатлари жамоатчилигининг, бутун жаҳон прогрессив жамоатчилигининг асосий муддаоси — халқлар тинчлиги ва дўстлиги учун курашни кучайтириш, нафрат ва ҳарбий васвасани авж олдираётган империализм ва реакциянинг манфур кучларини тўхтатиб қолиш, инсониятни ядро уруши хавфидан ҳимоя қилиш, унинг бахт-саодати ва фаровонлигини таъминлаш хусусида батафсил сўз юритилди.

Биз, совет ёзувчилари ҳам чет эллик дўстларни кўп миллатли совет адабиётининг кейинги ютуқлари билан батафсил таништиришни истардик. Бундай танишувда таржимачилик иши, Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмаси доирасида адибларнинг доимий ўзаро алоқалари, «Нилуфар» журнали ғоят катта роль ўйнаши керак. Осиё ва Африка ёзувчиларининг овози бутун дунёда янграшига аминмиз, чунки бунда ер куррасининг келажаги қўлларида бўлган миллион-миллион оддий кишиларнинг қайғу-алами ва азоб-уқубати, қувончи ва илҳоми, мардлиги ва орзу-умиди янграмоқда.

Конференция иштирокчилари ёзувчи Сергей Бородиннинг Тошкентдаги уй-музейини зиёрат қилдилар.

Суратда: С. Бородиннинг ўғли А. Бородин, адиблар Ю. Верченко, Ю. Воронов, Г. Марков, С. Сартаков.

ДОИМО ҒОЛИБДИР!

ТОШКЕНТ АНЖУМАНИ. 1958 ЙИЛ

МУХБИРИМИЗ БИЛАН СУҲБАТДА

Файз Аҳмад ФАЙЗ

ЁЗУВЧИ—КУРАШЧИ

Дунё қалқиб турибди. Худди шундай бир нозик пайтда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси ўртоқ Ю. В. Андроповнинг тинчликсеварлик руҳи билан суғорилган Баёнотининг эълон қилиниши айни муддао бўлди. Бу Баёнот Совет Иттифоқи чинакам тинчлик таянчи бўлиб келаётганини яна бир бор яққол ифода этди. Шу учун биз адиблар Совет ҳукуматининг ташқи сиёсатини тўла қувватлаймиз.

Бундан йигирма беш йил муқаддам ажойиб ёзувчиларнинг бутун бир туркум авлодини тўплаган анжуманда иштирок этиш бахтига муяссар бўлган эдим. Биз энди марҳум азиз дўстларимизни — Николай Тихонов, Алексей Сурков, Константин Симонов, Мухтор Авезов, Мусо Ойбек, Берди Кербобоев, Мирзо Турсунзода, Нозим Ҳикмат, Сажжод Зоҳир, Кришан Чандр, Мао Дунь ва бошқа кўпгина адибларни ҳурмат билан эсга оламиз.

Адабиётнинг ижтимоий турмуш билан алоқаси, ёзувчининг жамият иллатларига қарши, эзгулик ва адолат тантанаси учун курашишга ва шу тариқа дунёни қайта қуришга кўмаклашиш бурчи каби принциплар узоқ тарихий илдиз отган. Илғор адабий ҳаракатларнинг ривожланиш йўллари — бир томондан, Россиядаги социалистик революциянинг илҳомбахш сиёсий ғояси ва, иккинчи томондан, марксистик тафаккурнинг ғоявий раҳнамолиги ана шу ҳаракатларнинг асосий йўналишини белгилаб берган ҳал қилувчи омиллар бўлган.

Иккинчи жаҳон уруши майдонларида тўпларнинг овози ўчишга улгурмасданоқ, Хиросима билан Нагасаки инсоният тарихида энг кўп ажал уруғини сочувчи ва вайронагарчилик келтирувчи қуролнинг ваҳшиёна синовига дучор бўлди. Американликлар ядро девини бандидан бўшатиб юбордилар. Ўша кундан бошлаб ядро қуролининг мудҳиш кўланкаси планетамиз узра катта хавф солиб турди, аммо у ҳеч қачон ҳозиргидек шу қадар мудҳиш тус олмаган эди. Ана шу воқеадан кейин бир оз вақт ўтгач, американликлар корейс халқига қарши уруш бошладилар, шундан кейин эса бошқа халқларга бирин-кетин ҳужум қилинди. Шу нарса ҳисоблаб чиқилганки, иккинчи жаҳон уруши тугаганидан сўнг ўтган даврда американликлар Осиё, Африка ва Лотин Америкасида империалистик ва янги мустамлакачилик қарамлигидан халос бўлишга ёки ўз мамлакатларида эскирган реакцион ижтимоий системани ўзгартиришга интилган мамлакатларда ҳар ўн тўрт ойда ҳукуматларни ағдариб ташлашга, уларни кўпоришга ёки беқарор қилишга уриниб келганлар.

Американликлар Вьетнамдан шармандаларча жўнаб кетганларидан кейин бу жараён бир оз вақт тўхтаб қолди. Аммо Рональд Рейган ҳокимият тепасига келгандан кейин американлик қузғунлар ва уларнинг ирқчи иттифоқчилари Сальвадор ва Никарагуада, Анголада ва уч қитъанинг бошқа оловли нуқталарида яна бедодлик қилмоқдалар.

Эҳтимол бирон-бир киши: буларнинг ҳаммасининг адабиётга ёки Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмасига нима дахли бор? — деб сўраб қолиши мумкин. Уларга мен: бевосита дахлдордир!— деб жавоб қайтараман.

Тошкентдаги биринчи конференция бутун дунё ёзувчиларини айрим кишиларга нисбатан ҳам, шунингдек, бутун-бутун халқларга нисбатан ҳам қилинаётган барча қабиҳликларга қарши, мустамлакачиликка, ирқчилик ва эксплуатацияга қарши баралла овоз билан курашишга даъват этганлигини эслатиб ўтамиз. Цивилизацияни ядро ҳалокати хавфидан қутқариб қолиш —бугунги кунда инсоният олдида турган ғоят муҳим вазифадир. Биз бутун планета ёзувчиларини кескинликни юмшатиш ва тинчликни ҳимоя қилишга, милитаризм ва урушга қарши курашга баланд овоз билан даъват қиламиз.

Юрий СУРОВЦЕВ

БЕДОРЛИК

БУГУНГИ кунда адибнинг масъулияти ҳар қачонгидан ҳам ошган. Ёзувчи — ижодкор гражданин, халқларнинг виждони. Бу тушунчаларнинг маъноси теран. Дунё қалқиб турган, империалист доиралар атом ва нейтрон дағдағасини авж олдираётган ҳозирги пайтда ёзувчи сўзининг қудрати, ёзувчининг ҳаётдаги мавқеи, чиндан ҳам, юксак. Адибнинг энг биринчи вазифаси —инсониятнинг Ер юзида тинчлик тантанасини таъминлаш учун олиб бораётган курашида мумкин қадар фаол иштирок этиш, тинчлик тажовузкорларини жиловлаш йўлида бор истеъдодини, куч-қудратини сарфлашдан иборатдир. Халқларни, маданиятни, сайёрамиздаги ҳаётнинг ўзини ғоят улкан кулфат — ҳарбий ёнғин чиқиб кетишидан сақлаб қолмоқ керак. Осиё ва Африка ёзувчилари икки қитъа адибларини бирлаштирган дастлабки конференциядаёқ тинчлик ишига содиқ бўлишга қасамёд этган эдилар. Бугун ҳам улар ана шу қасамёдларига қатъий амал қилмоқдалар: ҳам бадиий баркамол асарлари, ҳам қизғин ижтимоий фаолиятлари билан аҳдларида собит турмоқдалар.

Чорак аср мобайнида қанча сувлар оқиб ўтди. Дунё яхшилик томон йирик қадам ташлади: мустамлакачилик системаси барбод бўлди. Бироқ, инсониятнинг ёвуз душманлари умумий қирғин келтирувчи уруш хавфини, атом, нейтрон қуроллари билан тинчликсевар халқларга дағдағани ғоят кучайтириб юбордилар. Бинобарин, ёзувчи санъаткор сифатида, граждан сифатида янада фаолроқ фидойилик кўрсатиши, миллион- миллион кишилар қалбига таъсир этиб, тинчлик курашчилари сафини тобора кенгайтириш ишига ҳисса қўшиши керак. Осиё ва Африка ёзувчиларининг VII конференцияси ана шу эзгу ҳаракатда олға ташланган яна бир катта одим бўлиб қолажак.

ШОИРЛАР ва адиблар озодлик ҳамда тараққиёт учун курашнинг олдинги жабҳаларида турадилар. Осиё ва Африка ёзувчилари мустамлакачиликни ағдариш ва янги жамият қуришда иштирок этмоқдалар.

Осиё ва Африка ёзувчиларининг уюшмаси шу икки қитъанинг руҳини ифодалайди.

Индира ГАНДИ,
Ҳиндистон Бош министри

* * *

БУТУН башариятга қаратилган адабиёт халқларнинг бирбирларини тушунишлари ва ҳамкорлик қилишларини мустаҳкамлашда ғоят муҳим роль ўйнайди. Бу Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг руҳига ҳам мос. Осиё ва Африка халқлари адабиётларини тарғиб қилишда Уюшма, чиндан ҳам улуғ таҳсинга сазовор эзгу ишлар қилмоқда.

Х. Перес де КУЭЛЬЯР,
БМТ Бош секретари

* * *

Инқилоб курашчилари Америка зулматини тилка-пора қилиб ташлаяжаклар. Инқилоб машъали янада равшанроқ ёнади. Халқлар озодлик ва тинчлик, тараққиёт ва ижтимоий тенглик байроғи остида бирлашажаклар, ирқчилик, сионизм хуружлари бартараф бўлажак! Фаластин юрти бу курашнинг биринчи қаторида жанг қилади. Осиё, Африка ва Лотин Америкасидаги дўстларимиз ҳам олдинги сафларда курашмоқдалар. Уларнинг қалбларида миллий қаҳрамон Сальвадор Альенде овози, уюшма асосчиларидан бири дўстимиз Пабло Неруданинг овози — Чили овози янграмоқда.

Ясир АРОФАТ,
Фаластин Озодлик Ташкилоти Ижроия комитетининг раиси, Фаластин инқилоби Бош қўмондони

Мустай КАРИМ

СЎЗНИНГ ТАЪСИР КУЧИ

ИККИ улуғ қитъа ёзувчилари уюшмасининг йўли эрк йўли, ҳамжиҳатлик йўли, халқларнинг порлоқ келажаги йўлидир. Бу йўл Осиё ва Африканинг улуғ шаҳарларидан, мамлакатларидан ўтмоқда. Тинчлик йўллари энг тўғри йўллардир.

Ҳеч шубҳасиз конференция ҳар бир ёзувчи ҳаётида катта воқеа. У халқларимизнинг тобора жипслашувида, ижодий алоқаларимизнинг мустаҳкамлашувида, бутун дунёда кишиликнинг эзгу мақсадлари рўёбга чиқишида муҳим аҳамият касб этади. Империалистик кучлар пухта ўйланган ҳийла-найранглар билан бутун дунё халқларининг осойишталигига хавф солаётган бир пайтда сўз санъатининг янада таъсирчан бўлишига эришмоғимиз керак. Дунё адибларининг шу кунлардаги энг муҳим вазифаси шудир.

Комил ЯШИН

ЭЗГУ ИШЛАРГА УНДАЙДИ

БИРИНЧИ анжуманимизда якдиллик билан қабул қилинган декларациядаги қуйидаги сўзларни эслайман:

«Биз ёзувчилар — халқларнинг виждонимиз. Замондошларимизнинг г и н а эмас, шу билан бирга, келгуси авлодларнинг ҳам тақдири учун масъулият бизнинг зиммамиздадир».

Дарҳақиқат, ўтган чорак аср мобайнида Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари уюшмасининг аъзолари тинчлик, дўстлик, бирлик каби инсонпарварлик ғояларини ташувчи ажойиб асарлари билан мисли кўрилмаган ишларни амалга оширдилар. Халқларнинг совуқ уруш, империализм ва мустамлакачиликка қарши бирлашувига муносиб ҳисса қўшдилар. Бу КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг раиси Юрий Владимирович Андроповнинг конференция қатнашчиларига йўллаган табрикномасида ҳам алоҳида таъкидлаб ўтилган.

Ҳақиқий ёзувчининг асари келажакка ҳам хизмат қилади. Николай Тихонов, Нозим Ҳикмат, Мухтор Авезов, Сажжод Зоҳир, Кришан Чандр каби забардаст қалам соҳибларининг асарлари шундайдир. Уюшмамиз сафига яна ўнлаб ёш ижодкорлар келиб қўшилгани эса жуда қувончли.

Конференция тугади. Лекин унинг руҳи, илгари сурган ғоялари абадийдир. Бу руҳ бутун дунёга ёйилиб, миллионлаб қалбларни эритади, эзгу ишларга даъват этади.

АДИБ БЕЗОВТА ДУНЁДА

Боши биринчи бетда

Алишер Навоий номидаги театрда байрам руҳида кечган соатларда ҳам VII анжуман империализмнинг айби билан халқаро вазият жуда кескинлашган, ядро ҳалокати хавфи кучайган бир пайтда ўтаётганлиги қайта-қайта таъкидланди. Бироқ, икки қитъа мамлакатлари ёзувчилари ҳар қандай оғир шароитда ҳам миллий-озодлик ҳаракатларига, империализм ва реакцияни тугатиш учун курашаётган барча кучларни жипслаштириш ишига катта ҳисса қўшмоқда ва бундан буён ҳам шундай бўлаверади.

«Халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш учун» халқаро Ленин мукофоти лауреати Абдураҳмон ал-Ҳомисий ўз нутқида: «Тараққийпарвар ёзувчилар истибдодга қарши, эксплуатацияга қарши курашаётган кишилар тарафидадирлар, «Ядро урушига йўл йўқ!» — деб айтаётган кишилар тарафидадирлар, — деб таъкидлади. — Адиблар зиммасига жуда катта масъулият юкланган, зеро ҳозир инсониятнинг ҳалокатга учраши хавфи ҳар қачонгидан ҳам реалдир».

Ҳинд ёзувчиси Бхишам Саҳни, бу галги анжуман икки қитъадаги миллион-миллион кишиларнинг бахтли келажакка порлоқ ишончини ифодалайди, деди. Эфиопиялик ёзувчи Ассефа Гебре Мариам совет халқига, КПСС ва Совет ҳукуматига қизғин табрикларини, энг яхши тилакларини изҳор этди.

Минбарга чиққан ҳар бир нотиқ сўз санъати тўғрисида, инсониятнинг оғирини енгил қилиш хусусида, она-Ер дардини олиш ҳақида куюниб сўзлади. Бу нутқларни бир вақтнинг ўзида бир неча тилда кўплар қатори ҳайъатда ўтирган оташин шоир Муин Бсису ҳам эшитди. У гоҳ безовта бўлади, гоҳ кафтини пешонасига тираб сукут қилади.

«Дунёдаги ҳар бир тинчликсевар шоир она-Ер дарди билан яшайди. Она-Ер дарди эса... камаймайди, камаймайди, камаймайди...»

Балки у шундай деб ўйлагандир.

«Бир куни келиб урушлар тугармикан? Умид ниҳоллари дарахт бўлармикан, тотли мевалар тугармикан? Қувғинларда, сургунларда юрган жафокаш шоирларнинг шеърлари ўзларининг ватанларида ҳам қанот қоқармикан? Дунё болалари юзларида қотган аянчли йиғилар биланмас, лабларида табассум билан қуёшнинг истиқболига чиқармикан?...»

Балки у шундай деб ўйлагандир!

Минбарга Чингиз Айтматов чиқади. У уруш нималигини яхши билади. Унинг болалиги эрта келган турналар билан бирга кечган.

«Ядро уруши ёки оддий урушнинг ўзигина эмас, ҳатто ҳарбий тайёргарликлар, қуролланиш пойгаси ҳам, аввало, ривожланаётган мамлакатларнинг тинка-мадорини қуритади, уларнинг муаммоларини баттар мушкуллаштиради». Чингиз Айтматовнинг бу сўзларини теран идрок этган одам ўз замонасига фарзандлик бурчини, умуман инсонлик бурчини чуқур англамаслиги мумкин эмас!

Анжуманда Осиё ва Африка ёзувчилари билан алоқа қилувчи Совет комитетининг раиси, Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари Сарвар Азимовнинг нутқи катта эътибор билан тингланди. Дарҳақиқат, нотиқ тўғри таъкидлаганидек, бугунги кунда икки қитъа ёзувчиларининг ҳозирги ва келажак авлодлар ҳаёти учун тинчликка, озодликка, инсоний обидаларни сақлаб қолишга даъват этаётган овози бутун дунёда янграб турибди. Тошкент руҳи яшамоқда ва тантана қилмоқда!

ТАНАФФУС пайтида бирбирларининг тилларига тушунмасалар ҳам, дилларини яхши тушунган адиблар таржимонлар кўмагида суҳбатлашадилар. Уларнинг қаҳ-қаҳалари янграйди. Мухбирлар қўлларида дафтарчалари, фотоаппаратлари билан навбат кутадилар.

Ана, Қабарда-болқор халқ шоири Қайсин Қулиев, Бошқирдистон халқ шоири Мустай Карим, ўзбек шоираси Зулфия, Шукрулло, Раҳмат Файзий, Рамз Бобожон, ироқлик машҳур шоир Муҳаммад Маҳмудий ал-Жавоҳирий, Комил Яшин, Лазиз Қаюмов, Мўмин Қаноат; бу ерда Эркин Воҳидов, Файз Аҳмад Файз, Субҳас Мукержи, Мирмуҳсин; бу ерда Анатолий Софронов, Юрий Суровцев, Виталий Озеров ва Сулаймон ал-Исо... Абадиятга айланаётган дақиқалар!

—Ўрта Осиё, Ўзбекистон — азиз хотираларим ватани. Мен Ғафур Ғулом ва Мусо Ойбек билан ошно эдим. Ўзбекистоннинг фахри, совет шеъриятининг улкан вакили Зульфияхоним билан хотирадошман. Бу — ўтган, яшаётган ва энди дунёга келажак улуғларнинг ватанидир! — дейди Файз Аҳмад Файз.

Машҳур ҳинд адиби, тўрт юздан ортиқ ҳикоя, етти роман автори Картар Сингх Дуггални шоира Зулфия, Қуддус Муҳаммадий, Пўлат Мўмин, ва ёзувчи Пиримқул Қодиров даврасида учратдик. Зулфия ҳиндистонлик дўстлари ҳақида, хусусан, атоқли шоира Амрита Притам тўғрисида сўради, дугонаси Ҳиндистоннинг адабиёт соҳасидаги энг юксак мукофотига сазовор бўлганидан қувонди. Дуггал Амрита Притам билан Деҳлида бир маҳаллада туришини, ўзбек шоирасининг саломини етказажагини айтди.

Биз билан суҳбатда К. С. Дуггал серқуёш диёримиз ҳақидаги таассуротларини ўртоқлашди (у Ўзбекистонда шу билан учинчи марта бўлаётир), Ҳиндистонда Ўзбекистон халқ шоираси Зулфия шеърлари машҳурлигини, Алишер Навоий асарларини севиб мутолаа қилишини айтди, адабиётлар ўртасида таржимачилик ишлари янада ривожланса, деб истак билдирди. Сўнгра: «Газетхонларингизга энг яхши истакларимни изҳор этаман», деб дастхат ёзиб берди.

«Дунёдаги ҳар қандай дўстлик ҳам икки кишининг дўстлигидан, қалб яқинлигидан — дейди Гулрухсор. — Дўстлик самараси билан чиройли. Мен бу ерда конголик дўстим шоир Леопольдо Манонсоно-Пинди билан учрашдим. У Душанбага борганида меҳмоним бўлган эди. Леопольдо менга ўзининг «Янги ой» китобини тақдим этди. Мажмуани шоир онаси ва менга бағишлабди. У менинг «Наврўз» шеъримдан илҳомланибди. Бу мен учун қувончли, албатта.. Тошкентда ҳаяжон, ҳамзабон, ҳамсаф азиз дўстларим билан яна дийдор кўришганимдан хурсандман.

Исроил сионистлари шаҳару қишлоқларини ҳамон вайронага айлантираётган ливанлик ёзувчилар даврасидамиз.

—Биз конференцияда иштирок этаётган бўлсак ҳам хаёлимиз, қалбимиз Ливанда. Исроил тажовузкорлари Байрутни қайта-қайта ўққа тутмоқдалар. Менинг қалбим зирқирамоқда, вужудим титрамоқда, — дейди халқаро «Нилуфар» мукофоти лауреати, таниқли ёзувчи ва публицист Ҳусайн Мурувва.

— Маданий ёдгорликларга ҳам катта зарар етган бўлса керак? — деб сўраймиз. адибдан

— Ҳа, уруш Ливан учун жуда қимматга тушди. Бу ерга ёмғир мисол ёғаётган ўқлар ҳамма нарсага бирдай зарар етказмоқда. Маданий ва тарихий ёдгорликлар шикастланмоқда, вайронага айланмоқда. Улар кичик бир ерни, кичик бир халқни йўқ қилмоқчилар. Лекин босқинчилар хато қиладилар. Биз ўз еримизда янги Америка базалари очилишига асло йўл қўймаймиз. Ливан ва Ливан халқи озод бўлади. Биз озодлик учун олиб бораётган курашимизни бир дақиқа ҳам тўхтатмаймиз!...

Тўлапберган Қаипберганов, Гариф Охунов билан суҳбатлашаётган танзаниялик адиба Пенина Млама сўзга қўшилди.

— Конференцияда сўзга чиққан ёзувчилар турли тилларда, турли мавзуларда сўзлаган бўлсалар ҳам уларнинг ягона мақсади — тинчлик, Ер юзида тинчликни барқарор этишдан иборат, — дейди у.

Суҳбатни Корея Халқ Демократик республикаси Ёзувчилар союзи Марказий Комитети раисининг ўринбосари Ли Бэк давом эттиради.

— Конференцияда сўзга чиққан нотиқлар Америка империалистларининг кирдикорларини қаттиқ қораламоқдалар. Яқиндагина ҳаво йўли қоидаларини бузиб Совет Иттифоқи территориясига кирган Жанубий Корея самолёти ҳам АҚШ кўрсатмаси билан иш кўрганлиги аниқ маълум бўлди. Америка ўзи қилаётган жиноятлар етмаганидек бировлар қўли билан ҳам жиноятга қўл уришни ва қон тўкишни истайди. Аммо ёмонликнинг умри қисқа эканлигини улар унутмасликлари керак...

ЁЗУВЧИ — курашчи. Бу шунчаки қуруқ гап эмас. Осиё ва Африка ёзувчиларининг юбилей анжуманида қатнашаётган кўпгина адиблар қўлларида қурол тутиб ўз ватанларини, инсониятни турли ёвузлардан ҳимоя қилганлар. Бу фидойилар орасида оқсоқол сўз санъаткорлари ҳам, навқирон адиблар ҳам бор. Жанубий вьетнамлик жангчи-шоир Тху Бон ана шундай инсонлардан.

Тху Бон ўн икки ёшида Вьетнам халқининг душманларига — аввал француз мустамлакачиларига, Сайгон режимига, сўнгра Америка босқинчиларига қарши озодлик жангларида қатнашган. У жанговар орден кавалери. Ҳарбий унвони — майор. Бир ўғли американинг кимёвий ҳужуми қурбони бўлган. Халқини, инсониятни, шеъриятни, умуман гўзалликни севади. 25 йилдан бери ёзади. У кўплаб насрий асарлар ҳам битган. «Нилуфар» мукофоти лауреати.

— Ўзбекистонда сизга нима энг кўп ёқди? — деб сўраймиз шоирдан.

—Энг аввало одамларингиз, ўзбек халқи! Қизларингизнинг кўзлари. Улар бизнинг қизларимизга жуда ўхшаб кетишади. Юртингиз бизнинг юртимизга ўхшар экан.

„ОСИЁ ва Африка ёзувчиларининг бадиий асарлари меҳнаткашлар онгини уйғотишга, уларнинг интернационал бирдамлигини мустаҳкамлашга актив ёрдам бермоқда», дейилади ўртоқ Ю. В. Андроповнинг Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари Уюшмаси VII конференциясининг қатнашчиларига йўллаган табригида. Икки буюк қитъа адибларининг юбилей анжумани қатнашчилари бу йўлда сабот билан давом этажакларини яна бир карра намойиш этдилар.

Маҳмуд САЪДИНОВ,
Мирза КЕНЖАБОЕВ,
Ашурали ЖЎРАЕВ,
«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг махсус мухбирлари

Виталий ОЗЕРОВ

ҚАҲРАМОНЛИК РУҲИ, КУРАШ РУҲИ

ЎТГАН чорак аср мобайнида икки қитъа адибларининг уюшмаси ҳам сиёсий, ҳам ижтимоий, ҳам эстетик жиҳатдан ғоят ўсди. Осиё ва Африканинг илғор ёзувчилари дунёда ижтимоий тараққиёт, миллий озодлик ва тинчлик, юксак идеаллар учун тинимсиз кураш олиб бордилар. Биз бугун озодлик ғоялари, одамни одам томонидан эзишга қарши руҳ билан суғорилган асарларнинг бутун бир кутубхонасига эгамиз.

Бўронли давримиз янги, ижтимоий-эстетик фаол ёзувчи типини яратди. Бу адиб курашчи, мураббий сифатида миллионлаб китобхонларни тарбияламоқда. Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, Осиё ва Африка илғор ёзувчиларининг асарлари бадиий жиҳатдан юксак савияда. Уларда эрк ва озодлик учун бораётган ҳаёт-мамот курашлари бутун кескинлиги билан ҳаққоний тасвирланмоқда, курашчи — янги инсонларнинг ёрқин образлари гавдалантирилмоқда. Ахир, адабиётда ҳаёт майдонга чиқарган қаҳрамоннинг реалистик тасвири сўз санъатининг асосий қимматини белгиламайдими? Осиё ва Африка илғор адибларининг асарларида бундай тарихнинг фидойи қаҳрамонларининг баркамол образлари кўплаб яратилмоқда. Чинуа Ачебе, Манго Бети, Нгуги Ва Тхионго, Алекс Ла Гума, Сембен Усмон, Тху Бон, Зулфия, Чингиз Айтматов, Сарвар Азимов, Мустай Карим, Ўлжас Сулаймонов... Дунёга машҳур бу сўз санъаткорлари яратган қаҳрамонлар «Қандай яшамоқ керак?» деган саволга жавоб бера олади. Ана шу қаҳрамонлар орасида тинчлик учун курашчилар образлари салмоқли ўрин эгаллайди. Улар янги уруш оловини ёқувчи ёвузларга қарши қатъий зарба беришга қодирдирлар.

Шубҳа йўқки, Африка ва Осиё ёзувчилари курашчан замондошларимизнинг ижтимоий фаол, бадиий етук, янги-янги образларини яратадилар. Бу образлар бутун инсоният маданиятини, эстетик тажрибасини бойитади, башариятни олға элтишга хизмат қилади.

Юрий ВЕРЧЕНКО

ИЖТИМОИЙ ФАОЛЛИК

ҚАҲРАМОННИНГ ижтимоий фаоллиги ҳамиша меҳнат кишиси — замондошимиз образини яратишда асосий мезонлардан бири бўлиб келган, бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Китобхон бадиий асарни худди шу нуқтаи назардан баҳолайди. Диққатга молик жиҳати — конференцияда Осиё ва Африка ёзувчилари мазкур позицияда туриб фикр юритмоқдалар. Ўйлайманки, замондошимизнинг маънавий бой, мураккаб ички дунёсини теран акс эттиришда серқуёш Ўзбекистонда ўтаётган анжуман ажойиб самаралар беражак. Икки қитъа адибларининг ижодий саъй-ҳаракати империалистик кучларга, янги мустамлакачиларга қарши кураш ишига сезиларли ҳисса бўлиб қўшилажак.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетхонларига самимий истаклар, ижодий ютуқлар ва бахт ёр бўлсин!

Гўзал Тошкентга қалб саховати учун раҳмат!

Вардгес ПЕТРОСЯН

ДЎСТЛАР БАҒРИДА

МЕН ўз таассуротларимни серқуёш Ўзбекистоннинг пойтахти Тошкентдан бошламоқчиман. Чунки бу шаҳарга биринчи марта ташриф буюришим. У мен ўйлагандай ва ҳамиша тасаввур қилгандай гўзал шаҳар экан. Айниқса, шаҳарнинг замонавий архитектураси мени ҳайратга солди.

Яқиндагина ўзининг икки минг йиллик юбилейини нишонлаган Тошкентда байрамрамлар байрамларга, анжуманларга уланиб бормоқда. Меҳмондўст шаҳарнинг бағри ҳар сония дўстлар ва биродарларга очиқ эканлигига амин бўлиб турибман. Бу шаҳарни қитъалар ўртасидаги дўстлик ва биродорликнинг мустаҳкам кўприги деб айтгим келади.

Шунингдек, Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг конференциясида ҳам биринчи марта иштирок этяпман. Анжуман ишида икки қитъа таниқли адиблари қизғин қатнашаяптилар. Улар кундан-кун мураккаблашиб бораётган инсоният тақдирини ядро ҳалокатидан сақлаб қолиши мумкин бўлган биргина йўл — тинчликни сақлаш йўлини ер юзида янада барқарор бўлишига ундамоқдалар. Эзгулик ҳамиша тантана қилган. Ўйлайманки, конференция минбаридан айтилаётган сўзлар — адибларнинг амалий ишлари империализмнинг шум ниятларига қалқон бўлади.

(Петросян Вардгес)
27, сент. - 1983
г. Ташкент

Анжуман қатнашчилари қадимий Самарқанд шаҳрида. Махсус мухбиримиз С. МАҲКАМОВ фотоси

ҲАҚИҚАТ, ГЎЗАЛЛИК

Суратларда: конференция қатнашчилари.

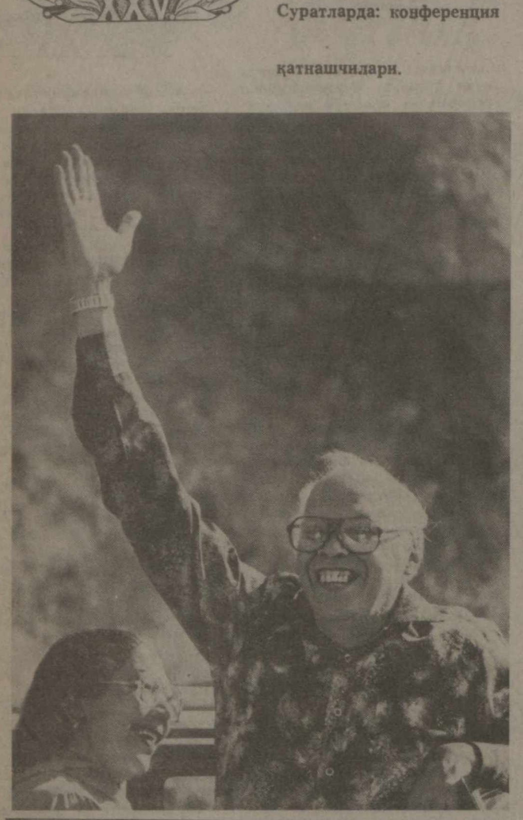

ВИЖДОНИМГА

Тесфайе ГЭССЭССЭ
(Эфиопия)

Айт, виждоним, нималарни кутасан,
ўз-ўзингдан ҳукмингни сир тутасан?
Шу кетишда қай манзилга етасан?
Айт, виждоним, нималарни кутасан?

Ҳаёт — бургут, сўйлармн ўз йўлини?
Англайсан-ку ахир унинг тилини!
Токай ейсан шубҳа билан ошингни,
қанотингга бурқаб олиб бошингни,
ишонмасдан мўлтирайсан—ор-ку, ҳай,
бу ҳол токай давом этар, тобакай?

Бургут бўлиб сен ҳам учсанг арзийди,
ё нур бўлиб зулмат йиртсанг арзийди,
ўргимчакнинг инидаги гард мисол,
ташвишларга кўмилибсан, бу не ҳол?
Парвоз айла қутулиб бу сиртмоқдан,
Олға! Сени жанг майдони кутмоқда!

Зулмат кучли! Тўр ташлайди ул яна,
ҳа, топасан сен ҳам минг бир баҳона,
ҳали дейсан: ишончим йўқ, йўлим йўқ,
ҳали дейсан: чўнтагимда пулим йўқ,
хуллас, дейсан: улим йўғу булим йўқ.

Қўй, майда қасосларнинг,
Хушомад, ҳавасларнинг
Сон-саноғи борми, ҳей,
сон-саноғи борми, ҳей!

Аммо бирдан, тасодифан, туйқусдан,
кўз очади ақлу хуш уйқусидан,
талаб этар у гуноҳкор виждондан,
айро туш, деб ул мақсуди нодондан,
ҳеч бўлмаса, сўнг бор ҳақ гап айтгин, деб,
шармандали бу йўлингдан қайтгин, деб!

Чала қолган ишга доим қор ёғмиш,
ўроқ тушмай ҳосилингга, келар қиш,
билки, бундай шармандали йўлингдан,
қайтаролмас охират ҳам, ўлим ҳам!

Шундай экан, виждоним, не кутасан,
Икки-уч йўл аро туриб нетасан,
ўз-ўзингдан ҳукмингни сир тутасан?
жон виждоним, айт, нимани кутасан?

Ҳузурингда очиқ-ку, ҳей, барча йўл,
шубҳаларни ур-да, парча-парча қил,
вақт ғаниммат — курашларга ўзни от,
сенга ҳалал беролмайди бирор зот!
Бил, ёвузлик илдизидир асли — пул,
буткул ҳаёт куйиб бўлар охир кул,
ёнса башанг кийим дарди бирла дил,
ёхуд мақтов машъалини ёқса тил,
ё мол-мулкка, раҳбарликка талпиниш
ўти ёнса,
сўнар шу он ақлу ҳуш.
Тинчлик бермас сенга бир уй —ботин ғам:
пул бўлмаса — ташлаб кетар хотин ҳам,
йўқ бўлса гар ёнингда бир чақа пул,
нимангга ҳам лойиқ хотин бўлсин ул!
Сени оғир бир муаммо қийнайди:
болаларим қайда ўқиб, ўйнайди?
Пул топишнинг сеҳри сени бойламиш,
шу тариқа қаддингни ёй айламиш.

Эрта тонгдан тер тўкасан ҳўкиздай,
битта мақсад қадалади бигиздай:
келиб турса басдир фақат даромад,
хотиржамлик ҳукм сурса — ёр омад!
ўз-ўзингдан қочиб ўзга оламга,
дейсан: бу пул оиламга, боламга...
Бола деган ўсар, турмас бир жойда,
Лекин ундай болалардан не фойда! —
Отасидан ўтса бўйда ва бироқ,
бўлса юртга отасидан бенафроқ...

Шундай экан, виждоним, не кутасан?
Шу кетишда қай манзилга етасан?
Сенга маъқул тақдирингда қайси йўл —
айт, қаҳрамон бўласанми ёки қул?

Сулаймон РАҲМОН таржимаси

ХАЛҚ УРУШГА КЕТДИ

Антонио ЖАЗИНТО
(Ангола)

Мафумейра шохлари
Қуёш нурларини кесар,
Сояда, бўйра устида
Меҳрибон Лемба
Ўғлин эмизар,
Кетган эрини орзулаб қийналар.
(Ўғилчаси ва Каянга йиғлар.)
Каянга урушга кетди.
Каянга урушга кетди.
Ташландиқ қишлоқча.
Кулбалар орасида жимгина ўйнар нур ва
соялар.
Болалар ухлашар,
Қариялар ўйлашар,
Эслашар аёллар,

Итлар ҳаллослар ташналикдан.
Пашшалар ғижиллайди
Саратон ҳароратида —
Барчаси ҳаёт соҳиблари — эрлар
кетганидан.
Қуёш
Кўкдан савол устига саволлар ёғдирар:
Халқ урушга кетди, халқ урушга кетди,
У қачон қайтар?
Қуш учса қаноти куяр осмонда.
Каянга урушга кетди. Каянга урушга кетди.
У қайтарми, билмайман.
Халқ урушга кетди, халқ урушга кетди,
Мен аминман: у қайтар.

МЕНИНГ ЁСТИҒИМДА УХЛАЙСАН

Тху БОН
(Вьетнам)

Менинг ёстиғимда ухлайсан бугун,
Мен уни тўлдирдим толмас ишқ билан,
Ойдин тун нурлари, ҳур қўшиқ билан.
Милтиқ ёстиқ бўлди менга қанча кун.
Қанча йиллар орзу қилдим бу кунни:
Сеҳрли ёстиқда ором олгайсан.
Ўрмон садосига тўла сукутни —

Бир гўзал, муаттар куйни тинглайсан.
Ўрмонлар, далалар қўйнида жимлик,
Бу ҳорғин дунёда ширин ўтар тун.
Менинг ёстиғимда ухлайсан тиниб,
Юлдузли самовот кўрпангдир бугун

Йўлдош ЭШБЕКОВ таржималари

Улжас СУЛАЙМОНОВ

МАМБЕТ БОТИРНИНГ ҚАТЛ ОЛДИДАН АЙТГАНЛАРИ

Бисмилло!
Ўзимни унутарман савашларга тушганда,
Урушларда қаридим,
Тўйдим алам-озорга.
Эгарда туғилгандим,
Жон бераман кишанда,
Мени ит каби судраб, қиладилар сазойи.
Ҳарсиллаган отларнинг ҳидини унутарман,
Қўрларнинг урҳо-ури ўчиб борар ёдимдан.
Эрта таним бурдалаб, алангага тутарлар,
Бошим дунё савдоларин унутадир жодида.
Унутгум мени кўриб, титраган хотинларни,
Қиндан чиққан қиличман,
Аммо босиб борар занг,
Безовта юрагим нақ томоғимда потирлар,
Э-э, ундаймас,
юрагим юлқинаётган шунқордай.
Барини унутарман —
Нажоткорим — дуони,
Енгинларни, савашларни, ҳатто худо отини.
Арвоҳ!

Пайдо бўлади тўлин ой чўл устида,
Нортуялар илиқиб
кетар қумлар ортига.
Сут вишиллаб тошади қозоқнинг қозонида,
Итлар эса зерикиб бир-бирин белар қонга.
Кўкка қараб ётарман чуқур-чуқур зиндонда,
Тўлин ой қўлларимга юмалаб тушар нондай...

Шавкат РАҲМОН таржимаси

Чингиз АЙТМАТОВ

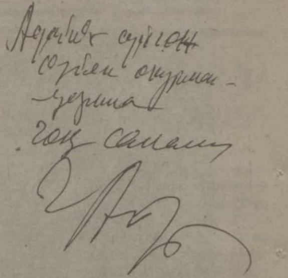

ҚАЛБИМИЗ ҲАМИША УЙҒОҚ БЎЛСИН!

АЙТИШ мумкинки, Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг еттинчи конференцияси халқаро аҳвол ниҳоятда кескинлашиб бораётган бир вазиятда ўтмоқда. Ўзининг ёмон ниятларини амалга оширмоқчи бўлаётган империалистлар ер шарини таҳликали аҳволга солиб қўймоқдалар. Улар тинчликсевар халқларга қарши турли иғвогарликлар қилиш, социалистик ҳамдўстликка зарба етказишга уринмоқдалар. Аммо ер юзида тинчлик ва озодлик ишини азиз деб билган эрксевар халқлар империалистларнинг шум режаларига асло йўл қўймайдилар. Осиё ва Африка адиблари олдида турган биринчи масала ҳам шу билан боғлик. Ҳақиқий халқпарвар ёзувчи бугунги кунда тинч яшай, тинч ухлай олмайди. У ўзи кўриб, билиб турган ҳалокатдан инсониятни ҳамиша огоҳ қилиши керак.

Икки қитъа халқларини капитализмнинг иқтисодий, маданий асоратдан озод этиш йўлида олиб борилаётган курашлар олижанобликдир.

Инсоннинг оромини, осойишта ҳаётини бузишга ҳеч кимнинг ҳақи йўқ. Инсон боласи дунёга озор чекиш учун эмас, хўрланиш ва калтакланиш учун эмас, балки тинч, озод яшаши учун келади. Буни қуролланиш пойгасини тобора авж олдираётган бир ҳовуч капиталистлар жиддий ўйлаб кўришлари шарт.

Конференцияда иштирок этаётган ҳар бир адиб, ёзувчи деган улуғ сўзни чуқур ҳис этган ҳолда инсониятни яхшилик, озодлик ва биродарликка даъват этади. Ҳа, қалбимиз ҳамиша уйғоқ бўлсин!

САНЪАТИМИЗ СИЗГА АРМУҒОН

Галия ИЗМАЙЛОВА

КЕЧАГИНА ўзининг 2000 йиллик юбилейини нишонлаган гўзал пойтахтимизда Осиё ва Африка сўз санъати намояндалари билан қайта учрашиш биз санъаткорлар учун ҳам ғоятда қувончли. Ёзувчилар ижодимиз сарчашмаси, илҳомимиз манбаидирлар. Бизнинг театр ва қўшиқ санъатимиз уларсиз бир қадам ҳам олға силжиёлмайди. Фақат санъатнинг эмас, бутун инсониятнинг тақдири ҳам қандайдир даражада қалам аҳлига боғлиқ. Жаҳонда ёзувчилар шунинг учун ҳам катта кучки, уларнинг мақсад ва интилишлари умумий. Улар тинчлик ва инсонпарварлик учун фаол курашчилардир.

Мен 30 дан ортиқ хорижий мамлакатда бўлдим, чет элдан келган кўпдан-кўп санъаткорлар гурунгида иштирок этдим. Мана шу учрашувларда ёзувчи ва шоирлардан ҳам унутилмас дўстлар орттирдим.

Турк шоири Н. Ҳикмат, инглиз адиби Ж. Ольдриж, ҳиндистонлик Р. Капур ва А. Аббос, АҚШлик П. Робсон билан шундай сафарлар туфайли танишганмиз.

Ливан, Миср, Жазоир, Тунис, Эфиопия, Марокаш ва Сурия сафарларида биз ўзлигини таниб, янгича ҳаёт қураётган мардона халқни, уйғониб келаётган опера ва балет санъатини кўрдик. Бу мамлакатларда давлат театрлари очилмоқда, янги истеъдодлар изланмоқда, тараққиёт душманларига қарши курашувчи жанговар санъат яратилмоқда. Яна бир қувончли томони —мазкур мамлакатларнинг кўпгина ёшлари она Ватанимизда санъат сирларини ўрганиб кетишмоқда.

Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг конференциясига билдирадиган тилагимиз шуки, бу анжуман интернационал байрамга айлансин! Ўзбекистон санъати билан азиз меҳмонларнинг кўнглини овлашбиздан! Театримиз ижодининг кўрки бўлган «Наврўз» ва «Икки дил достони» балетлари, «Бўрон», «Дилором» опералари, катта концерт программаси уларга армуғон. Биз ёш артистларимиз ижросида меҳмонларга уларнинг ўз санъатини— ҳинд, араб, форс, хитой, корейс, япон ва бошқа халқлар рақс ҳамда қўшиқларини ҳам намойиш этдик.

ТОҒИСТОН ФАРЗАНДИ

Ғулом Дастагир ПАНЖШИРИЙ
(Афғонистон)

Эй, Тоғистон фарзанди,
Тоғли диёр дилбанди,
Етар бўлганинг вайрон,
Етар дор ила зиндон.
Жаҳон сари назар қил,
Занжирлардан ҳазар қил!
Тортдинг кўп ранжу бало,
Ғамга бўлдинг мубтало,
Энди курашмоқ зарур,
Энди сен ҳам даврон сур.
Тириклик бахти ширин,
Бахт ўзингда яширин.
Ҳар лаҳза ёвуз душман

Ишлатиб минг макру фан,
Сенга жафо чоғлагай,
Қўл-оёғинг боғлагай.
Қўрқмай кураш эт доим,
Ушбу йўлда бўл қоим.
Юртинг сенга мададкор,
Доим ҳамдасту ҳамкор.
Бўлсин ниятинг улуғ,
Қалбинг ғайратга тўлиқ.
Мақсадга интил дадил,
Бахтинг курашдадир, бил.
Қатъий бўлса паймонинг,
Ёвга қарат тўфонинг.

Мустаҳкам қил имонинг,
Ғазаб бўлсин туғёнинг.
Сен этган бу хил инъом
Менга бахш этгай илҳом.
Зулмлар бўлгай барбод,
Бу кишвар бўлгай обод.
Барча мардум бўлгай шод,
Бутун мамлакат озод.
Кўмилгайдир зиндонлар,
Яшнагайдир инсонлар.

Дари тилидан Жуманиёз ЖАББОРОВ таржимаси

СИНГЛИМ—КУРАШ ЗЕБОСИ

Синглим!
Сенинг ҳаётинг
Мутлақо ҳаёт эмас,
Зулм
Қийнади сени,
Баргак кийдинг
Ғамдан сен!
Аммо
Тобу тоқатинг,
Шахтинг
Қилгулик ҳавас,
Топгайсан шону шараф,
Бешубҳа оламда сен!
Синглим!
Бордир аёллар —
Ўзга қўйган бино,

Нуқраю зарлар билан
Кўнглида туйган ғурур;
Сенда пок иффат бордир,
Бордир
Номусу ҳаё,
Билсанг гар, бу —
Даҳр аро
Бебаҳо гавҳар эрур!
Синглим!
Улар ўйида —
Зар либос,
Роҳат, холос.
Аҳли зулму
Зулматнинг
Фалсафаси шундоқ-да.
Лекин

Фидойисан сен,
Чинакам фарзандга хос,
Кураш зебоси дерлар
Сени она тупроқда!
Синглим!
Тақдир бизларни
Этолмас забуну зор,
Бизга душман тузоғи,
Подшо қамоғи ҳечдир!
Билгинки,
Кураш бўлса —
Пешонага толе ёр,
Гардуни дун шеваси,
Дайрнинг доғи ҳечдир!

Дари тилидан Муҳаммад АЛИ таржимаси

Умарали НОРМАТОВ

ТУШУНИШ, ҲИС

Кейинги пайтларда адабий танқидчиликда анча сезиларли жонланиш рўй бермоқда. Танқидчилик кенг китобхонлар доирасини ҳам қизиқтирган баҳслар олиб бориш, масалалар қўйишга интилмоқда. Китобхон адабий танқидчиликнинг жонли, умумий жараён учун хайрли чиқишларини ёқлаганидек, буни доим орзиқиб ҳам кутади. У адабий танқидчилар ўртасида баҳслар боришини табиий деб билади. Зотан, ҳақиқат баҳсларда аён бўлади.

Таниқли олим Очил Тоғаевнинг кейинги пайтларда чиққан бир қанча мақолалари кўпчиликда қизиқиш уйғотди. Уларда, албатта, баҳсли ўринлар ҳам йўқ эмас эди. Танқидчи Умарали Норматов эътиборни худди шунга қаратади. У адабий асарни, ёзувчи яратган қаҳрамон образини тушунтириш, теран ҳис этиш устида сўз юритади ва ҳамкасбининг бу борадаги қарашлари билан мунозарага киришади.

Мақола мунозара тариқасида эълон қилинмоқда.

ЁЗУВЧИ — ижодкор учун инсоннинг маънавий-руҳий бисотини англаш, инсон қалбига йўл топиш, қалбидаги нозик кечинмаларни ифода этиш, уларнинг маъносини чақиш — қийин, аммо муҳим масала. Худди шунингдек, чин истеъдод самараси бўлган бадиий асар, ундаги образлар моҳиятини тўғри англаш ва талқин этиш ҳам ниҳоятда мушкул, лекин шарафли иш.

Кейинги йилларда адабиёт илмининг жанговар отряди — танқидчиликка ҳам фан, ҳам санъат деб қараш хийла кенг тарқалиб бораётирки, бу тасодифий эмас. Ҳозирги танқидчилигимизнинг энг яхши намуналари ҳам бу хулосани тасдиқлаб турибди: истеъдодли, синчков мунаққидларимз В. Белинский, Н. Добролюбов каби улуғ алломалар изидан бориб адабий-танқидий тафаккурни фан ва санъат даражасига кўтариш учун астойдил ҳаракат қилмоқдалар.

Лекин баъзан танқидчилар орасида ҳам, қисман, ёзувчилар орасида ҳам шу ҳаётбахш тенденциядан чекиниш фактлари содир бўлаётир: бадиий асар, образ моҳиятига чуқур кирмай туриб у ҳақда ҳукм чиқариш, характер мантиқи, асардаги ўрни, функцияси, автор концепцияси билан ҳисоблашмай нуқул «ҳаёт мантиқи», соф «ижтимоий мезон» ёки утилитар —тор амалиётчилик, соф манфаатдорлик нуқтаи назаридан ёндашиш ҳолларига дуч келаётирмиз. «Шундай ҳоллар ҳам бўляптики, —деган эди атоқли рус адиби Ю. Трифонов сўнгги суҳбатларидан бирида, —мунаққидликка, устозликка даъвогар айрим танқидчи ва ёзувчиларимиз адабиётнинг моҳияти ҳамда вазифасини чуқур тушунмасликларини намоён этаётир. Бир вақтлар «вульгар социологизм» деб аталмиш ҳолиса пайдо бўлган эди, ҳозирги кунда эса баъзи бировларда адабий завқдан маҳрумлик, гўзалликни ҳис этмаслик иллати содир бўлаётир. Масалан, Росляковнинг китобида Распутин ҳақида, унинг «Яша ва ёдингда тут» асари ҳақида гап боради, номини атамай туриб бу адиб қочоқ тўғрисида роман ёзган дейди. Бу роман хусусида ғалати гаплар қилади: бизнинг кунларимизда партизан отрядидаги қочоқ ҳақида шунчалар узоқ тўхталишга ҳожат бормикан, уни девор ёнига турғазиб қўлига паттасини бериб қўя қолиш мумкин эдику деган фикрни илгари суради. Бу гапларни ўқиб ёқамни ушлаб қолдим. Росляковнинг ўзи ёзувчи, университетда таълим олган билимдон одам. Шунга қарамай адабиётнинг вазифасини мутлақо тушунмаслиги кишини таажжубга солади. У санъатнинг функциясини прокуратура функциясига тенглаштириб қўяди. Агар биз адабиёт тўғрисида шу тарзда фикр юритиладиган бўлсак, унда ўз-ўзидан нега Достоевский «Жиноят ва жазо»ни ёзди? — дейиш даражасига борамиз. У ерда бир эмас, икки бор қотиллик юз беради. Росляков фикрига амал қилинадиган бўлса охирида сургунга ҳукм қилинган Раскольников ҳақида ёзмаслик керак экан-да. Достоевский эса у ҳақда буюк роман ёзган. Худди шундай гапни «Тинч Дон» ҳақида ҳам айтиш мумкин. Мелехов оқгвардиячи бўлган, у оқ казаклар орасида хизмат қилган, Фомин тўдасида жанг олиб борган, қизил аскарларни ўлдирган. Буларнинг ҳаммаси маълум бўлатуриб нега у ҳақда буюк роман ёзилди бўлмаса? Йўқ, аслида ҳеч нарса маълум эмас эди китобхонга. Қоралаш — адабиётнинг вазифаси эмас. Адабиётнинг вазифаси — англаш-тушунишга интилишдан иборат...»

Афсуски бизда ҳам гоҳо қаттиқ куюнчаклик билан айтилган бу гапларга асос берадиган ҳолатлар учраб қолаётир. Яқин ўтмишда рўй берган айрим фактларни эслайлик. Бир неча йил бурун «Шарқ юлдузи» журналида чиққан бир мақолада газетхонга яхши таниш «Эрк» қиссаси, ундаги Саттор образи тўғрисида хийла кескин танқидий фикрлар ўртага ташланган эди. Кишини таажжубга соладиган томони шундаки, асардаги ёзувчи учун энг ардоқли, китобхон учун эса энг қизиқарли жиҳатлар —Сатторнинг оила, севги бобида эрк ва масъулият туйғуси оғушида, икки ўт ўртасида қоврилишлари ифодаси танқид остига олинади; мақола автори ҳеч иккиланмай қаҳрамон характерининг маънавий бисотини очишга қаратилган шу ўринларни ўта жўнлаштириб ижтимоий муносабатлар доирасидан ташқаридаги хусусий-шахсий ҳодиса сифатида баҳолайди, Сатторнинг изтироблари «бир аёлдан ажралиб, иккинчи қизни қўлга киритишдан нарига ўтмаган», деб ёзади.

Таниқли бир адибимиз «Баҳор қайтмайди» қиссаси қаҳрамони Алимардон ҳақида мулоҳаза юритиб, уни хиёнаткор, шуҳратпараст, номард одам деб таърифлайди, характердаги иллатлар яхши фош этилганлигини таъкидлайди; у бу образни фақат қора бўёқлардагина кўришни истайди, образ табиатида мавжуд айрим ижобий хислатларни нотабиий деб билади, бунга жиддий эътироз билдиради.

Асар қаҳрамони қисматидаги чигалликларни, табиатидаги мураккабликларни яхши тушунмай, унинг қалбини чуқур ҳис этмай бирёқлама фикр юритиш, бадиий образга фақат «қоралаш» ёки «оқлаш» мезони билангина ёндашиш Ўткир Ҳошимовнинг «Дунёнинг ишлари», Мурод Муҳаммад Дўстнинг «Галатепага қайтиш» асарлари, ёш ёзувчи Абулқосим Мамарасуловнинг «Суюнчи» тўплами устида кетган баҳсларда ҳам сезилди. Таниқли танқидчимиз Очил Тоғаевнинг кейинги пайтларда эълон қилинган айрим ишларида, хусусан унинг яқинда босилган «Таҳлилий янгилик— публицистик кашфиёт», айниқса «Севги ва садоқат» мақолаларида жуда яққол намоён бўлди.

Очил Тоғаев «Таҳлилий янгилик — публицистик кашфиёт» мақоласида одоб-ахлоқ мавзуидаги публицистик асарлар устида айрим мақбул мулоҳазаларни ўртага ташлайди, аммо асарлардаги мураккаб ҳодисалар, чигал тақдирлар ифодаси хусусида гап борганда бирёқламаликка йўл қўяди, хусусан, аёл кўнгли, унинг майллари билан асло ҳисоблашгиси келмайди, одоб-ахлоқ бобида кимки аёл зоти ҳақида танқидий баҳс юритган бўлса, унга ташаккур изҳор этади, кимки эркакни ерга уриб, аёлни оқлашга уринса — буни қолоқлик, 20 — 30-йилларда ҳукм сурган тафаккур андозаси билан мулоҳаза юритиш, деб атайди.

Мени ҳаммадан кўпроқ таажжубга солгани танқидчининг «Севги ва садоқат» мақоласи, унда Абдулла Ориповнинг «Аёл» шеъри хусусида илгари сурган мулоҳазаларидир. Мақола муаллифи дастлаб «Аёл» шеъри урушнинг одамлар маънавиятидаги фожиали изларини тадқиқ этиши жиҳатидан диққатга сазовор эҳтиросли оригинал асар эканлигини эътироф этади. Лекин шу заҳоти уруш туфайли ўн тўққиз ёшида севганидан айрилиб бир умр тул ўтишга мажбур бўлган «абадий фироқни абадий висол» деб билган келинчакнинг хатти-ҳаракати ҳақида жиддий эътироз билдиради; «содиқ бева»нинг аҳд-паймони ўқувчида ноxуш таассурот қолдиради, деб ёзади; аёлнинг бошқа турмуш қурмай тоқ ўтишини катта гуноҳ сифатида баҳолайди; унингча, ёлғизлик ҳаётий номукаммал умр кечиришдир, бу ҳол ижтимоий фаолиятнинг ҳам номукаммаллиги демакдир...

Сўнгра муаллиф аёл тутган йўлнинг фалсафий илдизларини қидиришга тушади. «Ҳаётда оз бўлса-да, учраб турадиган бу ҳодиса, — дейди у, — зоҳидлик, таркидунёчилик деб аталган эски диний ақидаларни беихтиёр эсга туширади». Зоҳидлик, таркидунёчилик фалсафаси тарихи, унинг Шарқ ва Ғарбдаги кўринишлари, ўтмишдаги илғор сўз усталари ва файласуфларнинг зоҳидликка муносабати хусусидаги батафсил маълумотлардан кейин: «Узоқ вақтлардан бери меҳнаткашлар онгига тузоқ қўйиб келган диний ақидалар сингари таркидунёчиликнинг баъзи қолдиқлари айрим кишилар психологиясида ҳозир ҳам онгсиз равишда бўлса-да, беихтиёр амал қилиш мумкинлигини ким инкор эта олади» — дея хитоб қилади.

Демак, шеърдаги аёл хатти-ҳаракатида зоҳидликка бориб тақаладиган қандайдир жиҳатлар бор. Гарчи танқидчи нарироқ бориб ўз ҳукмини бир оз юмшатишга, айланма йўллар қидиришга уринса, зоҳидлик билан севгидаги садоқат орасида фарқ борлигини эслатиб ўтса ҳам, барибир, айтилган сўз — отилган ўқ— ҳукм ҳукмлигича қолаверади.

Шундан кейин танқидчи садоқат ва фидойиликнинг ижтимоий томони тўғрисидаги баҳсга кўчади, ижтимоий манфаат йўлида фидойилик кўрсатган улуғ кишилар фаолиятини эслатади ва шундай хулосага келади: «Ҳақиқий буюклик ижтимоий фидойиликдир». Биламизки, Абдулла Орипов бир ўринда аёлни «буюк зот» деб атайди; танқидчи бу баҳога асло қўшилгиси келмайди; унингча, шеърдаги аёл буюк зот бўлолмайди, чунки унинг фидойилиги ижтимоийликдан холи; бугина эмас, аёлнинг хатти-ҳаракати, фидойилиги умум манфаатига зид, ижтимоий жиҳатдан зарарлидир.

Энди танқидчи шеърдаги аёл образига қарши очиқ ҳамлага ўтади, айблар қўяди, аёлни жиноятчига чиқаради. Келинг танқидчи тўқиган айбномаларни бирга ўқиб кўрайлик.

Биринчидан:

«Тирик инсоннинг ўлган киши хотираси учун ҳаётий ҳузур-ҳаловатдан воз кечиб, ўзини ихтиёрий равишда аянчли турмушга маҳкум этиши маънисизлик, айни пайтда, ғайри ҳаётий ҳамдир. Бу ҳол аёлни энг эзгу бахт—оналик бахтидан маҳрум этади, маънавий қашшоқлантиришга олиб келади. Бундай «вафо» ва «садоқат» охир-оқибатда марҳум шаънига нисбатан маломат туйғуларини келтириб чиқариши ҳам мумкин».

Иккинчидан:

«Аёлнинг бундай турмуш тарзи аёл бурчдор бўлган ижтимоий жамият ҳаётига зарарлидир». Сўнгра мунаққид аёлнинг етти бор ухлаб тушунгизга ҳам кирмаган айбларини «фош этади»; гўёки аёл уруш келтирган жудолик алам-изтиробларининг асири бўлиб қолиб ҳаёт тарафида эмас, уруш тарафида турган, урушга хизмат қилган, «урушнинг ҳаётга келтирган зарарини янада чуқурлаштирган», «келажак авлодларнинг нуфузига зарар етказган» эмиш..

Учинчидан, аёлнинг ёлғиз ҳаёт кечириш «авлодлар аро асрий алоқа — ворислик кўпригига рахна солмоқ демакдир».

Бундай айблар билан танишганда табиий савол туғилади. «Аёл» шеърининг ёзилганига ўн саккиз йил бўлди. Модомики, шеърда шундай ноўрин фикрлар тарғиб қилинган экан, нега танқидчи кўра била туриб шу пайтга қадар бу ҳақда сукут сақлаб келди? Кўпчилик адабиётшунос- танқидчиларнинг мақолаларида бу шеър ҳақида илиқ гаплар айтилган. Наҳотки уларнинг ҳаммаси янглишган, шу қадар жиддий ғоявий хатоликларни кўрмаган, сезмаган ёки сезса ҳам хаспўшлаб ўтган бўлса?! Шахсан мен шу пайтга қадар неча бор шеър мухлислари бу асарни ўқиб ларзага тушганликларини кузатганман, лекин бу шеър биронта шеърхонда ноxуш таассурот қолдир-

ВА ЭРКИНЛИК УЧУН!

Суратларда: конференция қатнашчилари

С. МАҲКАМОВ фотоси

Абдураҳмон ал-ҲОМИСИЙ
(Миср)

ТИНЧЛИК—УЛУҒ НЕЪМАТ

ОСИЁ ва Африка ёзувчиларининг бу анжумани халқаро аҳвол тобора кескинлашиб бораётган бир пайтда ўтказилмоқда. Чунки ҳали ер юзидан оч-яланғоч кун кечираётган мазлум халқлар кўп. Уларнинг тақдири ниҳоятда аянчли. Мен бунинг бош сабабчиси деб Америка империализмини тушунаман. Ер юзининг қаерида қон тўкилмасин, иғвогарлик содир бўлмасин, болалар етим қолмасин, албатта, ўша ишда АҚШнинг қўли бўлади. Бунга унинг Форс кўрфази мамлакатларида олиб бораётган гегемонлик сиёсати яққол мисолдир. Яқиндагина халқаро ҳаво йўли нормаларини қўпол равишда бузиб Совет Иттифоқи территориясига кирган Жанубий Корея самолёти хусусидаги гапларни олайлик. Бу қабиҳ иш тепасида яна АҚШ турибди. Унинг нияти аён! Бироқ Америка президенти Рейган ҳақиқатни хас-пўшлаш мақсадида ҳар хил бўҳтон гапларни тарқатиб, беҳуда шовқин-сурон кўтармоқда. Ёмонликнинг умри ҳамиша қисқа бўлган. Буни жаноб президент унутмаслиги керак!

Мен интервьюмда азиз газетхонларга кўп ажойиб воқеалар, бу ердаги дўстларим ҳақида сўзламоқчи эдим. Чунки уларнинг ватани озод ва ҳур! Бу —тинчликсевар Советлар эли, унинг калби қайноқ одамлари тўғрисида қанчалик сўзласанг камлик қилади. Менинг буюк орзуим — Ер юзидаги барча эзилган халқлар ҳам озодликка эришса, ўз мустақиллигини қўлга киритса. Ўйлайманки, бу ишга Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг VII конференцияси иштирокчилари ҳам ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшадилар.

Тинчликдан ҳам азиз, тинчликдан ҳам қадрли неъмат йўқ дунёда. Яшасин тинчлик!

Нгуень Динь ТХИ
(Вьетнам)

О Н А

НЯТЛА ВА ХЬЕНЛИОНГ ДАРЕЛАРИНИ ХОТИРЛАБ

Бомба пайдо қилган жарлардан ўтиб бораман,
Қишлоқларни эгалламиш ёввойи ўтлар,
Тўрт тарафда ҳамма жим.
Лекин мен қизимнинг овозини тинглайман,
Йўқ — фақат офтоб шуълалари қоп-қора сувда.
Мен қирғоққа келдим,
Кузатаман чопқир дарёни,
У ерда нима — эсаётган шамоллардми,
Шамолларда липиллаган соянг.
Болагинам,
Қизалоғим, қайдасан?
Шу ерда онанг!
Атрофни кузатиб
Кўраман ёнғиндан қорайган дарахтларни.
Болагинам, норасидам,
Аввалгидай шу ерда онанг,
Кул бўлган вайроналар орасида,
Кундуз маниок ўтқазиб, кавлашар батат.
Кечаси омонат қайиқда
Олиб ўтишар жангчиларни ўзга қирғоққа.
Кечаси милтиқлар у қирғоқда отилар.
Турибман дарё бўйида,
Қарайман она қишлоққа,
Кўҳна бандаргоҳга, омон қолган сўқмоқларга...
Лекин қайтиш вақтим етди.
Мен энди ҳув тепаликдаги чайлада яшайман,
Эртаю кеч кичкиналар билан ёлғиз, —
Кими қолди яна уларнинг!
Бечора опанг ва икки аканг
Мени кутишар, улар жуда оч,
Аллақачон қайтар маҳалим бўлди.
Мен бораман, бомба пайдо қилган жарлардан,
Пичирлаган қамишлар ўсган —
Чопқир дарё бўйларидан ўтиб, бораман.

Йўлдош ЭШБЕКОВ таржимаси

Атуквей ОКАЙ
(Гана)

АФРИКА ИНЪОМЛАРИ

Йигирманчи асрда
биронта одам
демайди ўзгага:
«Қул!»
Озодликни
олмоқлик юлиб
мустамлакачи
панжасидан,
ишон, —
Ундан кўра
шер оғзига бош суқиб
Ўлжасини
олганинг осон!
Ҳуқуқсиз тўсатдан
ҳуқуқли!
Қўлига олганда

Давлатни.
Зулматга юз бурар у
Урилган темир кишан.
Ким бизга яқин ўртоқ,

Уларга ёвуз душман.
Улгурмадилар ювиб
Патрис қўлидан қонни.
Қайта чархлашар пичоқ

Заҳарламоққа жонни!
Индай қилтириқ, ожиз
Кучсиз қолурлар охир.
Қўрқув солар уларга

Асир тушган баҳодир.
Сўз айтмаймиз
ортиқча бизлар,
Ёш тўкмаймиз
ортиқча бизлар,
Юришмади
ишингиз бу гал,
Поездингиз
ағдарилди
юз тубан.
Қуролни
хаспўшлаш
найранги
Ўлимни рад этмас
ҳеч қачон!
Нафратга учраган
кимсалар,
Оёғи заминдан
узилар
ёмон.
Минглаб йиллар
қонуни шундай:
Истасанг —
ўзга йўл танлагин...
Қаҳрамоннинг
қонини
аммоки,
Ҳаққоний ва нурли
ўлкага —
Йўлланма санагин.
Ҳақ-ҳуқуқ
туради
нақ ёруғ нурдай,
Қалтис аммо
бу ўйин...
Етказолсак эди авлод-
аждодга
Кураш ва эзгулик
Йўлин!

Муҳаббат ТУРОБОВА
таржимаси

Субҳас МУКЕРЖИ
(Ҳиндистон)

МАҒРУР ЯШАР

Чорраҳанинг бир четида бутун умр
Бир оёқлаб қотиб турган, ғадир-будур
Қўлларини кўкка чўзган, пахмоқ дарахт
боқар — боқар — узоққа боқар,
қанча узоқ боқса, шунча ҳайрон бўлар.

Анув хотин,
Лўмбиллаган, кўкракдор жувон,
Эрталабдан эргаштириб гўдак боласин,
Ҳар кимларнинг эшигида тентираб юрар —

Идиш-товоқ, кир-чир ювар, ер супурар.
Шомда дарахт тагига нам чиптасин ёзиб,
Яратганга шукр қилиб, хотиржам ухлар.
Бу хотинни эри ҳайдаб юборган, шундан

Ғийбат қилар қўшнилари: эмишки, ундан
Ҳатто ўлим ҳазар қилар, йўламас яқин.
Ҳайҳот-ҳайҳот!... Бу қандайин шарманда хотин —
Яна битта орттирвопти, туғиши яқин!...

Ишдан кейин, кўчадаги кран сувида
Белигача ечинволиб ювинаркан у,
Озғин, оқсоқ, ялангоёқ бир қора бола
Атрофида ўралашар, бижирлар, кулар.

Сўнгра бола онасининг ямоқ, униққан
Сарисини олиб келиб тутади унга,
Гўё унинг исодини ёпмоқчи бўлар.
Асли у ҳам— иккиоёқ бу чувалчангча,
Яқинларда тошйўлларда судралиб юрган
Бу болакай беванинг бир исноди эди,
Энди эса, айланди у дурру гавҳарга!
Бу демакки:

дунёмизда кўпайди яна —
Битта ўжар одам, яъни, фикрчан бир бош,
Яна битта ўткир нигоҳ, бир жуфт бедор кўз;
Ғурурланиб ўз бошини мағрур тутиб,

Қўлларини қанот каби қоқиб-силкитиб,
Яна битта инсон мағрур кезар заминда,
Мағрур боқар, мағрур яшар!
Эшитяпсизми?

Ҳамон ўша чорраҳанинг бир четида
Бир оёқлаб қотиб турар ўша дарахт,
Ҳамон титроқ қўлларини кўкка чўзар,
боқар — боқар — узоққа боқар,
қанча узоқ боқса, шунча ҳайрон бўлар.

Тоҳир ҚАҲҲОР таржимаси

Жубан МЎЛДАҒАЛИЕВ

«ТОШКЕНТ РУҲИ» АБАДИЙ!

МЕН Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг биринчи конференциясида ёш адиб сифатида қатнашган бўлсам, еттинчи конференцияда ветеранлар қаторида иштирок этяпман. Мана, чорак аср вақт ўтди. Бу орада икки қитъа адибларининг ижодий уюшмаси янада мустаҳкамланиб бораётганлигининг гувоҳи бўлиб турибмиз. Назаримда, 1958 йили янграган «Тошкент руҳи» деган сўз ҳамон баланд жаранглмоқда. Ва шундай бўлиб қолишига аминман. Бу сўз икки қитъадаги эркесвар, тинчликсевар халқларнинг қалбиға қуёш нурлари янглиғ сингиб кетади.

1973 йили Олмаотада Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг бешинчи конференцияси бўлиб ўтган эди. Яқинда биз ана шу анжуманнинг 10 йиллигини қизғин нишонладик. Бу ишда ҳам икки қитъанинг таниқли адиблари иштирок этдилар. Бундан ташқари, бизда Осиё ва Африка ёш ёзувчиларининг йиғинлари тез-тез ўтказилиб турилади. Бу ҳамкорлигимиз ривожига самарали таъсир кўрсатмоқда.

Мен конференцияда иштирок этаётган ҳар бир адибни тинчлик иши учун ҳар куни ва ҳар дақиқада курашмоққа чақираман

„Ўзбекстан Әдебиеті және Санаты" газетінің оқырмандарына ыстық жалындық сәлем.
Жубан Молдағ

Умар АЗРАЖ
(Жазоир)

Ж О З И Б А

МЕН Ер юзида биринчи марта халқ ҳокимиятини барпо этган ва ҳамиша тинчлик учун курашаётган Советлар мамлакатида кўрганларимнинг барчасидан ҳайратдаман. «Тошкент руҳи» — дарҳақиқат, осойишта юртда, яратувчи ўлкада, буюк инсонлар яшаб ўтган кўҳна маконда туғилганлиги бежиз эмас. Бу ерда инсонни буюк ишларга ундовчи, дўстликка чорловчи жозиба бор. Буни ҳар бир нарсадан сезиб турасан.

Тошкент инқилобдан кейинги йилларда нон шаҳрига, уруш йиллари кўплаб халқлар фарзандлари учун бошпана шаҳарга айланган экан. Эндиликда у тинчлик ва бирдамлик шаҳридир. Шунинг учун ҳам бу ерда бўлган ҳар бир одам қалбида ҳаётда осойишта ва гўзал яшаш учун кураш туйғусини олиб кетади.

Икки қитъа ёзувчиларини бирлаштирган бу руҳ мангудир.

ЭТИШ САНЪАТИ

ганини кўрган, сезган эмасман.

Шеър, шеърдаги аёлга қўйилган айбларга келганда шуни айтиш керакки, бу, аввало, ўша —ёзувчи Ю. Трифонов куйиниб айтган, гўзалликка бефарқлик, асардаги инсон образи, унинг қалби, майлларига нописанд муносабатда бўлиш оқибатидир. Қолаверса, танқидчи шеърни чалакам-чатти ўқиб, ўз концепциясига мос сатрларнигина ажратиб олиб таҳлил этади, шеърдаги аёлнинг аянчли ҳолати, фироқ алами, ёлғизлик азоби, садоқати тўғрисидаги сатрларни, юқорида кўриб ўтганимиздек, ўзича талқин этади, шеърнинг асосий пафосини, шоир концепциясини бирёқлама, бузиб кўрсатади.

Гарчи шеърда аёл садоқати, фидойилиги, матонати ҳақида сўз борса-да, аёл «буюк зот» деб тилга олинса-да, шоирнинг асосий мақсади аёлни, унинг фидойилигини улуғлашдангина иборат эмас, шеър келинчакнинг тоқ ўтишга аҳд қилганлигини муҳаббатга садоқатнинг юксак кўриниши деган ғояни тарғиб-ташвиқ қилиш учунгина ёзилган эмас.

Мунаққид «Аёл» шеъри қаҳрамони хати- ҳаракатини танқид остига олар, кескин қоралар экан, севгида жудоликка учраб, сўнг иккинчи бир одамга кўнгил бериб бахт топган аёллар қисмати ҳақида ҳикоя қилувчи асарлар хусусида анча илиқ гаплар айтади, «Аёл» шеърини уларга қарама-қарши қўяди. Ҳаётда одамлар тақдири, характери, кўнгил майли ҳар хил бўлади: нега биз Абдулла Орипов шеърида тасвир этилган аёлдан Жуманиёз Жаббоорвнинг «Гулшан» поэмаси ёки Муроджон Мансуровнинг «Муҳаббат гули» ҳикояси қаҳрамонлари характерларига хос хусусиятларни, хатти -ҳаракатларни талаб этишимиз керак экан?! Ж. Жабборов, М. Мансуров қаҳрамонлари ҳам, А. Орипов шеъридаги аёл ҳам ўзича ҳақ. Одамда қалб борлигини унутмайлик, ахир! Ж. Жабборов, М. Мансуров қаҳрамонлари қалбида иккинчи муҳаббат япроқ ёзган экан, эҳтимол уларнинг характер мантиқи буни тақозо этар, уларнинг қонида шунга мойиллик бордир. Аммо А. Орипов шеъридаги аёл шундай бир зотки, унинг қалбига иккинчи севги сиғмайди, бошқа бировга асло кўнгил беролмайди, нақадар оғир бўлмасин урушда ҳалок бўлган паноҳи — қаҳрамон жангчи, ундан ёдгор қолган фарзанди билан («Қуриган кўксида ёлғиз беланчак» сатрини эсланг) танҳо ўтади; шоир, бир чекаси, бунинг учун ачинади, «Эй номард табиат, борми сенда хис, Қайтадан бахт берсанг бўлмасми унга?!» дея афсус-надомат чекади. Айни пайтда аёл тутган йўлни қоралагиси ҳам келмайди, чунки аёл аҳду паймонини қоралаш ўта андишасизлик, унинг шаънига, кўнгил розига, энг азиз туйғуларига ҳурматсизлик бўлар эди. Аксинча, шоир ҳаётнинг, инсон табиатининг мураккаблиги, инсон қалбининг сирли-сеҳрли, тушуниш-тушунтириш қийин бўлган жиҳатлари, ишқ қисматининг бунчалар бераҳмлиги, вафо шевасининг бунчалар буюклигидан ҳайратга тушади, шоир ҳайрати ўқувчи қалбига ҳам кўчиб ўтади, уни ҳаяжонга солади, ўйга толдиради.

Бироқ булар ҳали шоир айтмоқчи бўлган гапнинг ҳаммаси эмас. О. Тоғаев шеърда айтилган гапнинг «оллоси» ҳақида гавғо бошлайди-ю, «берди»си ҳақида лом-мим демайди. Менингча, шоирни қийнаган, унга тинчлик бермаган, балким қалам тутишга ундаган бош омил шеърнинг иккинчи ярмидаги сатрларда аён бўлади, шеърнинг асосий пафоси ҳам ана шу сатрларда поёнига етади. Шоир «бераҳм ишқ қисмати», «буюк вафо шеваси», аёл садоқати, матонати ҳақида сўз очиб, сўнг «садоқат сатридан нолиб, надомат комида қолган», «ўзини минг битта бозордан олиб, минг битта бозорга солган» енгил табиат, беқарор, маънавий қашшоқ кимсаларга мурожаат этади ва жуда муҳим маънавий-ахлоқий муаммоларни ўртага ташлайди:

Шу чўлпон кўзларнинг
буюк ҳурмати,
Шу ақиқ лабларнинг рост
сўзи дея,
Сўйланг-чи, вафонинг
надир қиммати,
Сиз ҳам кутганмисиз
бирор соня?!
Баъзида тирноқлар безаги
учун,
Саҳардан шомгача
қилурсиз тоқат.
Бироқ ёрингизнинг кутгали
нечун,
Топилмас тирноқча сабру
қаноат.

Мана шундай енгил табиат, беқарор кимсалар қаршисида шеърдаги вафо, садоқат йўлини тутган аёл, ҳақиқатан ҳам, «буюк зот» бўлиб туюлади. Аёлнинг ҳижрон азобларига дош бериб ҳаётда танҳо ўтиши О. Тоғаев айтганидек, маънисизлик, ғайри ҳаётийлик эмас, балки унда чуқур ҳаётий маъно бор. Аёл матонати кишини ҳам ҳайратга солади, ҳам ачиниш, ҳам ифтихор туйғусини жунбишга келтиради — шунинг ўзиёқ аёл қисмати чуқур ҳаётий маънодорлик билан йўғрилганлигини тасдиқлайди. Аёл садоқати ва фидойилигини ижтимоий мазмундан холи, хусусий-шахсий характерга эга қилиб кўрсатиш, аёл тутган йўлни умум манфаатига зид қўйиш, жамият ҳаёти учун зарарли деб аташ, айниқса, аёлни уруш тарафига ўтказиб қўйиш — булар энди, ҳамкасб дўстим кечирсину, қуюшқондан чиқиб кетишнинг ўзгинаси. Кичик лирик асар имконияти доирасида аёл тақдирини жуда катта ижтимоий ҳодисалар, уруш келтирган мислсиз жароҳатлар, даврнинг муҳим маънавий- ахлоқий муаммолари билан боғлиқ ҳолда бадиий талқин этган, инсон қалбининг сирли жилоларини кашф этиб берган, аёл зотини, унинг бардошини, севги-садоқатини улуғлаган шеър ҳақида наҳотки шундай кескин гаплар айтишга танқидчининг тили борса!

Аёл тутган йўлни ҳар хил усуллар билан зоҳидлик фалсафасига олиб бориб тақаш кулгилидир. Агар шу тарзда фикр юритиладиган бўлса вафо ва садоқатни улуғлаган жаҳон адабиётидаги не-не буюк асарларнинг баҳоси қандай бўлади, ана шу асарлар саҳифаларидан қад кўтарган, ҳаётини ишқ йўлига тиккан, ўзини ишқнинг ҳар қандай жабру жафосига тайёр деб билган қанчадан-қанча ошиқлар ҳоли не кечади?!

Агар биз О. Тоғаев танлаган йўлдан бориб, севги ва садоқат масаласига тор амалиётчилик, нуқул манфаатдорлик нуқтаи назаридан ёндашадиган бўлсак, адабиётдаги инсон образи ҳиссиз бир махлуқ — работга айланади, жаҳон адабиётининг жуда кўп нодир асарлари, улардаги севги, садоқат ҳисси билан ёнган ошиқ қаҳрамонларнинг хатти- ҳаракати маънисиз бўлиб қолади, ҳар қадамда кулгили саволлар кўндаланг бўлаверади. Чунончи, Фарҳод ҳалокатидан кейин нега Ширин ўзига ўлимни раво кўради, Мажнун қўйида Лайли нега ўлимни афзал билади? Ширин, Лайлилар тирик қолиб ёрлари ёди билан яшасалар ёки, танқидчи ибораси билан айтганда, бошқа бировга кўнгил қўйиб, оила —рўзғор қилиб, қўш-қўш фарзандлар кўриб, авлодлараро асрий алоқа — ворисликка хисса қўшсалар, жамият манфаатига хизмат қилсалар, фойда келтирсалар бўлмасмиди... Нега даҳо санъаткор Навоий буни ҳисобга олмади экан?!

Юқоридаги мулоҳазалардан кўриниб турибдики, бадиий асар, образ ҳақида баҳс юритганда танқидчи учун соф «ижтимоий мезон»ларнинг ўзи кифоя қилмайди. Бу усул чалкашликларга олиб келади; ёзувчи-ижодкор учун инсонни тушуниш, қалбини ҳис этиш қанчалар муҳим бўлса, танқидчи учун ҳам у яратган гўзаллик моҳиятини чуқур англаш, унга гўзаллик қонунлари асосида ёндашиш, уни юракдан ҳис этиш зарурий фазилатдир, зотан, адабий танқидчилик гўзалликни англаш-тушуниш ва ҳис этиш санъатидир.

Линдиве МАБУЗА
(Жанубий Африка Республикаси)

МАНГАУНГ ЁКИ АФРИКА МИЛЛИЙ КОНГРЕССИНИНГ ТУҒИЛИШИ

Достондан парча

Руҳим букилмас менинг,
Чунки ўзим ватанман;
Ўзим қудрат ва кучман,
Қатъиятман, ишончман
Ҳам қалқонман, найзаман!
Яна ўзим иркчилик
Товонида босилган,
Бироқ тупроқ бўлмаган,
Янчилмаган боламан.
Келажакни кўряпман,
Унга ишончим баланд.
Чунки келажак, дея,
Ҳалок бўлган жангчининг
Хотири тирик турган
Юрагим амри билан
Бошлайман ҳар эртамни;
Чунки шер юрагимдай
Жасорат ўсаётган
Юрагим амри билан
Бошлайман ҳар эртамни;
Бугун душман миллатим —
Туғилиб, ўсган ерни
Топтамоқни хоҳлайди.
Миллатим билан менинг
Томирларим битта-ку.
Душман танк гулдуратиб,
Уқлар ёмғирин сочиб
Узмоқ бўлар томирни...
Мен мақтанчоқ эмасман, узр,
Кимлигимни биламан, аммо
Қашшоқ эмас асло тарихим:
Томиримда буюк аждодим
Тоза қони оқиб турибди.
Туғилганда бошимда, шаксиз,
Қаҳрамонлар, ботирлар бўлган.
Умрим улар умрин давоми,
Юрт ҳам бизга улардан ҳадя...
Бугун умид кўзлари ила
Халқим менга термулар қаттиқ.
Қачон, қайда курашсам ҳамки,
Халқим билан биргаман мангу.
Чунки халқим «Озодлик», дея
Бор овоз-ла ҳайқирганида,
Мен ҳам шундай жавоб
қилганман.
Бу жавобим дунёга келиб
Тилим очган илк сўзим эди.

Қутлибека РАҲИМБОЕВА
таржимаси

Хеорхина ЭРРЕРА
(Куба)

МУНОЖОТ

Руҳимда чарх урсин шиддатли шамол,
матлуб маконларга етаклаб кетсин,
қонлиғ дилим унда алвон гул мисол
очилсин — овози оламга етсин.
Руҳимда чарх урсин
шиддатли шамол,
мен шундай маъвога кетай: у ерда
вужуд
итоатда ёнса ҳам,
аммо
исён қилавергай
юрак бир шердай.

Тоҳир ҚАҲҲОР таржимаси

Метин ЭЛУҒЛИ
(Туркия)

АХИР, НИМАСИ ЙЎҚ

Маҳмудпошанинг
Иккита дўкони
Ва Заводи бор,
Ва яна қаердадир ҳовлиси.
Жуфт-жуфт хотини,
Жуфт-жуфт ўйноши,
Тилласи, шароби бор.
Маҳмудпошанинг.
Тор бўлса ҳам, ахир қалби бор,
Қамоқда бўлса ҳам, ахир, ўғли бор,
Қизи бор, бўлса ҳам сал енгилтак —
Маҳмудпошанинг.
Ахир, нимаси йўқ.
Бу дунёда
Саводдан бўлак
Маҳмудпошанинг!

ДЕҲҚОН ҲОЛАТИ

Нутқимизда, китобимизда сўзладик:
«Сизлар хўжайинсизлар, сизлар жаноблар!»
Бир лаҳза унутинг ташвишингизни;
Қурувчиликни, қаҳатчиликни
Унутинг бир лаҳза!
Жилмайинг қорни тўқ каби,
Қадни ростланг, ғами йўқ каби.
Кулинг, кулинг,
бу бир лаҳзалик
Бу лаҳза бўлсин
Неварачангизга эсдалик.
— Сураткаш, кўп ҳам қилма дўқ,
Ахир, кулишга ҳолимиз йўқ!!

Тилак ЖЎРА таржималари

Дамба ЖАЛСАРАЕВ

* * *

— Нечададир Байкалнинг ёши?
— Аниқ айтмоқ йул бўлсин
бизга.
— Қанча порлар унинг қуёши?
— Мангуликда тенг халқимизга.
— Беҳисобми дур-гавҳарлари?
— Ҳисобига етмаган ҳеч ким.
— Нени билмас бу кўлнинг
қаъри?
— Бизнинг меҳру ташвишлар
кучин

ОТАЁР таржимаси

Пиримқул ҚОДИРОВ

ЮКСАЛИШЛАР ЗИЁСИ

БУНДАН минг йиллар аввал Тошкентдан қадимий меҳнат маҳсулини ташиган ипак йўли ўтган эди. Тинч карвонлар изидан не-не босқинчилар ҳам қилич ялангочлаб ўтгани, сўнг ўзлари каби бераҳм селлар лойқасига ботиб йўқ бўлиб кетгани тарихдан маълум. Аммо ипак йўли ҳамон тирик.

Бугун Тошкентга жаҳоннинг кўплаб мамлакатларидан келган ёзувчилар ҳам ипак йўлларини очган қадим карвонлар каби тинчликни кўзлайдилар. Тинчлик ҳақида чўғдай ҳароратли бадиий сўз айтадилар.

Адабиёт — ҳар бир халқнинг анъанавий юксалиш даражасини белгилайди. Бундан йигирма беш йил олдинги Осиё ва Африка ёзувчилари китобларини бугунги оламшумул ижодий ютуқларига солиштирсангиз, улар жаҳон адабиёти хазинасига қанчалик салмоқли ҳисса қўшганларига юзлаб далиллар топасиз. Япониядан Жазоиргача, Араб мамлакатларидан Ҳиндистон ярим оролигача, Эфиопиядан Вьетнамгача ўнлаб мамлакатларда инсонпарвар ва тараққийпарвар адабиёт тобора ўсиб, кучга тўлиб бораётгани бизни беҳад қувонтиради. Машъум империалистик сиёсат тараққий этаётган мамлакатлардаги адабиётлар парвозига турли йўллар билан халақит беради, талантларнинг қанотини қайиришга интилади, лекин шунга қарамай, илғор Осиё ва Африка ёзувчилари жаҳон адабиётининг бугунги тараққиётига салмоқли ҳисса қўшаётганликлари инкор этиб бўлмайдиган ҳақиқатдир.

Оламшумул адабий анжуманнинг Ўзбекистонда ўтаётгани биз учун жуда шарафли, унутилмас воқеадир. Жаҳонга Ал-Хоразмий ва Берунийдек, Ибн Сино ва Улуғбекдек, Навоий ва Бобурдек улуғ сиймоларни берган бу табаррук замин ўз тарихининг бугун очилаётган янги саҳифаларини мислсиз зўр юксалишлар зиёси билан безамоқда. Тарихимизнинг аввалги асрлари ва олдинги даврларидан ҳеч бирида ўзбек тилида ёзилган адабий асарлар ҳозиргичалик кўп тилларда жаҳон бўйлаб бу қадар кенг тарқалган эмас эди.

Айниқса, Тошкентда бундан чорак аср бурун бўлган Осиё ва Африка ёзувчиларининг илк конференциясидан бери ўтган даврда бутун совет адабиёти каби ўзбек адабиёти ҳам жуда тез суръатлар билан ривожланди. Икки улкан қитъа ёзувчиларининг ҳамкорлиги ва улуғ мақсадлар йўлидаги ҳамжиҳатлиги пировардида адабиётимизнинг ривожини тезлаштиришини биз мана шу фактда ҳам кўриб турибмиз.

Шунинг учун қадимий ипак йўлларидан бизга ҳароратли адабий маҳсулот олиб келадиган ёзувчиларга бағримизни кенг очамиз. Фақат биз эмас, ҳатто бугун осмонимизда учиб юрган оппоқ мезонлар ҳам азиз меҳмонларимизга қараб талпинади, гўё улар ҳам «Хуш келибсиз!» дейди.

Тошкент анжумани. 1958 йил.

Жозе КРАВЕЙРИНЬЯ
(Мозамбик)

КУНЛАРДАН БИР КУН МЕН АЙТИБ БЕРАДИГАН АЖОЙИБ ВОҚЕА

Қачондир, кунлардан бир кун,
жазирама жизғинак қилган
юртимда туғилган оқ танли қиз ҳақда
сизга сўзлаб бераман.
У қизнинг табассумида
нафосат барқ уриб,
хушфеъллик чақнашин айтиб бераман.
Кўзлари янги ёпилган нонни
инъом этгудай меҳрибон эди.
Қўллари тинчлик байроғидай
оқ эди, оппоқ эди.
Қачондир, бир куни шу ерда туғилган
оқ танли қиз ҳақда сўзлаб бераман:
мен озғин занжи боламан, у — менинг синглим,
мен портдаги қора ҳаммолман, менинг синглим,
у эса — менинг синглим,
менинг ҳар қадамим тазйиқда, у—
менинг, сенинг, ҳаммамизнинг синглимиз у.
Қачондир, кунлардан бир кун
мен сизга шу ерда туғилган
оқ танли қиз ҳақдаги ажойиб ва дилкаш
ҳикояни сўзлаб бераман,
албатта сўзлаб бераман.

Тўра МИРЗО таржимаси

Абдураҳмон ал-Ҳомисий ва Муин Бсису.

Мустафо АЛ-ФЕРЗИ:
(Тунис)

АФРИКА қитъасининг ҳозирги тараққиётида Совет Иттифоқининг беғараз ёрдами каттадир. Тошкент конференцияси бизни озодлик учун, тинчлик учун кураш йўлида бирлаштиради. VII конференциямиз империалистик кучларнинг ҳуружи авж олган бир пайтда бўлиб ўтди. «Тошкент руҳи» халқларнинг мустаҳкам иродаси ифодаси сифатида ҳамиша яшаб қолаверади.

Эркин ВОҲИДОВ

ҚЎЛЛАРДАН ТУШМАЙДИ

ЙИГИРМА беш йил муқаддам Тошкентда икки улуғ қитъа адиблари илк анжуман байроғини баланд кўтарган эдилар. «Дунё халқларига тинчлик ва ҳамжиҳатлик ёр бўлсин» деб янграган оташин сўзларни ўша айём ветеранлари худди эстафета машъаласидай бугунги кунга олиб келдилар.

Чорак аср аввал икки
қитъанинг
Шуароси тузган анжуман
аро
Мазмуни «эзгулик»,
«омонлик»ка тенг
«Тошкент руҳи» деган
лутф бўлди пайдо.

Бугунги тантанали кунларда ўтганларни ёдга олмоқ хайрли ишдир. Ана ўша Тошкент руҳи Нозим Ҳикмат, Сажжод Зоҳир, Николай Тихонов, Ғафур Ғулом, Ойбек, Мирзо Турсунзода каби муҳтарам зотларнинг самимий сўзлари, қаҳқаҳалари, ажойиб суҳбатлари билан файзли бўлган эди. Умуман, Осиё ва Африка мамлакатлари қаламкашлари илк анжуманининг Ўзбекистон пойтахтида ўтгани ва бугунги кунда юбилей конференциясининг ҳам шу ерда ўтаётгани бизнинг халқимиз учун қувонарли ва унутилмас ҳодисадир. Илк анжуманда кўтарилган алвон байроқни ҳозирги кунда Шароф Рашидов, Алекс Ла Гума, Чингиз Айтматов ва бошқалар янада баландроқ кўтараётирлар. Ветеранлар топширган эстафета ҳам тараққийпарвар ёзувчилар сафини тўлдириб келаётган ишончли ёшларга топширилмоқда. Мана шу йўсин табаррук эстафета авлодларга ўтаверади, тинчликсевар адибларнинг қатори янада мустаҳкамланиб бораверади.

Алвон байроқ қўллардан тушмайди, у Тошкент руҳи билан бирга узоқ замонлар яшайди, деб умид қиламан.

УНУТИЛМАС ВОҚЕА

РЕСПУБЛИКАМИЗНИНГ азим пойтахти яна байрам либосида. Тошкент руҳи дунё кезмоқда. Ҳа, бу ерда икки буюк қитъа — Осиё ва Африка учрашди, икки уйғоқ қитъа тараққийпарвар ёзувчилари яна юз кўришдилар. Улар озодлик ва адолат, тараққиёт ва тинчлик, бахтли ҳаёт ва ёрқин келажак учун курашаётган ватандошларининг фикр-ўйларини, орзу-умидларини, кураш ва интилишларини асарларида акс эттирмоқдалар. Бу адиблар яратаётган энг яхши асарлар кўпмиллатли Совет Иттифоқи халқларининг ҳам маънавий мулкига айланиб қолаётганлиги бежиз эмас, албатта.

...Кечагидек эсимда. 1958 йилнинг 7—13 октябрь кунлари. Осиё ва Африка мамлакатлари Ёзувчиларининг Биринчи конференцияси кетаётган фараҳли кунлар. Улкан адабий анжуманда 37 мамлакатдан келган тараққийпарвар ёзувчилар қатнашмоқдалар.

Ўша кунлари Ўзбекистон Давлат бадиий адабиёт нашриётида бўлиб ўтган бир учрашув сира хотирамдан чиқмайди. Учрашувда улуғ турк шоири Нозим Ҳикмат, Густа Фучикова, улкан қозоқ адиби Мухтор Авезов, Ойбек, Миртемир, Мақсуд Шайхзода, Мамарасул Бобоев, Шукур Саъдулла, Насрулло Охундий ва бошқа ёзувчиларимиз бор эди.

Сўз Нозим Ҳикматга берилди. У оҳиста ўрнидан тураркан, зални ҳаяжон билан кўздан кечирди. Қирмизи юзлари, чақноқ кўзлари порлаб кетгандек бўлди. У қўлини кўксига қўйиб, залдагиларга таъзим бажо келтирди, кейин яна креслога ўтирди.

— Азиз дўстлар, қардошлар, — деб залга мурожаат этди у, — гарчанд мен Ватанимдан ҳозир анча олисда бўлсам-да, бироқ шу қувончли дақиқаларда гўё она тупроғимда яшаётгандекман. Сизларга ўз озодлиги учун курашаётган турк халқи номидан қизғин салом келтирдим. Негаки, шоир аҳли ҳамиша ўз халқи ва ўз эл-юрти билан ҳамнафас бўлиб яшайди. Шундай эмасми, Шайх, — деб Мақсуд Шайхзодага юзланди у. Ширин калом шоир Шайхзода эса Нозим Ҳикмат сўзларини залдагиларга таржима қилиб бериш билан банд эди. Нозим оға сўзида яна давом этди: — Мақсуд, сенга минг карра ташаккур. Ўзбеклар ўзининг турк оғасини таржимонсиз ҳам яхши тушунадилар. Биласанми, бир куни келиб совет халқи, қолаверса, ўзбеклар ҳам янги ҳаёт қуришда турк халқига ёрдам беражаклар...

Нозим Ҳикматнинг бу сўзлари залдагиларга яхши кайфият, баланд руҳ бахш этди.

Учрашувда Мақсуд Шайхзода, Миртемир, Мамарасул Бобоев Нозим Ҳикматдан ўзбек тилига қилган таржималарини ўқиб бердилар. Нозим Ҳикмат ўзбек тилида чоп этилган танланган асарлар тўпламини фахр билан варақлар, юзлари лов-лов ёнарди.

Густа Фучикова рус тилида гапира бошлади.

— Азиз ўртоқлар, — деб гап бошлади у, — мен ниҳоятда ҳаяжонланаётирман, кўзимдаги қувонч ёшларини кўриб ҳайрон бўлманглар. Бу — келажакка умид ва ишонч ёшлари, бу — бахт ва дўстлик ёшлари. Бунинг сабаби бор: мен ҳозир қадрдон дўстларим бағрида, ўзбеклар диёрида эъзозланиб ўтирибман. Бу ерда мен учун энг азиз саналмиш Юлиус Фучикнинг яқин дўстлари ўтиришибди. Юлиус республикангизда сафарда бўлганида улар кузатиб юрганлар. Мен ҳам бугун Фучик юрган жойларни кўрмоқдаман, у юрган йўллардан юрмоқдаман. Юлиусни ҳамма ерда чуқур ҳурмат билан хотирлайдилар. Мени самимий кутиб олмоқдалар. Буни мен қардош чех халқига бўлган чексиз иззат-икромингиз деб биламан...

Мухтор Авезовга гал келди. Адибни ҳамма олқишлади. Оға, аввал, ёнида табассум билан ўтирган Ойбек домлани бағрига босди, юзларидан қайта-қайта ўпди, елкаларини дўстлик меҳри билан силади. Унинг «Бағрим, қардошим, мактабдошим!» деган сўзлари зални оёққа қалқитиб юборди.

— Азиз қардошлар, — деб сўз бошлади Мухтор Авезов, — бугун мен ғоят бахтиёрман. Бир ёнимда Нозим оға, Густахоним, бир ёнимда икки халқ учун ҳам энг азиз бўлган забардаст шоирлар — Мақсуд Шайхзода, Миртемир... Ойбек-ку, менинг беназир, энг ардоқли дўстим. У ҳам мактабдош дўстим, ҳам устозим. Биз иккимиз азиз шаҳрингиз Тошкентдаги Ленин очган унутилмас дорилфунунда бирга тарбия топдик, камолга етдик. Улуғ Ленин шаҳрида таҳсил кўрдик. Мен учун у шу боисдан устоздирки, Ойбек ҳазрат Мир Алишер Навоий ҳақидаги тарихий романини «Абай»дан аввал битди. «Навоий» менга «Абай»ни ёзишда ибрат мактаби бўлди. «Навоий»дан чинакамига илҳомландим. Дўстим бу асарни қайта-қайта ишлаб, қиёмига етказиб ёзган. Мен Ойбекнинг бир умр мухлиси бўлиб қоламан.. — Мухтор Авезов тўлқинланиб сўзида давом этди: — Уртоқлар, мени ўзбек халқи ва китобхонлари билан янада чамбарчас боғлаб қўйган тағин бир ажойиб инсон бор бу ерда. У — қизим Зумрадхон Бобохонова! Ана, ўзи ҳам шу ерда ўтирибди. — Мухтор оға шундай деб залга табассум билан қараган эди, қарсаклар янгради. Зумрад ўрнидан туриб устозга таъзим қилди. Мухтор оға унинг ёнига бориб оталик меҳри билан манглайидан ўпди. Кейин ён чўнтагидан бир қоғозни олиб нашриётнинг ўша пайтдаги директори Насрулло Охундийга узатди. Охундий ҳайрон бўлиб унга қаради. Шунда Мухтор оға Насрулло Охундийга:

— Ҳайрон бўлма, дўстим. Бу — ўз қўлим билан битилган ҳужжат, тўғрироғи, «Абай» романи учун шу нашриётдан оладиган қалам ҳақини таржимоним Зумрадхонга бағишлаганим ҳақида ёзилган қоғоз. Гонораримни шу қизимга тўлайсан. Мен Зумрадхондан ниҳоятда хурсандман. Зумрадхон, сен туфайли ўзбек китобхонлари уйига менинг «Абай» романим кириб борди, — деб қўйди Мухтор оға. Зумрад Бобохонова устозга кулиб таъзим қилди. Шу ҳодисада ҳам икки қардош халқнинг меҳр-муҳаббати, дўстлик туйғулари мужассам эди.

Мана, ўшандан бери чорак аср ўтди. Бироқ ўша учрашув сира эсимдан чиқмайди.

Мели НОРМАТОВ

Гога ҲИДОЯТОВ

ХАЛҚ ҚАЛБИДА МАНГУ

ФАРЗАНДЛАР ОТАЛАР ҲАҚИДА

„ОТЕЛЛО»ни томоша қилганимда ҳамиша қўрқиб ўтирардим. Шу бугун бирор нарса бўлиб қолмаса, адамнинг юраклари ёрилиб кетмаса, деб...

У пайтларда спектакллар кеч тугарди. Спектакль тугагач, адам билан ойим соат ўн икки ярим-бирларда уйга пиёда қайтардилар. Улар шу қадар бахтиёр бўлардиларки: қўлларида гулдасталар, лабларида табассум, ҳазил-ҳузуллар, хушчақчақ гаплар... Шундай бахтли онларда адам кўзимга улуғ бир зафар қозонган паҳлавондек кўриниб кетарди, қалбим ғурурга тўларди. Чиндан ҳам, ҳар бир спектакль адам учун улкан меҳнат жасорати эди. Мана, адамнинг вафот этганига йигирма беш йил бўлмоқда, лекин халқ у киши яратган Ҳамлет, Отелло, Алишер Навоий, Ғсфир каби образларни унутган эмас, ёдда сақламоқда. Назаримда, Ўзбекистон халқ шоири Миртемир адам хотирасига бағишланган шеърида халқимизнинг ўз санъаткорига бўлган бундай чексиз меҳру муҳаббатини ғоят самимий, ёрқин ифодалаган.

Менингча, ҳар бир артист, агар авлодлар қалбида яшайман деса, ўзлигидан кечиб ана шундай катта ижодий заҳмат чекиши, меҳнат жасорати кўрсатиши лозим.

Мен шундай меҳнаткаш инсоннинг фарзанди бўлганимдан чексиз бахтиёрман. Нега? Чунки адам бизга моддий бойлик: на машина, на участка қолдирган. Биз ошиб-тошиб яшамасдик. Лекин адам бизга жуда катта қалб бойлиги — меҳнатсеварлик, ватанга, халққа муҳаббатни мерос қолдирди. Ахир, дунёда бундан буюкроқ бойлик борми!

«Ўғлим, ўлдирсалар ҳам тўғри гапни гапир. Ҳақиқат учун ҳалок бўлсанг ҳам майли, бу — шарафли тақдир», дердилар адам. Ёлғончиликни энг паст хислат, деб билар, ўзи умрида ҳеч қачон ёлғон сўзламаганди. Яна энг ёмон кўрганлари — баъзи майда одамларнинг бировларнинг устидан кулиш, одамларни камситиш одатлари эди.

Биз— фарзандларига нисбатан қаттиққўл, лекин бирор марта на мени, на укам Темурни урган эди. Адам уйдаликларида биз ўзимизни жуда кучли сезардик. Адамдан қўрқмасдик, балки чуқур ҳурмат қилардик, унга худога сиғингандек сиғинардик. Камчиликларимизни айтиб турардилар. Бир қараб қўйиши, бир гапи кифоя эди. Ҳеч қачон ошиқча пул бермасдилар. Пулга ўргатмаганлар. Ўзи ортиқча пулимиз ҳам йўқ эди. «Меҳнат қилинглар, ҳамма нарса меҳнатдан», дердилар. Уйимизда қимматбаҳо буюмлар бўлмасди.

Адам очкўзларни, ҳасадгўйларни ёқтирмасди. Ўзи бировга ҳасад қилмасди. Энг яхши кўргани—бизнинг бирон-бир китобни ўқиб ўтирганимиз эди. Шундай пайтларда адам қувониб кетардилар. Китобга пулни аямасдилар. Уйимизда бой, замонавий кутубхона бор эди. Темур иккаламиз ўқиганимиз-ўқиган. 1945 йили укам иккаламиз Гнедичнинг «Санъат тарихи» китобини қўлдан қўймай мутолаа қилганимиз эсимда. «Цусима», «Ҳожимурод» сингари машҳур асарлар кўп эди. Катта шкафимиз китобга лиқ тўла бўларди. Хоҳлаганимизни олиб ўқирдик. Кечаси соат ўн бирдан эрталаб соат тўрт-бешларгача ўқирдик баъзан. «Цусима»ни бир кечада, ухламай ўқиб чиққаним эсимда.

Эҳтимол, шу туфайлидир — мен тарих фанини танладим, укам Темур рассомликка қизиқди, кейин архитектура билан шуғулланди. (Ҳозир у Тошкент Политехника институтида ишлайди. Архитектура фанлари кандидати, доцент.) Бу ҳаммаси отанинг тўғри тарбиясидан, деб ўйлайман.

Адам Тошкентнинг Дегрез маҳалласида камбағал оилада дунёга келган. Бобомиз аввал дурангдўз (махсига гул тикувчи), бу соҳада бозори касод бўлгач, тошчақарлик билан шуғулланган экан.

Адамнинг ўртоқлари ниҳоятда оддий одамлар эди. Шокир ака, Муҳиддин ака, Қори ака, Ваҳоб ака деган боғбон, самоварчи, косиб оғайнилари бўларди. Дўстлари орасида битта ҳам магазинчи, савдогар, қассоб йўқ эди. Бари қўл кучи билан кун кўрувчи меҳнаткаш одамлар. Адамларнинг бу — дўст, улфат танлаш одатлари бизга ёқарди. Дегрезда катта самовар бўларди. Бутун маҳалла аҳил, оға-ини эди. Адам, бўш вақти бўлдими, самоварга югурардилар. Дуторни жуда чиройли чертардилар. Юнус Ражабий услубида. Бақувват, гавдали, ниҳоятда покиза одам эдилар, ҳам маънан, ҳам жисман...

Адам сўзга, халқ тилига ғоят эъзозлаб, эҳтиёт билан муносабатда бўларди. Баъзи артистларнинг сўзни бузиб талаффуз қилишини, ноўрин ишлатишини ёқтирмасди. У киши: «Ўзбек тили — гўзал тил. Тилимизда тоза, тиниқ гапириш керак. Сўз табиий бўлиши лозим», дердилар. Тоза тилда — тиниқ гапирардилар. Агар «Отелло»ни эшитсангиз (радиода ёки пластинкада) бунга амин бўлишингиз мумкин. Менингча, Ҳамза театрининг ўзбек совет маданияти олдидаги катта хизматларидан бири —тил маданиятини юксалтиришга қўшган ҳиссасидир.

ҲАЁТНИ синчковлик билан кузатиш, халқ турмушини, урф-одатларини, психологиясини эринмасдан ўрганиш, орттирган билимларини ижодда татбиқ этиш—адамнинг доимий одатига айланган эди. Ҳамкасбларини ҳам шунга чорлардилар. Шубҳасиз, санъаткорларнинг эзгу саъй-ҳаракати беҳфойда кетмас, қувончли самаралар келтирарди. Улуғ Ватан уруши йиллари адам билан яқиндан дўстлашиб кетган атоқли рус адиби ва театршуноси Александр Дейч ҳам Аброр Ҳидоятов ҳақидаги тадқиқотида бу ҳақда яхши ёзган. «Ҳидоятов ижросидаги Отелло, — дейди олим, — Шарқ донишмандлиги вужуд-вужудига сингиб кетган Шарқ кишиси, теран ақл-идрок ва изланувчан тафаккур кишиси. Аброр Ҳидоятов талқинининг миллий ўзига хослиги ана шунда намоён бўлади».

Адам дурустгина ижодкор ҳам бўлган. У кишининг тарихий-инқилобий мавзудаги «Аваз» деган пьесаси халқ тили хазинасидан фойдаланиб ёзилган. Яна бир асар бошлаган эдилар, лекин врачлар соғлигингизга таъсир этади, деб рухсат бермаганлари туфайли қолиб кетди.

Адам бирор кишини ноҳақ хафа қилмаганлар. Менингча, у кишининг саҳнада рақиблари бўлган бўлиши мумкин. Лекин шахсий душманлари йўқ эди. Ахир, душманлик нимадан пайдо бўлади? Манманликдан, ҳасаддан, қўрсликдан. Адамда бундай иллатлар йўқ эди. Адам вафот этганларида ҳаётдан қандай инсон кетганлигини тўла тушундим. Ҳамза театридан икки кун тўхтовсиз одам ўтди. Одамлар маҳалла-маҳалла бўлиб келишди, видолашиш учун. Бутун халқ: қариялар, ёшлар, болаларини кўтарган эркагу аёллар видолашдилар. Ҳаммаси шу бугунгидек кўз олдимда.

Саҳнанинг бир томонида Юнус Ражабий ўз ансамбли билан қадимги мақомлардан айтиб ўтирди. Адамни Ҳамза театридан ёшликлари кечган Сағбон кўчаси бўйлаб Чиғатойгача қўлда кўтариб ўтдилар. Сағбоннинг ҳар икки тарафида бирор қарич бўш жой қолмаганди. Томлар, дарахтларнинг усти одамга тўлиб кетган: кексалар, хотин-қизлар, болалар... Сағбондан халқ дарё бўлиб оқди. Менингча, халқ улуғ артист билан эмас, ўзининг улуғ фарзанди билан хайрлашаётган эди.

Халқимиз ўз дилбандини шундай кузатди.

Маҳмуд САЪДИЙ ёзиб олди

Охири. Боши газетанинг шу йилги 37-сонида.

ДУНЁНИ САҚЛАБ ҚОЛАЙЛИК

Ҳамид ҒУЛОМ

ТИНЧЛИК БАЙРОҚДОРИ—ВАТАНИМ

Ер юзида одамзод ифтихори—Ватаним,
Озодлик, Бахт. Омонлик ижодкори—Ватаним,
Башар Умид юлдузи, халоскори—Ватаним,
Яна сўзинг янгради—Эрк шиори, Ватаним,
Жаҳон тинглади, эллар мададкори—Ватаним!
Ўт билан ўйнашганлар охир ўтда куйганлар,
Урушдан ваъз айтурлар ўз жонидан тўйганлар,
Тинчлик Васиқасига халқлар имзо қўйганлар,
Сени сардор билганлар, дилу жондан суйганлар,
Сен уларнинг энг содиқ дўсти, ёри—Ватаним!
На Искандар, на Доро, на Чингизхон, на Гитлер —
Дунёга устун бўлди... Ҳаммасини ютди ер.
Эй, заҳматкаш инсонлар, бирлаш, қўлни қўлга бер!
Кимдаки, виждон бўлса, тинчликни истаса, дер:
Сенга фидо ишқимиз сўнмас нури, Ватаним!

ИНСОНИЯТ ТАҚДИРИНИ ЎЙЛАЙЛИК

Бутун республикамиз меҳнат аҳли ўртоқ Юрий Владимирович Андроповнинг КПСС ва Совет ҳукуматининг тинчликсевар сиёсати тўғрисида берган баёнотини қизғин маъқулламоқдалар. Шаҳар ва қишлоқларда, идора ва ташкилотларда, пахта далаларида бўлиб ўтаётган митинг қатнашчилари Вашингтон доираларининг асоссиз бўҳтонларини кескин қораламоқдалар. Империализмнинг ёвуз нияти миллионлаб тинчликсевар кишиларнинг хоҳиш-иродасига тўқнаш келиб, фош бўлмоқда.

Маълумки, АҚШ оммавий қирғин қуролларини кўпайтиришга зўр бериб уринмоқда. Улар иттифоқчилари билан ҳамкорликда ҳарбий устунликка эришишни кўзлаб, бутун дунёда ўз агрессив мақсадларини ўтказишга уринмоқдалар. Бу машъум режалари амалга ошириладиган бўлса, Европада ва бутун дунёда уруш хавфи янада кучайишини инсоният тушуниб етмоқда. Оммавий қирғин қуроллари кўпайган бундай шароитда уруш ер юзи халқлари учун фожеа билан тугаши ҳеч кимга сир эмас. Ўртоқ Ю. В. Андропов ўз баёнотида «Инсоният можаролар сабабли парчаланган дунёда, ажал қуроли юки остида ҳансираб яшашдан кўра яхшироқ қисматга лойиқдир», деб уқтиради.

Давлатимиз ташкил топгандан буён 65 йил ичида кўпгина қаттиқ синовлардан ўтди. Мустақил давлатлар ва халқларга ўз сиёсатини қурол кучи билан, турли бўҳтон ва иғвогарчиликлар билан ўтказишга уринаётган Америка маъмуриятининг қора ниятлари бизни беҳад ғазаблантирмоқда. Ўртоқ Ю. В. Андропов баёнотини совет кишилари, Ер юзида тинчлик бўлсин деган, барча эркпарвар кишилар қўллаб-қувватламоқдалар.

АҚШда чиқадиган «Нью-Йорк таймс» газетаси Ю. В. Андропов баёнотининг тўла текстини эълон қилиб шундай ёзади: Москва —Европада Америка ракеталарининг сон жиҳатидан орттирилиши тинчлик ишига зарба берувчи қадамдир. деб огоҳлантиради. «Ўртоқ Ю. В. Андропов таъкидлаганидек,—деб ёзади Ғарбий Германиянинг «Франкфуртер альгемайне» газетаси,—Америкада чиқадиган янги ядро қуролининг Ғарбий Европада жойлаштирилиши АҚШ ва НАТО мамлакатларининг тинчлик ишига қарши қўйган яна бир хоинона қадамидир».

Жаҳон матбуотида янграётган бу акс садолар урушга ва АҚШга қарши лаънатдир!

Малик ҚАЮМОВ,
СССР халқ артисти

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

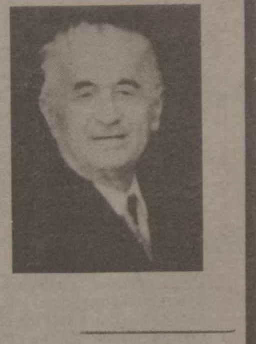

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ўзбек совет адабиётини ривожлантириш соҳасидаги катта хизматлари учун ёзувчи ўртоқ Зиннат Равилович **Фатхуллинга «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси»** фахрий унвони берди.

ҚУТЛОВ

Азиз дўстим Зиннатжон!

Адабиётимизни ривожлантиришдаги кўп йиллик самарали меҳнатларининг эвазига «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси» деган юксак унвонга мушарраф бўлганингизни эшитиб беғоят хурсанд бўлдим. Сизнинг олий коммунистик идеаллар руҳида ёзилган «Олтин куз», «Синов йилларида», «Ватан ишқи», «Оби ҳаёт», «Томоша давом этади» сингари драматик асарларингиз театр мухлислари қалбидан жой олган. Совет Иттифоқи Қаҳрамони Қудрат Суюновнинг ўлмас жасорати ҳақида ҳикоя қилувчи «Сўнмас юлдуз» номли қиссангизда ватанпарварлик ва эзгулик улуғланган. Мардлик ва мангулик мавзуидаги очеркларингиз эса ўзбек совет журналистикасини гўзал саҳифалар билан бойитди.

Қадрдоним!

Сиз ўқувчиларни юксак онглилик, коммунистик ахлоқ руҳида тарбиялашда бундан буён ҳам сидқидилдан хизмат қилаверасиз, ўзбек совет адабиётининг равнақи йўлида бутун куч-ғайратингизни сарфлайверасиз, деб ишонаман. Сизга узоқ умр, бардамлик, янги ижодий муваффақиятлар тилайман.

Омон бўлинг, азизим!

Қўлингизни қаттиқ сиқиб:

УЙҒУН

ЎЗБЕК ТЕАТРИ МОСКВАДА

Москвада Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон ССР давлат академик Катта театрининг гастроллари «Икки дил достони» балетини кўрсатиш билан бошланди. Ўзбек балети усталарини пойтахт томошабинлари илиқ кутиб олдилар.

Бу коллектив бундан икки йил муқаддам Москвада бўлган эди. Қисқа муддатда унинг репертуари ранг-баранг спектакллар билан бойиди. Ш. Гунонинг «Фауст», П. Чайковскийнинг «Иоланта» сингари асарлари саҳна юзини кўрди. Т. Хренниковнинг «Севгига севги билан», И. Акбаровнинг «Наврўз», О. Маликовнинг «Икки дил достони» балетлари қайта саҳналаштирилди. Айниқса, композитор У. Мусаевнинг «Севги афсонаси» балети юқори баҳоланиб, Бутуниттифоқ саҳна усталари олқишига сазовор бўлди.

Москвалик санъат мухлисларига Р. Шчедриннинг «Анна Каренина», Л. Минькуснинг «Дон Кихот», Ш. Гунонинг «Фауст» ва О. Маликовнинг «Икки дил достони» асарлари намойиш қилинмоқда.

Ўзбек театри гастроллари томошабинларда катта таассурот қолдирмоқда. Қолаверса, бу учрашув фикрлар алмашуви, маҳорат, тажриба мактаби ҳисобланади. Биз балет усталаримизга пойтахт гастролларида ижодий зафарлар тилаб қоламиз.

САМИМИЙ УЧРАШУВЛАР

Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари Уюшмасининг VII конференцияси қатнашчилари группаларга бўлиниб, республикамиз областлари бўйлаб сафар қилдилар. Қадимий Самарқанд шаҳридаги шоирлар боғида бўлиб ўтган тантанали кеча фестиваль иштирокчиларида ҳам, шаҳар меҳнаткашларида ҳам катта таассурот қолдирди. Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги Воҳид Абдуллаев меҳмонларни табриклади. Уюшманинг бош секретари Алекс Ла Гума сўзга чиқиб, жаҳон илғор ёзувчилари олдида турган вазифалари ҳақида гапирди.

Тантанали кечада вьетнамлик шоир Суан Зиеу, конголик Леопольдо Мамоно-Пинди, тунислик Мустафо Ал-Ферзи, Евгений Долматовский, тожик шоираси Гулрухсор Сафиева, самарқандлик шоир Самариддин Сирожиддинов ўзларининг шеърларидан намуналар ўқидилар.

Фарғонага ташриф буюрган меҳмонларни область партия комитетининг биринчи секретари Х. Умаров табриклади. Бу ердаги тантаналарда профессор Лазиз Қаюмов, фаластинлик шоир Муин Бсису, Анатолий Чепуров, ҳинд шоири Раженьдра Авастхи ва бошқалар сўзга чиқдилар.

Огаҳий номидаги Хоразм область музикали драма ва комедия театрида бўлган учрашувда ҳам икки қитъа мамлакатлари шоирларининг шеърлари янгради.

* * *

Конференция қатнашчилари 30 сентябрь куни Тошкентдаги Марказий «Пахтакор» стадионига ташриф буюрдилар. Бу ерда меҳмонлар шарафига катта бадиий спорт байрами намойиш қилинди. Байрам программасида яқиндагина 2000 йиллиги нишонланган Тошкентнинг тарихи ва бугунги ҳаёти манзаралари ўз ифодасини топди. Байрам тантаналари социалистик тузумни шарафлади, Тинчлик, Меҳнат, Озодлик, Тенглик каби дунёдаги барча эрксевар халқлар учун азиз бўлган сўзлар улуғланди.

ҲАЛИ ҲАМ КЕЧ ЭМАС

ҲАР БИР халқнинг ўз тил бойлиги бор, ўз севган сўзлари бор. Лекин дунёда шундай бир сўз борки, уни Ер юзидаги барча халқлар бирдек севадилар, ардоқлайдилар. Шу сўз учун минглаб одамлар ўз жонларини қурбон қилганлар, яна қанча-қанча одамлар уни баралла айтиб ҳаётларини хавф остига қўймоқдалар. Бу —, тинчлик! Ҳар биримизнинг юрагимиздаги, тилагимиздаги сўз бу. Тинчлик —бутун инсоният орзуси. Шунинг учун ҳам уни Ер юзида қатъий муқаррар қилиш ҳар биримизнинг юксак гражданлик бурчимиз.

Бироқ мана шу оддий ҳақиқатни тушунмаётган, қадрига етмаётганлар ҳам бор. Улар ўзларининг зўравонлик, урушқоқлик сиёсатларини тарғиб этмоқдалар. Бу ўринда, айниқса, Америка Қўшма Штатлари ҳукмронлари олиб бораётган йўл хатарлидир. Бу йўлнинг охири битта —фақат фожеа, жаҳон халқларига кулфат келтириш билан тугаши шубҳасиздир. Шунинг учун ким қайси тузумда яшамасин, тинчликнинг доно овозига қулоқ тутмоғи лозим. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Юрий Владимирович Андроповнинг баёнотида бу ҳақда жуда тўғри таъкидланган: «Таҳлика солиб турган хавф-хатарни Ер юзидаги барча халқлар, ҳар бир киши тушуниб олиши лозим. Тушуниб олиб, ўзининг яшаши учун курашдаги куч-ғайратларини бирлаштириши зарур».

Биз уларга шундай дегимиз келади: Ҳали ҳам кеч эмас!

Зикир МУҲАММАДЖОНОВ,
СССР халқ артисти

ШУ ЙИЛ 29 сентябрь куни республика Рассомлар союзининг пленуми бўлиб ўтди. Уни союз правлениесининг раиси, СССР халқ рассоми Раҳим Аҳмедов очди.

РАССОМЛАР СОЮЗИНИНГ ПЛЕНУМИ

Нотиқлар Тошкент шаҳрининг 2 минг йиллигига бағишлаб очилган бадиий кўргазма ҳақида сўз юритдилар.

Ўзбекистон ССР халқ рассоми, республика Рассомлар союзи рангтасвир секцияси раиси Неъмат Қўзибоев ҳар бир ижодкорнинг кўргазмага фақат сифатли, бадиий жиҳатдан юксак асар билан қатнашиши кераклиги ҳақида гапирди.

—Ушбу кўргазмада яхши асарлар қаторида анча заиф картиналар борлиги кишини ранжитади, —деб таъкидлади у. —Агар рассом ўз асарини ниҳоясига етказишга улгурмаса, келгуси кўргазмага қатнашгани маъқул.

Санъатшунослик кандидати А. Умаров кўргазма асарларини кенг таҳлил ва тарғиб қилиш керак, деди. У юбилейга бағишланган кўргазмада Г. Бойматов, Ю. Зорькин, А. Абдуллаев, Л. Абдуллаев, А. Ковинин асарлари мавзу жиҳатидан актуал, айни пайтда ўзига хослигини таъкидлади. Лекин, мавзу жиҳатдан юбилейга хос бўлмаган кўпгина асарлар ҳам кўргазмадан ўрин олганлигини қайд этди.

Келгуси йил республика Рассомлар союзининг ташкил этилганига 50 йил тўлади. Бу санага тайёргарлик ишлари ҳозирдан бошланиши лозимлиги айтиб ўтилди.

Санъатшунослик кандидати А. Ҳакимов марказий матбуотда эълон қилинаётган республика санъатшуносларининг мақолалари ҳақида фикр юритди.

Рассомлар А. Маматова ва А. Назиров республика Маданият министрлигининг эксперт комиссияси ишларидан қониқмаётганликларини билдирдилар.

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Р. Чориев ва республика Ленин комсомоли мукофоти лауреати Б. Жалолов рассомлар ўртасида соғлом муносабатлар ўрнатиш янги-янги зафарларга ундашини таъкидладилар.

Пленумда ҳайкалтарош Ҳ. Ҳусниддинхўжаев, наққош К. Каримов, рассомлар Т. Пирматов, Қ. Носиров, В. Петров, В. Поршин, санъатшунос М. Соколова ўртоқлар ижод масъулияти ва совет санъаткори олдидаги вазифаларга тўхталдилар.

ҲАФТА ЯНГИЛИКЛАРИ

ОЛИМЛАР ҲУЗУРИДА

29 сентябрь куни Ўзбекистон ССР Фанлар академияси А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институтида таниқли қалмоқ шоири, СССР Давлат мукофотининг лауреати Давид Кўгултинов ва СССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Евгений Петрович Челишев билан учрашув бўлиб ўтди.

Е. Челишев, А. Ҳайитметов, И. Султонов ва бошқалар Осиё ва Африка адабиётларидаги муҳим тенденциялар, бу қитъалар ёзувчилари ҳаракатида Тошкент конференцияларининг улкан аҳамияти тўғрисида сўзладилар.

Давид Кўгултинов ўзининг ижод йўли, адабиёт ва унинг жамиятдаги ўрни, ҳозирги даврда ёзувчининг бурчи, реал ҳаёт ва унинг бадиий инъикоси, шеърий таржима муаммолари ҳақидаги мулоҳазалари билан ўртоқлашди, янги шеърларидан ўқиб берди.

С. ОЛИМОВ

ЖОНКУЯР

ҚУТЛАЙМИЗ!

РЕСПУБЛИКА қўғирчоқ театри бугунги кунда иттифоқимиздаги кўзга кўринган коллективлардан биридир. Кейинги йилларда халқаро майдонда ҳам театрнинг обрўси ошиб бормоқда.

Бу муваффақиятлар 1941 йилдан буён театрнинг директори, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими, 1928 йилдан КПСС аъзоси Раиса Ананьеванинг номи билан узвий боғлиқ.

Раиса Львовна — зийрак ташкилотчи, меҳрибон устоз. У йигирма йилдан буён УНИМА — қўғирчоқбозларнинг Халқаро ташкилоти совет комитети Президиумининг аъзоси. Р. Ананьева 1959 йили Тошкентда бўлиб ўтган Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон қўғирчоқ театрларининг I фестивали ва 1979 йили бўлиб ўтган Осиё мамлакатлари қўғирчоқ театрлари фестивали ташкилотчиларидан. Бу жонкуяр раҳбар яқинда 80 ёшга тўлди.

22 сентябрь куни Республика қўғирчоқ театри биносида Раиса Ананьева туғилган кунининг 80 йиллиги ва ижодий фаолиятининг 60 йиллигига бағишланган юбилей кечаси бўлиб ўтди.

Кечани СССР халқ артисти, Ўзбекистон ССР Театр жамияти правлениеси президиумининг раиси Сора Эшонтўраева очди. Театрнинг бош режиссёри Исо Ёқубов юбилярнинг ижодий фаолияти ҳақида гапирди.

Республика Маданият министрининг биринчи ўринбосари Ўлмас Умарбеков, УНИМА вице-президенти, Эстония ССР халқ артисти Фердинант Вейне ҳамда Болгария Халқ Республикаси Габрово шаҳри қўғирчоқ театрининг, республикамиз театрлари, ижодий союзлари ва коллективларининг вакиллари, юбилярнинг дўстлари ва шогирдлари самимий қутладилар.

ШЕЪРИЯТ КЕЧАСИ

28 сентябрда пойтахтимиздаги Санъат саройида Осиё ва Африка ёзувчилари конференциясининг қатнашчилари иштирокида катта интернационал шеърият кечаси бўлиб ўтди. Кечани Евгений Долматовский ва Эркин Воҳидов олиб бордилар.

Мушоирани Халқаро Ленин мукофоти лауреати, шоир Абдураҳмон ал-Ҳомисий бошлаб берди. Шундан сўнг Бошқирдистон халқ шоири Мустай Карим, вьетнамлик жангчи шоир Тху Бон, Халқаро Ленин мукофоти лауреати, шоир Файз Аҳмад Файз шеърлар ўқидилар. Умрининг ўн бир йили қамоқда ўтган анголалик шоир Антонио Жасинтони, Халқаро «Нилуфар» мукофоти лауреати, шоир Муин Бсисуни шеърият ихлосмандлари олқишлар билан қаршиладилар. Халқаро «Нилуфар» мукофоти лауреатлари —ҳинд шоири Субҳас Мукержи, ганалик шоир Атуквей Окай, ироқлик машҳур шоир Муҳаммад Маҳди ал-Жавоҳирий, мўғул шоираси Сономин Удвал, совет адиби Анатолий Софронов ва бошқа сўз усталарининг шеърлари ҳам тингловчиларда катта таассурот қолдирди.

Осиё ва Африка шоирларининг Эрк, Тинчлик, Эзгулик, Дўстлик, Муҳаббат мавзуидаги шеърларининг русча, ўзбекча таржималарини шоирлардан Мирмуҳсин, Туроб Тўла, Жуманиёз Жабборов, Михаил Курганцев, Ҳалима Худойбердиева, Ойдин Хожиева, Гулчеҳра Жўраева, Раим Фарҳодий ва бошқалар ўқиб бердилар.

Шеърият кечаси маroқли ўтди.

ШОИРНИНГ УЙ-МУЗЕЙИ

Кеча Ғафур Ғулом уй-музейининг очилиш маросими бўлди. Бунда Осиё ва Африка ёзувчилари VII конференциясининг қатнашчилари ҳам иштирок этдилар.

Митингни Ўзбекистон ССР маданият министрининг биринчи ўринбосари Ўлмас Умарбеков очди. СССР Ёзувчилар союзи правлениесининг секретари, «Дружба народов» журналининг бош редактори Сергей Баруздин, покистонлик шоир, Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмасининг ветерани Файз Аҳмад Файз улуғ шоир ижодининг аҳамияти ва интернационал қудрати ҳақида гапирдилар.

Музейни Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмасининг Бош секретари Алекс ла Гума ва Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари Сарвар Азимов ўртоқлар очишди.

Музей экспозициялари билан танишиб чиққач, чет эллик меҳмонлар, улкан совет шоирининг қаламкаш дўстлари ва мухлислари — Алекс ла Гума, Файз Аҳмад Файз, Муин Бсису ва Ғулом Дастагир Панжширий музейнинг «Фахрий меҳмонлар китоби»га эсдаликлар ёзишди.

Уй-музейнинг очилиш маросимида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Маданият бўлимининг мудири А. О. Тўраев иштирок этди.

СУРАТДА: уй-музейнинг очилиши.

Тошкент миллий чолғу асбоблари экспериментал фабрикасининг моҳир усталари бу йил 2 миллион 700 минг сўмлик чолғу асбоблари ишлаб чиқарадилар. Республикамиз маданият уйлари ва саройларининг оркестрларида, ансамбллар, тўгараклар ва ўқув юртларида улардан кенг фойдаланилади.

Суратда: фабриканинг илғор ишчиси, пардозловчи Ҳалима Юсупова.

В. СИРОТКИН фотоси

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОНЛАРДАН МАКТУБЛАР

ЖАЛОЙИРНИНГ ҲАМ ЖАМОЛИ ОЧИЛСА...

Газетанинг шу йил 2 сентябрь сонида эълон қилинган ёзувчи Неъмат Аминовнинг «Қишлоқ байрамлари» номли мақоласини қизиқиш билан ўқиб чиқдим. Тўғриси, Ромитан районида шундай ажойиб анъана бошланганидан севиндим. Чунки мақолада кўтарилган бир қатор масалалар кўпчилик қишлоқларимиз тақдирига тегишли ва зарур деб ўйлайман. Жумладан, мен яшайдиган Жалойир қишлоғига ҳам жуда тегишлидир.

Бу қишлоқ Навоий область, Навоий районидаги Ленин орденли «Норпай» совхози территориясида жойлашган. У совхознинг 4, 5, 6-бўлимларини ўз ичига олади. Лекин қишлоқ қаровсизлигидан хароб аҳволга тушиб қолган. Аввало, қишлоқни Навоий шаҳри ва совхоз маркази билан боғлайдиган асфальт йўллар ҳақида. Бу йўлларнинг қурилганига 10—15 йилдан ошди. Бироқ ҳалигача бирор марта ремонт қилинмагани учун қишда кўлмак, ёзда чанг бўлиб ётади.

Қишлоқда 3 та клуб бор. Лекин бирортаси ҳам шу куннинг талабига жавоб бермайди. Улардан фақат пилла боқиш пайтларида фойдаланилади. Онда-сонда келиб турадиган кинони ҳам цемент полда ўтириб кўрамиз.

Қишлоқнинг территорияси катта, аҳолиси кўп бўлишига қарамасдан ҳанузгача табиий газ билан таъминланмаган. Водопровод эса қишлоқ устидан ўтказилиб совхоз марказигача етиб борган. Қишлоқнинг водопрвод трубаси ётқизилган бир қисмидагина уч-тўртта кран ўрнатилган. Улар ҳам тўлиқ ишламайди.

Энди қишлоқ территориясида жойлашган 4 та мактабнинг кўримсизлиги, ремонттталаб ўринларининг кўплиги ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Магазинлар, кутубхоналар, трактор парклари, район маиший хизмат кўрсатиш комбинатининг филиаллари, поликлиникалар, алоқа бўлими ва ошхоналар эски, омонат биноларда жойлашган. Лекин шу қишлоқда яшайдиган совхоз раҳбарларининг уйлари янги бўлиб, жуда ҳашаматли қилиб қурилган. Буни қандай изоҳлаш мумкин?..

Бу қишлоқ ўзининг узоқ тарихига ва тарихий кишиларига эга. Бироқ уларни акс эттирадиган на музей, на хиёбон, бор. Клублар аҳволини яхшилаб шу ишларни амалга ошириш мумкин-ку!

А. ОЧИЛОВ

БЕКАТЛАРИМИЗ ЖОЗИБАСИНИ ЙЎҚОТМАСИН

Мен Самарқанд область, Қўшработ районида яшайман. Яқинда пойтахтимиз Тошкентнинг 2000 йиллик юбилейи кунлари шаҳарда бўлдим. Шаҳарнинг кундан-кунга чирой очиб, яна ҳам кўркамлашиб бораётганини кўриб, қувондим. Айниқса, менга шаҳарда юбилей арафасида янги услубларда қурилган бекатлар жуда ёқди. Бундай янги услубда қурилган бекатларни шаҳарнинг ҳамма кўчаларида учратиш мумкин. Бироқ мен бир нарсадан қаттиқ ранжидим. Сабаби ана шундай ажойиб бекатларимизга баъзи кишилар доғ тушираяпти. Бекат устунларига ҳар турли кераксиз сўзлар ва исмлар ёзиб ташланган. Баъзи бекатларда узукка кўздай ярашиб турган соатларга ҳам зарар етказилган. Баъзиларида ўтирадиган ўринлар ифлос қилинган.

Наҳотки, давлат мулкига шундай муносабатда бўлишга баъзи кимсаларнинг виждони йўл қўяётган бўлса? Ахир, давлат мулки —халқ мулки-ку! Бу ишлар учун анча-мунча маблағ сарфланган. Бундан ташқари шу бекатлар биз учун қурилган-ку! Нега энди унга зарар етказишимиз ёки шу ишга бефаросатлик билан қўл ураётганларга бефарқ қарашимиз керак?

Исроил ШИРИНОВ

КИНО САНЪАТИ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

27—28 сентябрь кунлари Ҳамза номидаги Санъатшунослик институтида Осиё, Африка ва Лотин Америкаси мамлакатларининг VIII Тошкент кинофестивали олдидан шу регионлар кино санъатига бағишланган илмий-назарий конференция бўлиб ўтди. Бунда СССР Кинематография давлат комитетига қарашли Бутуниттифоқ кино санъати институтидан ва Ҳамза номидаги Санъатшунослик институтидан кино танқидчилар ва киношунослар иштирок этишди.

Конференцияни Санъатшунослик институти директорининг ўринбосари, профессор А. Рибник бошқарди.

Конференцияда Бутуниттифоқ кино санъати институтининг илмий ходимлари —филология фанлари кандидатлари Л. Буряк, Т. Ветрова, фалсафа фанлари кандидати В. Муриан, санъатшунослик кандидатлари Н. Суменов, И. Звегинцева, ёш олимлар Т. Царапкина ва А. Шахов, Санъатшунослик институтининг илмий ходимлари — санъатшунослик кандидатлари А. Ҳасанов, С. Хўжаева ва ёш олим М. Зоҳидов докладлари тингланди.

Бу ишларда Ҳиндистон, Жазоир, Миср ва Лотин Америкаси мамлакатлари киноси тўғрисида, улар кино санъатидаги ғоявий- эстетик курашлар ҳақида, замонавий киношуносликда рўй бераётган жараёнлар хусусида фикр юритилди.

Конференция сўнгида келгусида ўтказиладиган илмий-назарий конференциялар, симпозиумлар тўғрисидаги фикр-мулоҳазалар ва таклифлар ўртага ташланди.

АНВАР НЕГА РАНЖИДИ?

ЁКИ УНИНГ ДИРЕКТОРГА ОЧИҚ ХАТИ

ҲУРМАТЛИ директор!

Сизга очиқ мактуб ёзиб тўғри қиляпманми, йўқми билмадим. Лекин мактубни ёза бошлаганимда шу йўлни танлашдан бошқа чорам йўқлигига яна бир карра амин бўлдим. Мен билим юртидан кетиш ниятим борлигини сизга бир неча бор айтган эдим. Лекин сиз одатдагидай турли ваъдалар билан менинг «кўнглимни олган» бўлдингиз. «Агар кетиб қолсанг хужжатларингни бермайман, бола», деб пўписа ҳам қилдингиз. Аммо мен кетиб қолдим. Бунинг сабабларини бирма-бир бўлмаса-да, ҳар қалай сизга тушунарли қилиб ёзишга ҳаракат қиламан.

Ўқиш ва машғулотлар бошланган кезлар эди. Ўша оқшомларнинг бирида хонада китоб ўқиб ётган эдим. Бир пайт эшик очилиб башараси қон, кўйлаклари йиртилган бир бола кириб келди. Уни дастлаб танимадим. Сўнг билсам, мен билан бир хонада яшайдиган янги келган бола экан. У ўзини каравотга ташлаган кўйи ўксиб-ўксиб йиғлар эди. Хонага эшик очилиб бешолти бола олдинма-кейин кириб келди. Улар орасида сиз мажлисда сайлаб қўйган ДНД (кўнгилли халқ дружинаси) бошлиғи Холиқ ҳам бор эди. Мен у ажрим қилса керак, деб ўйладим. Йўқ, аксинча бўлди. Унинг ўзи болаларга қўшилиб калтак еган бечорани яна дўппослади. Ажратмоқчи бўлган эдим, кимдир қулоғимни ёндириб, мушт тортиб юборди. Сўнг улар жабрдийданинг чемоданини титиб, пулини, янги шим ва кўйлагини олиб кетишди.

—Агар бу воқеадан бирорта ўқитувчи хабардор бўлса, ишинг ёмон бўлади, болакайлар, — деб дўқ ҳам урди Холиқ.

У бола эртаси куни азонда мендан ўн сўм қарз олиб, ҳувиллаб қолган чемоданига нарсаларини солиб уйига кетиб қолди. Мен эса... Тўғриси, ўшанда қўрқоқлик қилганим учун ўзимни-ўзим кечирмайман. Бир бегуноҳ сабабсиз калтак еб кетсаю, унга томошабин бўлиб туришдан кўра жирканчлироқ нарса йўқ! Бундан ҳам ёмони — унинг тақдири билан билим юрти коллективи ҳам қизиқмади. Нега шундай бўлди?

Ўшанда Холиқ аста-секин бошқа қилиқлар ҳам чиқара бошлади. Шом-чўкди дегунча қизларни ўз хонасига тўплаб, магнитофонни баланд овозда қўйиб ўйин тушарди. (Гарчи бу нарсалар ётоқхонада ман этилган бўлса-да!) Сўнг ётиш пайти яқинлашганда туфли зарбидан қорайиб кетган ифлос полни бошқаларга ювдирар эди. Бўйин товлаганларнинг ҳоли нима кечишини ёзиб ўтирмасам ҳам бўлади. Агар унинг бу «ноёб» қилиқларини сизларга етказадиган бўлсак, ётоқхонада кун кечириш азобга айланарди. Энг ёмони, сизлар унга ишонар эдиларинг. У ҳам айни пайтда сизларнинг «ишончингизни» қозонган эди. Лекин бу ишончларинг заминида нималар ётганлигидан, сизлар назаримда, бехабар эдингиз.

Мажлисларда Холиққа сўз берилардн. У бўлса «яхши ўқиймиз бир-биримизни ҳурмат қилиб, иноқ яшаймиз. Сиз устозларнинг айтганларингизни бажарамиз», деб оғиз кўпиртирардию, бироқ ўзи айтганларининг нуқул тескарисини қиларди. Ҳатто у кечаси навбатчилик қиладиган баъзи ўқитувчилар билан оз-моз ичиб ҳам турарди. (Энди бу ҳолни сизга изоҳлаб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак.). Баъзи ўқитувчилар эса дарс пайтида «Бугун мен навбатчи эканман, ўзингиз хабардор бўласиз-да, Холиқвой», деб унга тайинлашарди. У эса ётоқхонада ўзи хон, кўланкаси майдон эди.

Аста-секин унинг кўпгина совуқ қилиқларига болалар ҳам, қизлар ҳам кўникди. Ким уйига борса, унга нимадир олиб келиши ва албатта уни ўртоқлари билан зиёфат қилиши керак эди. (Баъзан уйдан ота-онамиз бериб юборган пул битта зиёфат билан тугарди) Тўғриси, Холиқнинг бу одатларидан ўқитувчилар қисман бўлсада хабардор эди. Лекин улар ҳам ишнинг силлиққина ва тинчгина кетаётганидан хурсанд эди. Ахир, улар бирор топшириқ бергудай бўлса, у дарҳол одам топиб ишни ўша жойида ҳал этарди. Унда ташкилотчилик қобилияти бор эди. Лекин бу қобилиятнинг нафи кўпчиликка эмас, айрим кишиларга қаратилган эди...

Ҳар қандай қаллоблик ва эгриликнинг бир кун келиб миси чиқиши аниқ. Холиқ ўғрилик устида қўлга тушди. Бу орада бир қизнинг номусига тегиб қўйганлиги ҳам маълум бўлди. Жиноий жавобгарликка тортилди. Бундан сиз яхши хабардорсиз. Бироқ у ўзи билан тўртта бегуноҳ болани ҳам эргаштириб кетди. Тўрт киши яшашда адашди. Сўнг қатор мажлислар ўтказилиб, «ёмон бўлсангиз, шундай бўласиз» қабилидаги гаплар айтилди. Биринчи галда унинг барча қилиқларидан хабардор бўлган баъзи ўқитувчилар (юқорида айтилган) уни ёмонлашди. Ваҳоланки, улар Холиқни бу йўллардан олдинроқ тўхтатганларида шу кўнгилсиз ҳодисалар бўлмасмиди? Умуман сиз ҳам ҳар бир ўқувчининг тақдири билан қизиққанингизда, бунинг олдини олган бўлармидингиз? Бу воқеани сизнинг ва баъзи ўқитувчиларнинг кейинги ишларида сабоқ бўлар деб ёздим.

Ҳурматли директор!

Ўқиш давридаги бундай катта-кичик кўнгилсиз воқеаларни эсингизга солиб, кўнглингизга озор бериб ўтирмай, муддаога кўчай. Мен уйга жўнаб кетишдан олдин олти ой заводда ишладим. Бизга ўқитувчи Аслон Обидов раҳбар эди. (Сиз бу ўқитувчини яхши танийсиз.)

Аввало, сизга унинг ўз фанини яхши билмаслигини айтиб ўтмоқчиман. Дарсларга кирганида нуқул талабалик йилларида кийган кийими, баъзи бемаъни ишлари ҳақида гапиради. Жуда гап топа олмаса отасининг бойлигию унинг амалдор ошналари тўғрисидаги ҳангомалардан сўзлайди. Айниқса, пул ва бойлик мавзуидаги гаплари ҳамманинг энсасини қотирган. У дарс ва машғулотларни номига ўтказади, холос. Кўпинча ўтилаётган дарснинг конспектини бир болага қолдириб, ўзи дарсдан чиқиб кетади.

Бир гал комиссия кетгандан сўнг, сиз синфга кириб, нима сабабдан Аслон Обидовнинг дарсларидан бўш ўқишимиз сабабларини суриштирган эдингиз. Ёнингизда Аслон Обидов ҳўмрайиб турарди. Унинг важоҳатини кўриб ҳеч ким миқ этмади. Шунда мен ўрнимдан туриб унинг қандай дарс ўтишини айтиб бердим. Сиз гўё менинг сўзларимга ишонмагандай синфга юзланиб «Тўғрими?» деб сўрадингиз. Синфда «тўғри-тўғри» деган акс-садо янгради. Лекин бу билан ҳеч нарса ўзгармади. Қайтанга у мни ёмон кўриб қолди. Муносабатини кескин ўзгартирди. Ҳар икки гапнинг бирида устимдан мазах қиладиган одат чиқарди. (Буларнинг ҳар бирини тасвирласам анча-мунча қоғознинг юзи қора бўлади). Унинг бошқа салбий томонлари ҳақида ҳам ёзмоқчи эдиму, аммо бундай қилмайман. Чунки, шундоқ ҳам кўп нарса сизга равшан бўлган бўлса керак.

Энди нега заводдан кетиб қолганим тўғрисида икки оғиз сўз.

Тақсимот вақтида биз — беш бола Тўлқин ака деган кекса ишчига шогирд тушдик. У киши шу заводда 1940 йилдан буён ишлар экан. Ёши бир жойга бориб қолишига қарамасдан, ўз ишини жуда севадиган, пухта биладиган ва ҳалол бажарадиган бу ишчи, ишни ёмон бажарадиган, кечга қоладиган ё ишдан эрта кетадиган кишини жини ёқтирмасди.

Тўғриси, Тўлқин ака билан иш бошлаган кезларимизда роса уялдик. Чунки бир йил ўқиб, амалий машғулотларга қатнашиб, ўз касбимизни яхши билмаслигимиз маълум бўлиб қолдида.

— Ўқувчиларингизни мазаси йўқ-ку, муаллим, — деди бир куни Тўлқин ака раҳбаримизга.

—Ҳечқиси йўқ, отахон. Сиз бунга парво қилманг. Бир йиллик практика-да, ўтадикетади. Шунга ҳам бош қотириб юрасизми? — деди Аслон Обидов бамайлихотир.

Унинг бу жавобидан кекса ишчи ранжиди. Ранжидию ўқитувчининг бу гапларига парво қилмади. Ўзи билган иш услубининг майда сирларигача бизга ўргата бошлади. Бироқ ҳамма ўқувчилар ҳам унинг атрофида бирлашмади. Мен билан ишлайдиган болалардан учтаси ҳафталаб кўринмайдиган одат чиқарди. Кўринганда ҳам Аслон Обидов билан чақ-чақлашиб яна қайтиб кетарди. Баъзан уларни ишдан қайтишда бекат ёнидаги пивохона олдида учратардик. Яқинда ўшалардан бири маст бўлиб муштлашиб, касалхонада оғир аҳволда ётибди...

Аслон Обидовнинг кирдикорлари очилгандан сўнг уларнинг ҳам сири фош бўлди. У қалбаки табель тўлдириб, ишламаганларни ҳам ишлади, деб ёзиб пулининг ярмини ўзига олар экан. Буни завод ҳисобчиларидан бири пайқаб қолиб, унинг сирини очиб ташлади.

Ўша оқшом у бизларни бир хонага йиғиб роса ёлворди.

—Укажонлар, мен билмасдан хато қолдим. Агар ўғил бола гапни айтсам, «Жигули» олмоқчи эдим. Шунга оз-моз етмай турганди... Иккита болам бор. Бирор гап бўлиб қолса, уларга ким қарайди. Эртага директор келганида пулимизни ўзимиз олдик, денглар. Бир яхшилик қилинглар, укажонлар, —деб роса ҳаммани авради...

Сиз эртаси куни келиб, мажлис ўтказдингиз. Ҳаммамиздан тушунтириш хати ёздириб олдингиз. Мен одатдагидай тўғрисини ёздим. Бошқалар эса ўқитувчига «яхшилик» қилди. У ўз ўрнида қолди. Мени туҳматчига чиқариб, ҳар қадамда бўлар-бўлмас гаплар билан ғашимга тега бошлади. Умуман, менинг заводдан кетиб қолишим сизга равшан бўлди, деб ўйлайман.

Ҳозир заводга, ўша кекса ишчининг (у кишига индамай кетиб қолганимдан хижолатдаман) ёнига қайтишни жуда-жуда истайман. Лекин бунинг иложи йўқ. Айтинг, мен нима қилай?!

Анварнинг хатини
Ашурали ЖЎРАЕВ
оққа кўчирган.

РЕДАКЦИЯДАН: «Ҳурматли газетхон! Анварнинг мактуби билан танишиб чиққанингиздан сўнг, шубҳасиз ўйга толасиз. Орамизда текинтомоқ ва зўравон Холиқлар, ўқитувчи деган юксак номга доғ тушираётган мешчан Аслон Обидовлар борлигидан нафратланасиз. Уларга сал бефарқ қараётган директорни нимагадир даъват этгингиз келади. Нимага? Анварнинг кейинги тақдири нима бўлади? Қандай қилсак, унга тўғри йўл кўрсатган бўламиз?

Яқинда КПСС Марказий Комитети ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида партия ветеранлари билан бўлган учрашувларда бу ҳақда фикр юритилди. Ёшларимиз орасида меҳнатдан бўйин товлаб, енгил-елпи ҳаёт кечиришни истайдиганлар ҳам учраб туради.

Эҳтимол, сиз ҳам шундайларни учратгансиз? Ёки юқоридагига ўхшаш воқеанинг гувоҳи бўлгандирсиз?

Мактубларингизни кутамиз!

Жаргалин БАРАМСАЙ
(Мўғулистон)

ЖАВОБИНГИЗГА МУНТАЗИРМАН...

САЛОМ ҳурматли устоз! Сиз туфайли адабиётга меҳр қўйдим, буни доим эслаб юраман. Сиз китобни севишгагина эмас, балки ёзишга ҳам майл уйғотдингиз

Сизга қишлоқдан салом йўлларканман, катта ижодий ютуқлар тилаб қоламан. Янги повестингизни мароқ билан ўқиб чиқдим. Мен сизнинг маслаҳатингизга муҳтожман. Гап бундай.

Олдимда турли рангдаги белгилар ва сўроқлар билан «безалган» ҳикоя ётибди. Ҳикоя «Соя» деб аталади. Эсингиздами, уни бир неча ой муқаддам Сизга кўрсатувдим. Унда тўғри йўлдан адашган бир йигит ҳақида ҳикоя қилинади. Мен асаримни аймоқ[1] газетасига олиб бордим, аммо редакциядаги ўртоқлар ҳикояни тузатиш керак деб талаб қилишди. Эътирозлари шу қадар кўп эдики, бошим гангиб қолди.

Ҳикоянинг мазмунини эсингизга солмоқчиман. У Намжил ва Хулгар иштирокидаги кураш воқеасидан бошланади. Курашда тажрибаси кўпроқ бўлган Хулгар Намжилни чалиб юборади ва эпчиллик билан рақиб елкасини ерга теккизади. Газетанинг адабий ходими бу эпизодни ўзгартиринг деб маслаҳат берди, натижада мен кураш ўрнига «қизил бурчак»да рақс уюштирдим. Ўзингиздан қолар гап йўқ, йигитлар ўзаро рақс тушолмайди, шундай бўлгач, улардан бирини аёл кишига айлантириб қўйдим. Бу иш хамирдан қил суғургандай осон кўчди. Намжил сўзига «ма» қўшимчасини қўшувдим, аёл кишининг исми — Намжилма ҳосил бўлди. Биринчи қораланмада Намжил уйланиб, армияга кетарди, аёл кишига айлангач, унинг тақдирида кескин бурилиш юз беради. Шунингдек, мен ҳикоянинг Хулгар маст бўлиб, кўчада юмалаб ётган жойини ҳам тузатдим. Энди у қўлида китоб билан боғдаги скамейкада ўтириб, янги ихтирочилик таклифи ҳақида бош қотиради. Агар илгари унга қаттиқ ҳайфсан эълон қилишиб, маошини пасайтиришган бўлса, янги вариантда мукофотлашади, зарбдор меҳнати учун ташаккур изҳор этишади. Хулгар бошлиқлар билан баҳслашган эпизоднинг ҳам баҳридан ўтишга тўғри келди.

Редактор Хулгар хотини билан ажралмасин, балки намунали оила бошлиғи бўлсин деб туриб олди. Шунинг учун ҳам ҳикояда Намжилма Хулгарни севишга мажбур бўлади, кейин турмуш қуришади. Улар фарзанд кўришади, ўғилми, қизми — ҳали буниси номаълум. Редакциядагиларга қай бири маъқул бўларкин? Сиз нима маслаҳат берасиз?

Иккинчи даражали қаҳрамонни олиб кўрайлик. Унинг исми Бор. Биринчи вариантда у ўқишга бўйни ёр бермай, шаҳар ва қишлоқда сандироқлаб юрарди. Энди эса йигит чорвадорлар орасида биринчи бўлиб республика рекордчиси бўлади ва аспирантурада ўқиш учун чет элга жўнаб кетади. Автомобиль ҳалокатида жон берган мурдани тирилтирганимдан ажабланманг. Мен ҳозирги замон медицинаси қандай мўъжизаларга қодир эканлигини кўрсатиш учун Борни тирилтирдим.

Менга ҳикоянинг ҳажми газета учун катталик қилади, дейишди, шунда чайқовчилар ҳақидаги эпизодни бутунлай олиб ташладим. Дарвоқе, ёдимдан чиқаёзибди. Ҳикоянинг олдинги вариантида сут ёғ заводига аравада ташиларди, энди эса вертолётда олиб борилади. Қаҳрамонларнинг исми — Хулгар ва Бор эстетик жиҳатдан қулоққа қандайдир эришроқ эшитилади, шунинг учун мен уларни Мэргэн ва Цагаан деб ўзгартирдим.

Сиздан бир нарсани сўрамоқчиман. Ахир, медицинада ҳозирча ўлган одамни қайта тирилтира олишмагандир? Демак, менинг ҳикоям фантастикага мансубмикин? Ёки бошқача аталадими? Тезда жавоб беринг!

Ҳурмат билан Сизнинг шогирдингиз.

Эслатма:

Янги вариантида ҳикоя «Чироқ» деб аталади.

Ш. ОТАБОЕВ
таржимаси

1. Аймоқ — Мўғулистондаги маъмурий-территориал бирлик, тахминан областга тенг.

ГАБРОВО ХАНДАЛАРИ

Уч оғайни ресторанга кирдилар. Габроволик шерикларининг қизғин баҳслашаётганидан фойдаланиб, менюдаги қимматбаҳо овқатларни ўчира бошларкан, официантнинг қулоғига пичирлади:

—Бу гал пулни мен тўлайман-да...

* * *

Габроволик кўчада таниш врачни кўриб қолди ва бепул маслаҳат олиш ниятида сўради:

—Доктор, шамоллаб қолганингизда нима қиласиз?

—Акса ураман, — жавоб берди врач, чунки у ҳам асли габроволик эди.

* * *

Габроволик:

—Официант, стол тагига ўн стотин тангам тушиб кетди. Агар топсанг, менга бергин, тополмасанг, ўзинг чойчақа қиларсан.

* * *

Габроволик танишидан бир лев қарз эди. У ҳар куни қарзини сўраб, тинчлик бермасди. Габроволик эса ҳар гал уни сигарета билан сийларди. Таниши ўнинчи бор келганда габроволик чўнтагидан ён дафтарчасини олиб, деди:

—Энди орамиз очиқ, сиз бир левлик сигарет чекдингиз.

* * *

Кичкинтой габроволик тешиккулча сотувчидан сўради:

—Амакижон, кулча тешигининг нархи қанча бўлади?

—Ҳеч қанча, — жавоб берди сотувчи.

—Ундай бўлса, менга тешиги энг катта кулчадан беринг.

* * *

Бир куни габроволик машҳур савдогар ва судхўр Мини Попнинг уйига буюртмачи меҳмонга келди. Кечки овқатдан сўнг улар гурунглашиб ўтиришди. Бироздан сўнг мезбон:

— Керосин исроф бўлмасин, шундоқ ҳам бир-биримизни эшитиб, тушуниб турибмиз, — дея чироқни ўчириб қўйди.

Суҳбатлашиб бўлишгач меҳмон кетишга чоғланди, уй эгаси чироқни ёқа бошлади.

—Шошма, — деди меҳмон, — қоронғида бекорга уринмасин деб иштонимни ечиб қўйган эдим.

* * *

Габроволик дунёдан тўйди ва ўзини осиб қўйди. Аммо ўз вақтида етиб келган хизматкор арқонни кесиб юборишга улгурди. Габроволик эса хизматкорнинг ойлигидан арқон ҳақини ушлаб қолди.

* * *

Жуда кам ҳақ тўланганидан норози бўлган врач габроволик бемордан сўради:

—Бу менгами ё хизматкоримгами?

—Икковингизга.

* * *

Сайрдан қайтгач, қиз йигитни уйига таклиф қилди.

—Агар уйда ҳеч ким бўлмаса, деразадан танга ташлайман, кирасан.

Уйда ҳеч ким йўқ эди. Қиз пастга танга ташлади ва йигитни кута бошлади, орадан анча вақт ўтди, аммо ҳамон йигитдан дарак йўқ. У тоқати тоқ бўлиб, кўчага чиқди. Тиззаси билан ўтириб олган йигит ерни пайпасларди.

— Тангани топиб, кейин чиқмоқчийдим, — ўзини оқлади йигит.

—Мен тангани ипга боғлаб туширгандим, —ипнинг учидан тортиб оларкан, қиз кулиб юборди.

М. ШУКУРОВА
таржималари

ИШҚИБОЗ

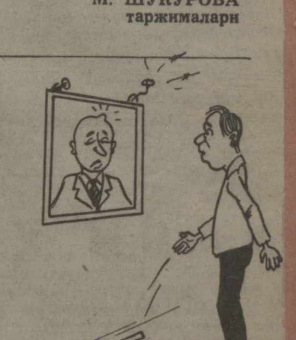

Рассом Х. СОДИҚОВ

Урхон МУРОТ
(Туркия)

САЛИМ

— Салим,
Салимбой!
Бу қўллар кимники?
— Меники.
— Бу кўзлар кимники?
— Меники.
— Офарин!
—Салим,
Салимбой!
Бу тоғлар кимники?
— Меники.
— Бу боғлар кимники?
— Меники.
— Қойил-э!!
—Салим,
Салимбой!
Учган қушлар кимники?
— Меники.
— Эсган шамол кимники?
— Меники.
— Худо бўл-э!
Оҳ, Салим,
Воҳ, Салим.
Бу инсонлар кимники?
—Меники.
— Кўр бўл-э Салим!!!

Туркчадан Тилак ЖУРА
таржимаси

Нодар **ДУМБАДЗЕ**
(Грузия)

ГЛАДИАТОР

БИЗ эркаклар дунёдаги ҳар бир касбни шарафга лойиқ деб тушунамиз. Шунинг учун дўстларимдан бири ит ўргатувчи бўлишга аҳд қилганида ҳам мен ҳеч ҳайратланмаганман.

Лекин, афсуски, эркаклар танлаган ҳамма касб ҳам аёлларга ёқавермайди. Адашмасам, дўстим шунинг учун ҳам ўттизга кирса-да, бўйдоқ юрарди.

Мен энди, унинг бахти очилиб, бир куни уйланишидан умидимни бутунлай узган эдим. Лекин у яқинда ёнимга ҳовлиқиб келиб:

—Акам, бўл! Қайлиқ кўришга кетаяпман, ёнимда бирга бормасанг бўлмайди, —деди.

— Танлаган қайлиғинг ҳақида фикримни билмоқчимисан?

—Йўқ, қайлиғимга касбимни мақтасанг, девдим. Ҳар эҳтимолга қарши мана буни олиб кетаяпман...

У катта афишани ёйиб кўрсатди. Афишада жунлари шерларга ўхшатиб қирқилган саккизта ит ўртасида дўстим худди гладиатордай гердайиб турарди.

Тушундимки, иш жиддий. Дўстимнинг мақтанчоқ ва ҳовлиқмароқ эканлигини билганимдан, қовун тушириб қўймасин, деб бирга кетдим.

Мезбонлар бизни илиқ кутиб олишди. Салом-аликдан сўнг, стол атрофига ўтирдик. Қиз кўринишдан нозиккина, отаси эса анчагина баджаҳл, норозидай туюлди. Англадимки, дўстим, чиндан ҳам, ёрдамга муҳтож.

Бир неча қадаҳдан сўнг куёвнинг ҳурмати учун гап мавзуи итларга кўчди.

—Қадим замонлардан ит инсонга дўст бўлиб келган, —деди қизнинг отаси.

— Шуни айтиш керакки, —гапни илиб кетди қизнинг қариндошларидан бири, — ит инсон билан дўстлашгунга қадар ўрмонда ёввойи ҳолда яшаган, кейин инсон уни қўлга ўргатиб, ҳовлисида занжирга боғлаб қўйган. Итдан турмушда кўп нарсаларда фойдаланилади. У билан ов қилинади, унинг ёрдамида жиноятлар очилади, шунингдек, қутуриш...

—Яна шуни унутмаслик керакки, — дедим гапни керакли томонга оғдириш мақсадида, — ит бўлмаганида, ит ўргатувчилар ҳам бўлмасди.

—Ҳақ гапни айтдингиз,— деди кимдир гапимни маъқуллаб, —ит бажара олмайдиган иш йўқ. Жонивор жудаям ақлли ҳайвон. Қўшниларимдан бирининг ити бор, ишонсангиз, бемалол бозор-ўчарни ўзи бажаради!

—Бу мумкин эмас! —эътироз билдирди қизнинг отаси, —ишонмайман! Ит қандай қилиб савдолашади, қандай қилиб бозорда нарх талашади?

—Э, баҳайбат ит тишини бир кўрсатса, ҳар қанақа бозорчи талашиб ўтирмаёқ молини арзонга бериб юборади!

—Э, нимасини айтасиз! — деди столнинг нариги четкасида ўтирган меҳмон, — қўшнимнинг ити эгаси ўлгандан бери ҳар куни қабрига гул олиб боради.

Суҳбат биз истаган йўналишда борар, ҳар ким ит ҳақида билганини гапирарди.

— Менинг итим бировнинг қўлидан овқат емасди, —деди яна кимдир.

—Ҳозир ҳам борми?

—Афсуски, бир сафар у қўшнимнинг тушлик овқатини еб қўйганида устига қайноқ сув сепиб юборишган.

Айни шу тобда дўстим итлар бўйича билимини намойиш этиши лозим эди. Мен уни секин туртиб қўйдим.

—Бу ҳаммаси сафсата— деди у, —менинг битта итим бор, у ҳар куни эрталаб мени уйғотиб, нонушта тайёрлаб олдимга олиб келади, кейин ғизиллаб чиқиб киоскадан газета-журнал келтиради-да...

—Агар сен яна, итим уларни олиб келгач, овозини чиқазиб ўқийди десанг, бошингга шиша билан тушираман! —ўшқирди қизнинг отаси ўзини тута олмай.

Лекин дўстим бундан чўчимади.

—Инсон ҳайвонлар ичида итни афзал кўради, —давом этди дўстим, — шунинг учун ҳам, биз бир-биримизга баъзан: «Нега итдай акиллайсан?», «Итдай тилингни осилтириб қолибсан», «Итдай ишладим», «Эрталабдан кечгача итдай ҳаллослайдим», деган ибораларни ишлатамиз.

—Қисқаси, яшасин итлар! —қичқирди анчадан бери қўлидаги қадаҳни ичолмай турган меҳмон.

—Яшасин, куёв! — дедим мен ҳам бўш келмай.

Биз стол атрофидан туриб, ҳовлига чиққанимизда тонг ёришай деб қолган эди. Ҳовли чеккасидаги тахта уйча ёнида занжирланган баҳайбат ит чўнқайиб ўтирарди.

—Бу кучук кимники? — сўради куёв ҳиқичоқ тутганча.

—Қанақасига кучук бўларкан, — деди ранжиб қизнинг отаси, —Ахир, бу ҳўкизни ҳам ғажиб ташлайдиган ит-ку!

—Қани, кучукчангизни занжирдан бўшатинг-чи, — деди дўстим менсимасдан.

—Эсинг жойидами, у сени бурдалаб ташлайди-я!

—Кимни бурдалайди? Ит ўргатувчини-я!? — гердайди дўстим. — Шахсан Энрико Ромуловдан таълим олган-а! Арзимаган тирмизак мени ғажиб ташлар эканми?! Кучукчани занжирдан бўшатинг! Мен ит у ёқда турсин, йўлбарсни ҳам писанд қилмайман!

Тўғриси, бирортамиз ҳам Энрико Ромулов кимлигини билмасдик. Афтидан, у ҳайвон ўргатиш борасида катта билимдонлардан бўлса керак. Ҳамма қизиқарли томоша кўришга шайланди. Мен дўстимни аҳдидан қайтаролмадим. У ердан қандайдир таёқча топиб олди.

—Мен унга нималар қилдиришимни кўриб қўйинглар!

Занжирдан бўшатилган ит таёқни кўриб, қаттиқ ириллади. Дўстим таёқни ҳовлининг бир чеккасига улоқтириб, итга буюрди.

—Мурка, таёқни келтир!! Алле!

Ит қаттиқ увлади. Кейин... кейин.. увлаётган ким —итми ёки менинг дўстимми— билолмай қолдик. Биз фақат жўр бўлиб қичқирардик.

—Вой, одамни бурдалаб ташлайди!

—Ёрдам беринглар!

—Итга яқинлашманглар, баттар бўлади!

—Уни тинч қўйинг, ишини тугатиб, кейин тинчийди!

—Ёрдам беринглар!

—Худо ҳаққи, куёвни бурдалаб ташлайди!

—Итни бир амаллаб тинчлантиринглар!

—Иложи йўқ! Ахир, у ўргатилмаган, ҳеч нарсага тушунмайди!

—Юзингни яшир, юзингни!

—Оғзига муштингни тиқ!

—Бурнингни яшир, бурнингни!

—Йўқ, энди у чайнамасдан қўймайди!

Ниҳоят, уларнинг устига сув сепиб ажратишди. Ит дарров тинчиди-ю, лекин дўстим ерда ётганча ҳамон қўлларини силтар эди. Уни икки киши қўлтиғидан кўтариб турғаздик.

—Аёллар уйга кирсин! Нега анграйиб қолдиларинг, нима, яланғоч одамни кўрмаганмисанлар! — ўшқирди қизнинг отаси.

Бироздан кейин кийимлари дабдала бўлган куёв қайнатасининг катта шимида оқсоқланиб кўчага чиқди.

—Шошманг, унутибсиз!— деди орқадан югуриб келган қайлиғи ва куёвнинг қўлига қандайдир тугунни тутқазди.

— Бу нима? — сўрадим қиздан. У уялиб, кўзларини ерга қадади.

Мен тугунни очиб, гладиатор дўстимнинг ўша афишага ўроғлиқ бурдаланган шимини кўрдим...

М. ИСЛОМҚУЛОВ
таржимаси

Азиз газетхонлар!

Сиз «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасига обуна бўлдингизми?

Обуна баҳоси бир йилга 5 сўм 16 тийин, олти ойга 2 сўм 58 тийин.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
БАҲОСИ 10 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»
Орган союза писателей Узбекистана и Министерства культуры Узбекской ССР.

Бош редактор: Одил ЁҚУБОВ
Редколлегия: Раҳим АҲМЕДОВ, Рамз БОБОЖОН, Собир БОБОЕВ, Барот БОЙҚОБИЛОВ, Эркин ВОҲИДОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош редактор ўринбосари), Саъдулла ҚАРОМАТОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Назир САФАРОВ, Ўлмас УМАРБЕКОВ, Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул секретарь), Тўлепберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Лазиз ҚАЮМОВ, Малик ҚАЮМОВ, Сора ЭШОНТУРАЕВА.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент—700029, Ленин кўчаси 41.
ТЕЛЕФОНЛАР: Бош редактор — 33-52-91, 32-57-42, қабулхона — 32-54-71; бош редактор ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул секретарь—33-49-93, 32-58-49; БЎЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза —32-55-78; санъат—32-56-48; сатира ва юмор —32-56-49; фотолаборатория — 32-58-95.

Р-03180 Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси Тошкент шаҳри. Индекс 64593 Б. 3254. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14